బడును. "రజసో లోభ ఏవచ" అను గీతావచనముచేతను రజోగుణమువలన లోభాద్యుత్పత్తి చెప్పఁబడి యున్నది. లోభము మదము మత్సరము మొదలగు దానియొక్క కారణత్వము విక్షేపమువంటి ప్రసిద్ధమైయే యున్నది. అందువలనఁ బూర్వోక్తవిక్షేపశక్తియందు భగీతావాక్యము ప్రమాణము.

ఇఁక నావిక్షేపశక్తియొక్క లక్షణము చెప్పఁబడుచున్నది. "ఆకాశాది ప్రపంచోత్పత్తి హేతుః విక్షేపశక్తిః"— భావము॥ ఆకాశాదిప్రపంచోత్పత్తికిఁ గారణమైనశక్తి విక్షేపశక్తి యనఁబడును. ఈవిక్షేపశక్తియొక్క లక్షణము ఆచార్యులచేతను జెప్పఁబడి యున్నది. "విక్షేపశక్తిర్లింగాది బ్రహ్మాండాన్తం జగత్సృజేత్"— భావము॥ సమష్టివ్యష్టిరూపలింగశరీరము మొదలు చతుర్దశభువనబ్రహ్మాండపర్యంతము గల సర్వజగత్తును విక్షేపశక్తియే సృజించుచున్నది. అందువలన నీయర్థము సిద్ధించుచున్నది. పూర్వోక్తాజ్ఞానమే యావరణశక్తిప్రధానమై యవిద్య యనియును బూర్వోక్త విక్షేపాదిశక్తిప్రధానమై మాయ యనియును జెప్పఁబడును.

శంక:—ఆవరణశక్తిప్రధానమైనయజ్ఞానమును మాయ యనియును విక్షేపాదిశక్తిప్రధానమైనయజ్ఞానము నవిద్య యనియు నేల

సమాధానము:—శాస్త్రవేత్తలచేత మాయకు నవిద్యా[illegible]ములు చెప్పఁబడి యున్నవి. "స్వాశ్రయా ఽవ్యామోహకరీ మాయా"— భావము॥ తనయాశ్రయమునకు ఏది వ్యామోహమును బ్రాప్తింపఁ జేయదో అది మాయ యనఁబడును. "స్వాశ్రయవ్యామోహకరీ అవిద్యా"— భావము॥ తనయాశ్రయమునకు ఏది వ్యామోహమును బ్రాప్తింపఁజేయుచున్నదో అది యవిద్య యనఁబడును. ఆయావరణశక్తియే మోహప్రాప్తిహేతు వగుటవలన ఆవరణశక్తి ప్రధానాజ్ఞానము నవిద్య యనఁబడును. మాయ యని చెప్పఁబడదు. మాయా విక్షేపాదిశక్తికి మోహప్రాప్తిహేతుత్వము లేదు. అందువలన విక్షేపాదిశక్తిప్రధానాజ్ఞానము మాయ యనఁబడును. అవిద్య యని చెప్పఁబడదు. ఇచ్చట విక్షేపాదియను ఆదిశబ్దముచేతఁ బూర్వోక్తజ్ఞానశక్తినిఁగూడ గ్రహింపవలయును. ఈప్రకారముగా మాయా ఽవిద్యలయొక్క భేదము స్మృతియందును జెప్పఁబడి యున్నది. స్మృతి—"తరత్యవిద్యాం వితతాం హృది యస్మిన్నివేశితే। యోగీ మాయామమేయాయ తస్మై విద్యాత్మనే నమః"— భావము॥ హృదయమునందు ఏపరమాత్మయొక్క సాక్షాత్కారము కలుగఁగా బ్రహ్మవేత్త యగుయోగి యావరణశక్తిప్రధానాజ్ఞానరూపావిద్యను విక్షేపశక్తిప్రధానాజ్ఞానరూపమాయనుగూడ నతిక్రమింపఁజేయుచున్నాఁడో అజ్ఞానస్వరూపమైనయప్రమేయబ్రహ్మమును నేను నమస్కరించుచున్నాను.

(23) మాయావిద్యావిభాగనిరూపణఫలము

ఇక మాయావిద్యలయొక్క విభాగనిరూపణమునకు ఫలము చెప్పఁబడుచున్నది. పూర్వోక్తమాయచేత నుపహిత మగునట్టి చైతన్య మున్నదో ఆ మాయోపహితచైతన్య మీశ్వరుఁ డనియును జగత్కారణుఁ డనియు నంతర్యామి యనియును జెప్పఁబడును. అచ్చట "ఏష సర్వేశ్వరః" అను శ్రుతి యామాయోపహితచైతన్యము నీశ్వరుఁ డనియును "ఏషోఽన్తర్యామీ" అను శ్రుతి యాచైతన్యము నంతర్యామి యనియును "ఏష యోనిః సర్వస్య" అను శ్రుతి యాచైతన్యమును సర్వకారణుఁ డనియును జెప్పుచున్నది. అందువలన నామాయోపహితచైతన్యముయొక్క యీశ్వరత్వమునందును నంతర్యామిత్వమునందును జగత్కారణత్వమునందును పూర్వోక్తశ్రుతులే ప్రమాణములు. ఆమాయోపహితచైతన్యమే తత్పదముయొక్క వాచ్యార్థము. మఱియుఁ బూర్వోక్తావిద్యచేత నుపహిత మగునట్టి చైతన్య మున్నదో యాచైతన్యము జీవుఁ డనియును ప్రాజ్ఞుఁ డనియును జెప్పఁబడును. ఆజీవుఁడే త్వంపదముయొక్క వాచ్యార్థము. ఇచ్చట నుపహితశబ్దముచేతఁ బ్రతిబింబమును గ్రహింపవలయును. ఎట్లనఁగా, ఆమాయయందుఁ బ్రతిబింబితచైతన్య మీశ్వరుఁ డనియు నవిద్యాప్రతిబింబితచైతన్యము జీవుఁ డనియును చెప్పఁబడును. ఈయర్థము శ్రీవిద్యారణ్యస్వాములచేతను బంచదశి యనుగ్రంథమునందుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. "శ్లో॥ తమోరజస్సత్త్వగుణా ప్రకృతి ర్ద్వివిధా చ సా। సత్త్వశుద్ధ్యవిశుద్ధిభ్యాం మాయాఽవిద్యే చ తే మతే॥ మాయాం బింబో వశీకృత్య తాం స్యాత్సర్వజ్ఞ ఈశ్వరః। అవిద్యావశగ స్త్వన్య స్తద్వైచిత్ర్యా దనేకధా" — భావము॥ సచ్చిదానందబ్రహ్మముయొక్క ప్రతిబింబముతోఁ గూడినదియును సత్త్వరజస్తమము లను త్రిగుణములు గలదియు నగు నేప్రకృతి యున్నదో యాప్రకృతి మాయ యవిద్య యనుభేదముచేత ద్విప్రకారమై యున్నది. ఆప్రకృతి శుద్ధసత్త్వగుణప్రధానతచేత మాయ యనియును మలినసత్త్వగుణప్రధానతచేత నవిద్య యనియును జెప్పఁబడు చున్నది. ఆ మాయయందుఁ బ్రతిబింబితచైతన్య మామాయను స్వవశము చేసికొని సర్వజ్ఞుఁ డగు నీశ్వరుఁ డగుచున్నది. అవిద్యయందుఁ బ్రతిబింబితచైతన్యము జీవుఁ డనఁబడును. ఆజీవచైతన్య మవిద్యావశమై యాయవిద్యయొక్క విచిత్రత్వముచేతఁ దానున్ను దేవమనుష్యాదిరూపములచేత ననేకప్రకారములే యగుచున్నది. ఇచ్చటఁ దాత్పర్య మేమనఁగా, పూర్వోక్తశుద్ధసత్త్వగుణప్రధాన మగునమాయ యొకటే యగుచున్నది. అందువలన మాయాప్రతిబింబితేశ్వరచైతన్యము నొకటే యగుచున్నది. పూర్వోక్తమలినసత్త్వప్రధాన మగునవిద్య యనేకములై సర్వజీవులయొక్క-

విచిత్రతచేత ననేకప్రకారము లగుచున్నది. అందువలన నవిద్యయందుఁ బ్రతిబింబిత మగుజీవచైతన్యము ననేకప్రకారము లగుచున్నది. అందువలన నీపక్షమందు నానా జీవులే యని సిద్ధ మగుచున్నది.

ఇఁక నీయర్థమునందు శ్రుతిప్రమాణముగూడఁ జెప్పఁబడుచున్నది. "అస్మాన్మాయీ సృజతే విశ్వ మేత త్తస్మిం శ్చాన్యో మాయయా సన్నిరుద్ధః, మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యా న్మాయినంతు మహేశ్వరమ్" — భావము॥ మాయోపాధికపరమాత్మ సృష్టియొక్క యాదికాలమునం దాకాశాదిబ్రహ్మాండాంతజగత్తును వేదశబ్దములచేత నుత్పన్నము చేసెను. అనఁగా నపరమాత్మ "భూః" అను వేదశబ్దము నుచ్చరించి పృథివి నుత్పన్నము చేసెను. ఈప్రకారముగా నాకాశాదిశబ్దముల నుచ్చరించుటచేత నాయాకాశాదికములనుగూడ నుత్పన్నము చేసెను. ఈయర్థము "సభూరి త్యుక్త్వా భువ మసృజత్, వేదశబ్దేభ్య ఏవాదౌ నిర్మమే స మహేశ్వరః" ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతివచనములయం దతిప్రసిద్ధము. ఈప్రకారముగా నుత్పన్నమయినజగత్తునం దవిద్యోపాధికజీవుఁడు పూర్వోక్తమాయచేత దేహాదులయందు "అహం మమ" యను నభిమానమువలన బద్ధుఁ డగుచున్నాఁడు. మాయను జగత్తున కుపాదానకారణముగాను ఆమాయోపాధిసహితచైతన్యమును జగత్కర్త యగు మహేశ్వరుఁడుగాను దెలియవలయును. ఇచ్చట నభిప్రాయ మే మనఁగా, శుద్ధబ్రహ్మమునకు జగత్కారణత్వము లేదు. మఱి యే మనఁగా, మాయోపాధికపరమాత్మకే జగత్కారణత్వ మున్నది. ఆపరమాత్మ మాయోపాధియొక్క ప్రధానత్వముచేత జగత్తున కుపాదానకారణుఁడును దనచైతన్యరూపముయొక్క ప్రధానత్వముచేత జగత్తునకుఁ గర్తృరూపనిమిత్తకారణుఁడు నగును. ఇచ్చటఁ బూర్వోక్తద్వివిధమతములయందు నజ్ఞాన మేక మైనను మాయావిద్యలకు భేదము సిద్ధించుటచేత జీవేశ్వరులయొక్క భేదమును జీవులయొక్క నానాత్వమును జూపఁబడినవి.

[(24) ఏకజీవవాదనిరూపణము.]

ఇఁక నేగ్రంథకారు లజ్ఞానము నేకమని యంగీకరించి మాయావిద్యలయొక్క భేదమును నంగీకరింపక బింబప్రతిబింబభావముచేత జీవేశ్వరులకు భేదమును జీవుఁ డొక్కఁడే యనియు నంగీకరించుచున్నారో వారియొక్క మతము నిరూపింపఁబడుచున్నది. ఎట్లనఁగా దేవదత్తనామపురుషుఁడు పాకపాఠక్రియారూపనిమిత్తములయొక్క భేదముచేత పాచకుఁడు పాఠకుఁ డనుద్వివిధనామములచేతఁ జెప్పఁబడుచున్నాఁడో, అట్లనే యజ్ఞానము విక్షేపావరణశక్తిరూపనిమిత్తములయొక్క భేద

ముచేత మాయా౽విద్య లనుద్వివిధనామములచేతఁ జెప్పఁబడు చున్నది. ఇచ్చటఁ దాత్పర్య మిదియై యున్నది. ఎట్లు పాచకుఁడు పాఠకుఁ డనుద్వివిధశబ్దము లొకఁడే యగు దేవదత్తపురుషునియొక్క వాచకములై యుండుటవలన నావాచకశబ్దములయొక్క భేదముచేత నాదేవదత్తునికి భేదము కలుగుటలేదో, అట్లు మాయా౽విద్య లను ద్వివిధశబ్దములు నొకటేయజ్ఞానముయొక్క వాచకము లగుటవలన ఆవాచకశబ్దములయొక్క భేదముచేత నాయజ్ఞానమునకు భేదము సంభవింపదు. అందువలన నామాయా౽విద్యలకు భేదము లేదు. అట్టి యేకా౽జ్ఞానరూపా౽విద్యయం దేచైతన్యముయొక్క ప్రతిబింబ మున్నదో అది జీవుఁ డనియుఁ దదుపహితబింబచైతన్య మీశ్వరుఁ డనియును జెప్పఁబడును. ఈప్రకారముగా మాయా౽విద్యలయొక్క భేదము నంగీకరింపకయే బింబప్రతిబింబభావముచేత జీవేశ్వరులయొక్క భేదము సంభవించును. ఈ యర్థము శ్రీవ్యాసభగవానులచేతను జెప్పఁబడి యున్నది. సూత్రము.— "ఆభాస ఏవచ" — భావము॥ ఎట్లు జలాద్యుపాధులయందు సూర్యచంద్రులయొక్క ప్రతిబింబ మగునో అట్లు జీవుఁడును చైతన్యముయొక్క ప్రతిబింబరూపుఁడే యగును.

శంక:— ఎట్లు సూర్యాదులయొక్క ప్రతిబింబమునకు జలాదు లుపాధు లగుచున్నవో అట్లు ఈజీవరూపప్రతిబింబమునకును బింబభూతేశ్వరునకు నుపాధు లేవి?

ఈశంకకు సమాధానమునకై యిఁక మతభేదముచేత జీవేశ్వరోపాధులు చెప్పఁబడుచున్నవి.

(25) కొందఱు గ్రంథకారులమతప్రకారముగా జీవోపాధి యైన యంతఃకరణము నానా యనుట. (ప్రథమపక్షము.)

కొన్ని గ్రంథకారు లైననో యంతఃకరణమునే జీవునికి నుపాధిగా నంగీకరించుచున్నారు. ఏల యన అంతఃకరణవిశిష్టచైతన్యమునందే అహం కర్తా అహం భోక్తా అని యీప్రకారముగాఁ గర్తృత్వభోక్తృత్వాదిసంసార మనుభవింపఁబడు చున్నది. మఱియు "కార్యోపాధి రయం జీవః" అను శ్రుతియు నంతఃకరణరూప కార్యమునే జీవున కుపాధిగాఁ జెప్పుచున్నది. అందువలన నాప్రతిబింబరూపజీవునకు నంతఃకరణమే యుపాధియై యున్నది. ఆయంతఃకరణము నానాగాను బరిచ్ఛిన్నము గాను నున్నది. అందువలన నాయంతఃకరణములయందు ప్రతిబింబరూపు లగు జీవులును నానాగాను బరిచ్ఛిన్నులుగాను నగుచున్నారు.

(26) కొందఱు గ్రంథకారులమతప్రకారముగా జీవోపాధిరూపాజ్ఞానము నానా యనుట. (ద్వితీయపక్షము.)

కొన్ని గ్రంథకారులు చెప్పున దేమనఁగా, అంతఃకరణ మజ్ఞానముయొక్క కార్య మగుటవలన నస్వతంత్రమై యున్నది. అందువలన నాయంతఃకరణము నందు బింబప్రతిబింబరూపముచేత జీవపరమాత్మలయొక్క భేదము సంభవింపదు. అందువలన నాయంతఃకరణము జీవున కుపాధి కాదు. మఱి యే మనఁగా, స్వతంత్ర మగుటవలన నజ్ఞానమే జీవున కుపాధియై యున్నది. జీవునియొక్క యుపాధి యగు నజ్ఞాన మేకము కాదు. మఱి యే మనఁగా ననేకమే యగును. ఆయజ్ఞానరూపోపాధియొక్క నానాత్వమువలన నాయజ్ఞానమునందుఁ బ్రతిబింబరూపు లగుజీవులు ననేకులే యగుదురు. బ్రహ్మమునం దారోపిత మగుటవలన నాయజ్ఞానము పరిచ్ఛిన్నమై యున్నది. అందువలన నాయజ్ఞానమునందుఁ బ్రతిబింబరూపు లగుజీవులును బరిచ్ఛిన్నులును బరస్పరభేదసహితులు నగుదురు. అందువలనఁ బుణ్యపాపకర్మములకు సుఖదుఃఖరూపఫలముయొక్క వ్యతికరము గలుగదు. ఒకనికి సుఖ, లేక, దుఃఖ కాఁగా నెల్లరకు నాసుఖదుఃఖములయొక్క ప్రాప్తి యేదియున్నదో అది కర్మఫలవ్యతికర మనఁబడును. అది యేకైకజీవపక్షమునందుఁ బ్రాప్త మగుచున్నదో అట్లీ నానాజీవపక్షమందుఁ బ్రాప్త మగుట లేదు. అందువలన నానాఽజ్ఞానమే బింబరూపేశ్వరునకును బ్రతిబింబరూపజీవులకును బరస్పరభేదమును గలిగించునుపాధులై యున్నవి. ఈరీతిగా నావ్యాససూత్రమున కర్థము నానాజీవవాదులయొక్క మతము నందును సిద్ధించుచున్నది.

[*] (27) కొందఱు గ్రంథకర్తలమతరీతిగా జీవోపాధి యగునజ్ఞాన మేక మనుట. (తృతీయపక్షము.) [*]

మఱియుఁ గొందఱు గ్రంథకర్త లిట్లు చెప్పుచున్నారు.—జీవేశ్వరులకు భేదమును జేయునట్టియుపాధి స్వతంత్ర మగుటవలన నజ్ఞానమే యగుచున్నది. ఆయజ్ఞానము నానా కాదు. మఱి యే మనఁగా నేకమే యగుచున్నది. ఆయేకాఽజ్ఞానమునం దుండు చైతన్యముయొక్క ప్రతిబింబ మగుజీవుఁడును నజ్ఞానరూపోపాధియొక్క యేకత్వముచేత నొకఁడు నపరిచ్ఛిన్నుఁడు నగుచున్నాఁడు. అచ్చట "అజామేకాం లోహితశుక్లకృష్ణామ్" అను శ్రుతియందు యాయజ్ఞానముయొక్క యేకత్వమునందుఁ బ్రమాణమై యున్నది. మఱియు "ఇంద్రో మాయాభిః పురురూప ఈయతే" అను శ్రుతియందుఁ జెప్పఁబడినమాయలయొక్క యనేకత్వ మేమి గలదో యది [illegible]

రూపాఽజ్ఞానశక్తులయొక్కయనేకత్వము, లేక, సత్త్వగుణములయొక్కయనేకత్వమ్మునత్తి చెప్పఁబడినది. ఇందువలన నాశ్రుతికి విరోధ మగుట లేదు. "అజో హ్యేకో జుషమాణో ఽనుశేతే" యనుశ్రుతి జీవునియొక్కయేకత్వమునందుఁ బ్రమాణమై యున్నది. అట్లే "అభాస ఏవచ" యనుసూత్రమునందు నేకవచనముచేత సూత్రకర్తలచేతను జీవునియొక్కయేకత్వమే చెప్పఁబడి యున్నది. అందువలన జీవుఁ డొక్కఁడేయని యంగీకరింపవలయును.

శంక:—జీవుఁ డొక్కఁడే యని యంగీకరించినయెడల నీమతమునందు బంధమోక్షములయొక్కవ్యవస్థ యెట్లు కలుగును? అనఁగాఁ దత్త్వజ్ఞానముచేతఁ గొందఱుజీవులు ముక్తు లగుచున్నారు. జ్ఞానముయొక్కయప్రాప్తివలనఁ గొందఱుజీవులు బద్ధు లగుచున్నారు. ఈప్రకారముగా బంధమోక్షములయొక్కవ్యవస్థ యెట్లు నానాజీవపక్షమందు సంభవించుచున్నదో అట్లేకజీవపక్షమం దావ్యవస్థ సంభవింపదు.

సమాధానము:—అజ్ఞానమును జీవుఁడు నేకమైనను ఆయేకాజ్ఞానముయొక్కకార్యభూతాంతఃకరణములు నానా యగును. మఱియు నంతఃకరణవిశిష్టచైతన్యమునకుఁ బ్రమాత యని పేరు. ఆయంతఃకరణములు నానా యగుటవలనఁ బ్రమాతలును నానాగానే యగుదురు. అందుఁ దత్త్వజ్ఞానముచేత నొకప్రమాత ముక్తుఁడైనను దత్త్వజ్ఞానరహితు లగునితరప్రమాతలు బద్ధులే యగుదురు. ఈరీతిగాఁ బ్రమాతలయొక్కభేదము నంగీకరించుటవలన నాయేకజీవపక్షమునందును బంధమోక్షములయొక్కవ్యవస్థ సంభవించుచున్నది.

శంక:—ఏకజీవవాదులైననీమతమునందు మోక్ష మనునది యెట్టి వస్తువు? అవిద్యానివృత్తియే మోక్ష మని చెప్పినయెడల దానియం దీవిచారముఁ జేయవలయును. కార్యాఽవిద్యానివృత్తి మోక్షమా? లేక, మూలాఽవిద్యానివృత్తి మోక్షమా? అందుఁ బ్రథమపక్షమో సంభవింపదు. ఏల యన దేహాదులయందు నాత్మత్వాదిబుద్ధిరూప మగు నేభ్రాంతిజ్ఞాన మున్నదో అది కార్యాఽవిద్య యనఁబడును. ఆసకలభ్రాంతిజ్ఞాననివృత్తియే సంభవింపదు. మఱియు మూలాఽవిద్య యుండుటచే మరల భ్రాంతిజ్ఞానములయొక్కయుత్పత్తి యవశ్య మగుచున్నది. కించిద్భ్రాంతిజ్ఞాననివృత్తికిఁ బురుషార్థరూపత్వమే లేదు. అందువలన నాకార్యాఽవిద్యానివృత్తికి మోక్షరూపత్వము సంభవింపదు.

మఱియు నజ్ఞానముయొక్కయావరణశక్తి యవిద్య యనఁబడును. ఆయావరణశక్తిరూపావిద్య [illegible]మై యున్నది. అందువలన నేప్రమాతకుఁ దత్త్వజ్ఞాన

ముత్పన్న మగుచున్న దో, ఆ ప్రమాతలకుఁ దనసంసారమునకు హేతుభూత మగునవిద్య యేది గలదో దానినివృత్తియే ముక్తి యగును. ఏ ప్రమాతకు తత్త్వజ్ఞాన ముత్పన్న మగుట లేదో యా ప్రమాతకా యవిద్య యుండుటవలన బంధ మున్నది. ఈ ప్రకారముగా నానాయేకజీవపక్షమందును బంధమోక్షములయొక్క వ్యవస్థ సంభవించుచున్నదని మీరు చెప్పినను అదియును సంభవించుట లేదు. ఏల యన నాయవిద్య యనేక మని యంగీకరించి బంధమునకును హేతువుగా నంగీకరించినయెడల నాయవిద్యయొక్క యాశ్రయభూతు లైనజీవులకును భేదమే యంగీకరింపవలయును. అందువలన మీమతమునందును నానాజీవవాదమే ప్రాప్త మగును. అది మీకిష్టము కాదు. లేక, మూలావిద్యానివృత్తి మోక్ష మను ద్వితీయపక్ష మంగీకరించినయెడల అదియును సంభవించుట లేదు. ఏల యన, తత్త్వజ్ఞానముచేత నాయేకమూలావిద్య నివృత్త మగుచుండఁగా నెల్లరకును ముక్తి కలుగవలయును. మఱియును జీవుఁ డొక్కఁడే యనుపక్షమునందు నెల్లరకును ముక్తి కలుగవలయు నని చెప్పుటయే విరుద్ధమై యున్న దని మీరు చెప్పినను అదియును సంభవించుట లేదు. ఏల యన మీమతమునందుఁ బూర్వ ముత్పన్ను లైనశుకవామదేవాదులకు ముక్తి యంగీకార్యమా? కాదా? అందుఁ బ్రథమపక్షము నంగీకరించినయెడల నాశుకవామదేవాదులకుఁ దత్త్వజ్ఞానముచేత నాయేకమూలావిద్య నివృత్త మగుటవలన నస్మదాదులకు నిపుడు సంసారము ప్రతీతము గాఁగూడదు. మఱియు ద్వితీయపక్ష మంగీకరించినయెడల నాశుకవామదేవాదులయొక్క ముక్తిని బ్రతిపాదించునట్టిశాస్త్ర మప్రమాణ మగును. ఆశుకవామదేవాదిమహాత్ములకే ముక్తి కలుగనప్పుడు అస్మదాదులకు ముక్తిని గోరుదు నిచ్ఛ యెట్లు కలుగును?

మఱియు "యావ దధికార మవస్థితి రాధికారికాణామ్" అనుసూత్రముయొక్క వ్యాఖ్యానమునందు భగవద్భాష్యకారులచేత నిట్లు చెప్పఁబడి యున్నది, ఉపాసనచేత నింద్రాదిపదముల నొందినయధికారుల కొకానొకవరముచేతఁ గాని శాపాదినిమిత్తవశముచేత జన్మాంతరప్రాప్తి కలిగినను, అది తత్త్వజ్ఞానమునకుఁ బ్రతిబంధకము గాదు. అందువలన నాయధికారుల కాయింద్రత్వాదిరూపాధికారముయొక్క యంతమునందు మోక్ష మవశ్యము కలుగుచున్నది. ఈ చెప్పఁబడినసర్వము నాయేకజీవపక్షమునందు మిథ్యయే యగును.

మఱియుఁ బ్రత్యగభిన్నబ్రహ్మసాక్షాత్కారముగల బ్రహ్మవేత్త తనశిష్యుల కాబ్రహ్మము నుపదేశించుచున్నాఁ డనుట శ్రుతిస్మృతులయందుఁ బ్రసిద్ధమై యున్నది.

శ్రుతి — "తద్విజ్ఞానార్థం స గురుమేవాభిగచ్ఛేత్ సమిత్పాణిః శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠమ్" — భావము: బ్రహ్మసాక్షాత్కారముకొఱకు నధికారిపురుషులు హస్తమునందు సమిత్పుష్పాదియోగ్యద్రవ్యములను గొని శ్రోత్రియబ్రహ్మనిష్ఠగురువుయొక్క సమీపమునకేఁ బోవలయును. స్మృతి — "ఉపదేక్ష్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞానినస్తత్త్వదర్శినః" — భావము: తత్త్వవేత్త లగుజ్ఞానులు నీకు జ్ఞానము నుపదేశింపుదురు. అప్పట ఏకజీవపక్షమందు సాక్షాత్కారము గలగురువే లేనందువలన గురుశిష్యులయొక్క వ్యవస్థయే సంభవించుట లేదు. ఆవ్యవస్థ సంభవింపమివలన నొకనికిఁగూడ మోక్షప్రాప్తి లేకపోవలయును. లేక, ఏకజీవపక్షమందు వేదముయొక్క కర్మకాండమునకును జ్ఞానకాండమునకును భిన్నభిన్నాధికారులు సంభవించుట లేదు. అందువలన నాయధికారులయొక్క యభావమువలనఁ గర్మజ్ఞానకాండములకు నప్రమాణత్వమే ప్రాప్త మగును. అందువలన నజ్ఞాన మేకమే యజ్ఞానోపహితజీవుఁడు నొక్కఁడే యను నేకజీవపక్షము సమీచీనము కాదు.

సమాధానము:— "అజా మేకాం లోహిత శుక్లకృష్ణామ్" ఇత్యాది శ్రుతులయందును, "అజ్ఞానే నావృతం జ్ఞానమ్, మమ మాయా దురత్యయా" ఇత్యాది స్మృతులయందును అజ్ఞానమున కేకత్వమే నిశ్చిత మగుచున్నది. అందువలన నజ్ఞాన మేక మనియే యంగీకరింపవలయును. ఆయజ్ఞానమున కేకత్వము సిద్ధించుచుండఁగా నాయజ్ఞానోపహితజీవుఁడు నొక్కఁ డనియే యంగీకరింపవలయును. ఆయేకజీవపక్షమునందు స్వప్నదృష్టాంతముచేత బంధమోక్షాదిసకలవ్యవస్థలును సంభవించును. అ దెట్లనఁగా, స్వప్నావస్థయందు స్వప్నద్రష్ట యగుపురుషుఁడు తనయొక్క భ్రాంతివలనఁ గల్పింపఁబడినయనేకప్రమాతలయందుఁ గొందఱుప్రమాతలకు బంధమును గొందఱుప్రమాతలకు ముక్తియును జూచుచున్నాఁడు. ఆబంధమోక్షములయొక్క దర్శనముచేత స్వప్నద్రష్టృపురుషున కెట్లు బంధమోక్షములు కలుగుట లేదో అట్లు జాగ్రదవస్థయందును ఆయేకజీవునిచేతఁ గల్పింపఁబడినయనేకప్రమాతలయందుఁ గొందఱు బద్ధులుఁ గొందఱు ముక్తులు నగుచున్నను వారలయొక్క బంధమోక్షదర్శనమువలన నాయేకజీవునకు బంధమోక్షములు కలుగుట లేదు. అందువలన నాయేకజీవపక్షమందు బంధమోక్షవ్యవస్థయును సంభవించుచున్నది. ఈప్రకారమె యీ స్వప్నదృష్టాంతముచేత గురుశిష్యాదిసర్వవ్యవస్థలను దెలియవలయును. అందువలన నీయేకజీవపక్షమందుఁ బూర్వోక్తదోషము ప్రాప్త మగుట లేదు. మఱియు నాయేకజీవునియందు అంతఃకరణవిశిష్టానేకప్రమాతలు కల్పితు లగుచున్నారు. వారలయందుఁ గొందఱుప్రమాతలు సుఖులై యున్నారు. కొందఱుప్రమాతలు దుఃఖులై

యున్నారు. ఈప్రకారముగా సుఖదుఃఖములయొక్క వ్యవస్థయును సంభవించు చున్నది. అప్పుడు ప్రతిబింబత్వధర్మవిశిష్టచైతన్యము జీవుఁ డనియును బింబత్వధర్మవిశిష్టచైతన్య మీశ్వరుఁ డనియుఁ జెప్పుపక్షమునం దంతఃకరణాదిరూపోపాధికృతదోషములు ప్రతిబింబరూపజీవునియందే వర్తించుచున్నవి. బింబభూతేశ్వరునియందు వర్తించుట లేదు. ఏలయన నాయుపాధులు ప్రతిబింబపక్షపాతు లయ్యే యున్నవి. బింబపక్షపాతు లగుట లేదు. ఉదా — జలాద్యుపాధులయొక్క చలనాదిధర్మములు ప్రతిబింబమునందే ప్రతీత మగుచున్నవి. బింబమునందు ప్రతీత మగుట లేదు.

శంక:—పూర్వము, అజ్ఞానాదులయం దుండుచైతన్యముయొక్క ప్రతిబింబము జీవుఁ డని చెప్పఁబడినది. అది సంభవించుట లేదు. ఏల యన, రూపవద్వస్తువులకే ప్రతిబింబము కలుగుచున్నది. రూపరహితవస్తువులకుఁ బ్రతిబింబము కలుగుట లేదు. ఉదా—రూపవత్సూర్యచంద్రాదులకు జలాదులయందుఁ బ్రతిబింబము కలుగుచున్నది. మఱియు బ్రహ్మమో రూపాదిగుణములు లేనిది. అందువలన బ్రహ్మమున కజ్ఞానమునందుఁ బ్రతిబింబమే సంభవింపదు. మఱియు నెట్లు రూపరహితాకాశమునకు జలాదులయందుఁ బ్రతిబింబము గలుగుచున్నదో, అట్లు రూపరహితబ్రహ్మమునకును అజ్ఞానమునందుఁ బ్రతిబింబము సంభవించు చున్న దని చెప్పినను, అదియు సంభవించుట లేదు. ఏల యన, రూపరహిత మగుటవలన నాయాకాశమునకు జలాదులయందుఁ బ్రతిబింబము సంభవించుట లేదు. మ తే మనఁగా, ఆకాశము నాశ్రయించి యుండు మేఘప్రభానక్షత్రాదిరూపవత్పదార్థములకే జలాదులయందుఁ బ్రతిబింబము కలుగుచున్నది. జలాదులయం దాకాశముయొక్క ప్రతిబింబ మున్న దని లోకులయొక్క యనుభవ మేది గలదో అది భ్రమరూపమే యగును. అందువలన బ్రహ్మమునకు బింబప్రతిబింబభావముచేత జీవేశ్వరవిభాగము పూర్వ మేది చెప్పఁబడినదో అది సంభవించుట లేదు.

సమాధానము:—రూపవద్వస్తువులకే ప్రతిబింబము కలుగు ననునియమము సర్వత్ర సంభవింపదు. కొన్నిచోటులయందు రూపరహితవస్తువులకుఁగూడఁ బ్రతిబింబము చూడఁబడుచున్నది. ఉదా — రూపాదిగుణములు రూపరహిత మైనను జపాకుసుమాదులయొక్క లోహితాదిరూపములకు స్ఫటికాదులయందుఁ బ్రతిబింబము ప్రత్యక్షముగాఁ జూడఁబడు చున్నది. మఱియు రూపరహితద్రవ్యమునకుఁ బ్రతిబింబము కలుగుట లే దనునియమము మేమును నంగీకరించుచున్నాము, రూపాదిగుణమో ద్రవ్యము గాదు, అందువలన నారూపాదులకుఁ బ్రతిబింబము కలిగినను ఉక్తనియమమునకు భంగము గలుగుట లే దని చెప్పినను అదియు సంభవించుట లేదు.

ప్రకాశనముచేతననేగా, రూపరహితాకాశద్రవ్యమునకును జలాదులయందుఁ బ్రతిబింబము చూడఁబడుచున్నది. అప్పుడు ఎట్లు నీలత్వవిశాలత్వసహితముగా బాహ్యాకాశము ప్రతీత మగుచున్నదో అట్లు కూపతటాకాదులయొక్క స్వల్పజలమునందును అనీలత్వవిశాలత్వసహితాకాశము ప్రతీత మగుచున్నది. ఆస్వల్పజలమునందు వాస్తవముగా నైనను విశాలత్వాదిసహితాకాశము లేదు. అందువలన జలమునందు భాసమాన మగు నాయాకాశము బాహ్యాకాశముయొక్క ప్రతిబింబరూప మనియే యంగీకరింపవలయును. మఱియు నీజలాదులయం దిది యాకాశముయొక్క ప్రతిబింబమే యను ననుభవము సర్వలోకులకును గలుగుచున్నది. ఆయనుభవమునకు బాధకము లేనందువలన దానికి భ్రమరూపత్వమును సంభవించుట లేదు. విరోధిజ్ఞానరూపబాధక ముండిననే యనుభవమునకు భ్రమరూపత్వము కలుగును. ఎట్లు "నేదం రజతమ్" అను విరోధిజ్ఞానరూపబాధక ముండుటచేతనే శుక్తియందు "ఇదం రజతమ్" అను ననుభవమునకు భ్రమరూపత్వము గలుగుచున్నదో అట్లు ఇది యాకాశప్రతిబింబము కాదను విరోధిజ్ఞానరూపబాధక మచ్చుట లేదు. అందువలనఁ బూర్వోక్తానుభవము భ్రమరూపము గాదు. ఈరీతిగా రూపరహితాకాశద్రవ్యముయొక్క ప్రతిబింబము సిద్ధించుటచేతనే బ్రహ్మమునకును బింబప్రతిబింబభావమువలన జీవేశ్వరవిభాగము సంభవించుచున్నది.

మఱియు రూపరహితద్రవ్యమునకుఁ బ్రతిబింబము కలుగుట లేదను నర్థము నందు మీ కాగ్రహ ముండినచో సిద్ధాంతి నగునేను బ్రహ్మమును ద్రవ్య మని యంగీకరించుట లేదు. ఏల యన నైయాయికులచేత గుణాశ్రయమును సమవాయికారణము నగునదియే ద్రవ్య మని యంగీకరింపఁబడి యున్నది. మఱియు "సాక్షీ చేతాః కేవలో నిర్గుణశ్చ" యనుశ్రుతి బ్రహ్మము నిర్గుణ మని చెప్పి యున్నది. అందువలన బ్రహ్మమునకు గుణాశ్రయత్వము సంభవింపదు. సమవాయికారణముయొక్క యనంగీకారమువలన బ్రహ్మమునకు సమవాయికారణత్వమును సంభవించుట లేదు. అందువలన రూపరహితరూపాదిగుణములవలె బ్రహ్మమునకుఁ బ్రతిబింబ మంగీకరించుటయం దేవిరోధమును లేదు. లేక, అజ్ఞానమునందు బ్రహ్మముయొక్క ప్రతిబింబ మంగీకరింపకపోయినను ఈప్రకార మైనజీవేశ్వరవిభాగము సంభవించును. అజ్ఞానరూపావిద్యచే విశిష్ట మైనచైతన్యము జీవుఁ డనియును, అవిద్యచే నుపహిత మైన చైతన్య మీశ్వరుఁ డనియును జెప్పఁబడును. ఈయర్థము పూర్వాచార్యులచేతను జెప్పఁబడి యున్నది. "శ్లో. బింబత్వం ప్రతిబింబత్వం యథా పూషణి కల్పితమ్। జీవత్వ మీశ్వరత్వంచ తథా బ్రహ్మణి కల్పితమ్" — భావము॥ ఎట్లు సూర్యునియందు

బింబత్వమును ప్రతిబింబత్వమును గల్పితమో అట్లు బ్రహ్మమందు జీవేశ్వరత్వములు కల్పితములు.

(28) కొందఱు గ్రంథకర్తలమతరీతిగా నానాఽజ్ఞానముల ననుసారమున జీవేశ్వరవిభాగవర్ణనము. (చతుర్థపక్షము.)

మఱియుఁ గొందఱు గ్రంథకారులైననో నానాఽజ్ఞానముల నంగీకరించుటచేత నిట్లు జీవేశ్వరవిభాగముఁ జెప్పుచున్నారు. అనేకవృక్షములయొక్క సమూహమేది గలదో అది వనమనియును ఆవనము సమష్టి యనియును, మఱియుఁ బ్రత్యేకవృక్షము వ్యష్టి యనియు నెట్లు చెప్పఁబడునో అట్లు నానాఽజ్ఞానములయొక్క సమూహమేది యున్నదో అది సమష్టి యనియు మఱియుఁ బ్రత్యేకాఽజ్ఞానము వ్యష్టి యనియు చెప్పఁబడును. అచ్చట నాసమష్ట్యజ్ఞానోపహితచైతన్య మీశ్వరుఁ డనియును, వ్యష్ట్యజ్ఞానోపహితచైతన్యము జీవుఁ డనియును జెప్పుదురు. ఆయజ్ఞానములు నానా యగుటవలన జీవులును నానా యగుదురు. ఈమతస్థులయభిప్రాయ మిదియై యున్నది. శ్రుతిస్మృత్యాదిశాస్త్రములయందు శుకవామదేవాదులకు మోక్షము చెప్పఁబడి యున్నది. మఱియు అస్మదాది జీవుల కీకాలమందు సంసారము ప్రతీత మగుచున్నది. ప్రత్యేకపురుషునియందు "అహమ్ అజ్ఞః నజానామి" యని భిన్నభిన్నాఽజ్ఞానవిషయకానుభవమును గలుగుచున్నది. మఱియు "ఇంద్రో మాయాభిః పురురూప ఈయతే" అను శ్రుతియందును ఆమాయారూపాఽజ్ఞానమునకు నానాత్వమే చెప్పఁబడి యున్నది. ఈశ్రుతియందు మాయ యనుపదముయొక్క ముఖ్యార్థమును బరిత్యజించి మాయయొక్క శక్తులయం దైనను సత్త్వాదిగుణములయం దైనను ఆమాయాపదమునకు లక్షణ చేయుటయం దేప్రమాణమును లేదు. అందువలన నాయజ్ఞానములు నానాగానే యంగీకరించుట యోగ్యము. మఱియు "అజా మేకామ్" ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతులయం దజ్ఞానమున కేకత్వము చెప్పఁబడి యున్నది. అదియో యాయజ్ఞానసమూహముయొక్క యేకత్వము నెత్తి చెప్పఁబడినది. అందువలన, నాశ్రుతిస్మృతివచనములకును విరోధము కలుగుట లేదు. ఈప్రకార మజ్ఞానముయొక్క నానాత్వమువలన జీవులయొక్క నానాత్వము సిద్ధించుటచేత ఏజీవునకు బ్రహ్మసాక్షాత్కారప్రాప్తి యగుచున్నదో యాజీవునకే తనయజ్ఞానముయొక్క నివృత్తిరూప మగుమోక్షము కలుగుచున్నది. బ్రహ్మసాక్షాత్కారరహితులకుఁ దమతమయజ్ఞానవశముచేత సంసారరూపబంధమే యున్నది. ఈప్రకార నైనబంధమోక్షవ్యవస్థయును ఈనానాజీవపక్షమందు

బలీయముగానే సంభవించుచున్నది. ఆ యేకాజ్ఞానైకజీవపక్షమున బంధమోక్షములవ్యవస్థ సంభవింపదు.

శంక:—అజ్ఞానముయొక్క భేదముచేత జీవులకు భేద మంగీకరించినప్పటికిని ప్రతిజీవమును ప్రపంచమునకు భేదము కలుగును. ఒకవేళ నీయర్థముపక్షము మీకిష్ట ముండినయెడల, ఏఘటము మీచే ననుభవింపఁబడినదో అదేఘటము మాచేతఁగూడ ననుభవింపఁబడిన దని ఘటాదిప్రపంచముయొక్క యేకత్వమును విషయముఁ జేయు ప్రత్యభిజ్ఞకు విరోధము ప్రాప్త మగును. ఏకారణముచేత ననఁగా, ఒకనియొక్క యజ్ఞానమువలనఁ గల్పింపఁబడినప్రపంచము మఱియొకనికిఁ బ్రత్యక్షము కాదు. మఱియు బాధకము లేనందున నాప్రత్యభిజ్ఞకు భ్రమరూపత్వమును సంభవింపదు. మఱియు నొకఁడే పరమేశ్వరుఁడు సర్వజగత్తునకు నుత్పత్తిస్థితిలయకారణుఁడను సకలశాస్త్రములయొక్క సిద్ధాంతమునకును విరోధ మగును. మఱియుఁ బూర్వోక్తదోషములనివృత్తిచేయుటకొఱకు సమష్ట్యజ్ఞానోపహితచైతన్యరూపేశ్వరుని చేతఁ జేయఁబడినయీప్రపంచము సర్వజీవులకును సాధారణ మని యంగీకరించినచో, అనిర్మోక్ష మగును. అనఁగా నొకజీవునకును మోక్షము కలుగదు. అ దెట్లనఁగా నిర్గుణబ్రహ్మభావముయొక్క ప్రాప్తి మోక్ష మనఁబడును. నానాజ్ఞానపక్షమం దేక జీవునియొక్క తత్త్వజ్ఞానముచేత నేకాజ్ఞానమునకు నివృత్తి కలిగినను సర్వాజ్ఞానములయొక్క నివృత్తి కలుగుట లేదు. ఆయజ్ఞానము లుండుటవలన ఈశ్వరునకును జగత్తునకును బాధ కలుగదు. అజ్ఞానము, ఈశ్వరుఁడు, జగత్తు నివి యుండుటవలన బ్రహ్మమునందు నిర్గుణత్వమే సంభవింపదు. అందువలన నిర్గుణబ్రహ్మప్రాప్తిరూపమోక్షమే జీవునకును గలుగక పోవలయును.

మఱియు సిద్ధాంతమునం దద్వితీయబ్రహ్మముయొక్క జ్ఞానముచేతనే మోక్ష మంగీకరింపఁబడి యున్నది. ఆయద్వితీయబ్రహ్మముయొక్క జ్ఞానము నానాజీవపక్షమందు సంభవింపదు. ఏకారణముచేత ననఁగా, జ్ఞానకాలమునందును ముక్తపురుషులకన్న భిన్ను లైన యితరజీవులును ఈశ్వరుఁడును అజ్ఞానమును జగత్తును విద్యమానములే యగుచున్నవి. అందువలన బ్రహ్మము సద్వితీయమే యగును. ఈకారణముచేతనే యొకజీవునకును మోక్షము కలుగక పోవలయును.

మఱియు శ్రుతిస్మృతిరూపశాస్త్రప్రమాణముచే నొకచో నద్వైతసాక్షాత్కారముగా జ్ఞానమువలన మోక్షప్రాప్తి చెప్పఁబడినను, అది సగుణబ్రహ్మముయొక్క ప్రాప్తియే మోక్షరూపముగా సిద్ధ మగును. నిర్గుణబ్రహ్మముయొక్క ప్రాప్తికి మోక్షరూపత్వము సిద్ధింపదు. అది యత్యంతాసిద్ధమై యున్నది. ఏల యన్న

“ అనంతరో ఽబాహ్యః కృత్స్నః ప్రజ్ఞానఘన ఏవ, అస్థూల మన ణ్వహ్రస్వ మదీర్ఘమ్, యత్ర త్వస్య సర్వ మాత్మైవాభూ త్తత్కేన కం పశ్యేత్ ” ఇత్యాదిశ్రుతుల యందు నిర్గుణబ్రహ్మమునకే మోక్షరూపత చెప్పఁబడి యున్నది. ఆసర్వశ్రుతులకును విరోధము కలుగును. అందువలన నానాఽజ్ఞానముల నంగీకరించి నానాజీవుల నంగీకరించుట యయుక్తమై యున్నది.

సమాధానము.—అజ్ఞానముయొక్క భేదముచేత జీవులయొక్క భేదము నవశ్య మంగీకరింపవలయును. అట్లు కానియెడల, బంధమోక్షశాస్త్రముల కప్రమాణత్వమే సిద్ధించును. ఈనానాజీవపక్షమందుఁ బ్రతిజీవమును బ్రపంచముయొక్క భేదము మీఁదే జెప్పఁబడి యున్నది. అది మాకు నంగీకార్యమై యున్నది. అనఁగా నొక్కొకజీవునకును బ్రపంచము భిన్నభిన్నమే యగు చున్నది. అయినను బ్రపంచముయొక్క నానాత్వమందుఁ బ్రత్యభిజ్ఞయొక్క విరోధము మీఁదే బూర్వము చెప్పఁబడి యున్నది. అది సంభవించుట లేదు. ఏకారణముచేత ననఁగా, ఆప్రత్యభిజ్ఞ భ్రమరూపమే యగును. అదెట్లనఁగా, ఎచ్చట నొకశుక్తియందు దశపురుషులకు రజతభ్రమ గలుగుచున్నదో యచ్చట నైకైకపురుషునియొక్క యజ్ఞానముచేతఁ గల్పింపఁబడిన యారజతములు కూడ భిన్నభిన్నములే యగుచున్నవి. ఏకరజతము కాదు. ఒకవేళ నాదశపురుషులయొక్క భ్రమకు నొకటేరజతము విషయమైనయెడల నొకపురుషునకు శుక్తిరూపాధిష్ఠానముయొక్క జ్ఞానముచేత రజతభ్రమకు నివృత్తి గలుగఁగా నధిష్ఠానజ్ఞానరహితు లగునితరపురుషులకు నారజతము ప్రతీతము గాకపోవలయును. ఇతరపురుషుల కైననో ఆరజతము ప్రతీత మగుచున్నది. అందువలన నారజత మేకము కాదు. మఱి యే మనఁగా, ఆదశపురుషులయొక్క ప్రత్యేకాఽజ్ఞానముచేతఁ గల్పింపఁబడినదశరజతము లచ్చట నుత్పన్నము లగుచున్నవి. ఒకపురుషునియొక్క యజ్ఞానముచేతఁ గల్పింపఁబడినరజత మన్యపురుషునకుఁ బ్రత్యక్ష మగుట లేదు. అయినను, ఆదశపురుషులకు నొకప్రసంగము ననుసరించి యేరజతము మీఁచే ననుభవింపఁబడినదో అదే రజతము మాచేతను ననుభవింపఁబడిన దను భ్రమరూపప్రత్యభిజ్ఞ యెట్లు కలుగు చున్నదో అట్లే ప్రసంగమునందును ప్రత్యేకజీవులయొక్క యజ్ఞానముచేతఁ గల్పింపఁబడినప్రపంచమునకు భేదము కలిగినను అట్లే యన్యునియొక్క యజ్ఞానముచేతఁ గల్పింపఁబడినప్రపంచము మఱియొకని కప్రత్యక్షమైనను, ఏఘటము మీఁచే ననుభవింపఁబడినదో అదేఘటము మాచేత ననుభవింపఁబడిన దను భ్రమరూప ప్రత్యభిజ్ఞ సంభవించును. అందువలనఁ బ్రతిజీవమును బ్రపంచభేద మంగీకరించుట యందుఁ బ్రత్యభిజ్ఞకు విరోధము కలుగుట లేదు.

లేక, జీవులు నానాయైనను సమష్ట్యజ్ఞానోపహితచైతన్యరూపేశ్వరునిచేత రచియింపఁబడిన యీప్రపంచ మాసర్వజీవులకు నొకటే సాధారణమై యున్నది. అందువలనఁ బూర్వోక్తశ్రుత్యభిజ్ఞకును విరోధము కలుగుట లేదు. అట్లే యొకఁడే పరమేశ్వరుఁడు సర్వజగత్తుయొక్క యుత్పత్తిస్థితిలయకారణుఁ డనుసర్వశాస్త్రసిద్ధాంతమునకును విరోధము కలుగుట లేదు. అట్లే ప్రతిజీవమును బ్రపంచభేదము నంగీకరించుటయందే కల్పనాగౌరవరూపదోషము ప్రాప్తమైనదో అదియు నిపుడు ప్రాప్తమగుట లేదు. మఱియు శ్రుత్యాచార్యప్రసాదమువలన నుత్పన్నమైన "అహం బ్రహ్మాస్మి" యనుబ్రహ్మజ్ఞానముచేత నీయధికారిపురుషులకుఁ దమతమయజ్ఞానముయొక్క నివృత్తి కలుగఁగా నాయజ్ఞానముయొక్క కార్యభూత మగులింగశరీరాదులయొక్క నివృత్తివలన నిర్గుణబ్రహ్మభావప్రాప్తిరూపమోక్షమును సంభవించును.

శంక:—నానాజీవపక్షమందు ముక్తపురుషులకంటె భిన్ను లగునితరజీవులును ఈశ్వరుఁడును జగత్తును విద్యమానులై యే యుండుటవలన, నేను ముక్తుఁడను, ఈయన్యజీవులు బద్ధులు, ఇది యన్యప్రపంచము, ఇతఁడు మఱియొకయీశ్వరుఁడు ఈప్రకార మైనభేదదృష్టి యాముక్తపురుషున కవశ్యము కలుగును. ఆభేదదృష్టి యుండుటవలన నద్వితీయబ్రహ్మసాక్షాత్కారమే కలుగదు. అట్టిసాక్షాత్కారము కలుగనందువలన నిర్గుణబ్రహ్మభావప్రాప్తిరూపమోక్షమే సంభవించుట లేదు.

సమాధానము.—"ఇదం సర్వం య దయమాత్మా, వాచారంభణం వికారో నామధేయమ్, మాయామాత్ర మిదం ద్వైత మద్వైతం పరమార్థతః" ఇత్యాదిశ్రుతులను విచారించి యధికారులచేత నజ్ఞానాదిసర్వజడప్రపంచమునకు బ్రహ్మమునందుఁ గల్పితత్వ మనునిశ్చయముచేత మిథ్యాత్వమే నిశ్చిత మగుచున్నది. మిథ్యావస్తువు ద్వైతభావముఁ జేయుట లేదు. అందువలన నధికారిపురుషుల కద్వితీయబ్రహ్మసాక్షాత్కారము సంభవించును. ఆసాక్షాత్కారముచేత విద్వాంసునకు బ్రహ్మభావప్రాప్తిరూపమోక్షము సంభవించు చున్నది.

శంక:—ఈ నానాజీవపక్షమం దాత్మజ్ఞానముచేతఁ దనయజ్ఞానము నివృత్తమైనను, అన్యజీవులయొక్క యజ్ఞానము విద్యమాన మగుచుండఁగా బ్రహ్మమందీశ్వరత్వముయొక్క నివృత్తి సంభవింపదు. అందువలన, ఈపురుషునకు జ్ఞానముచే సగుణబ్రహ్మభావమే ప్రాప్త మగును.

సమాధానము:—లోకమునందును అన్యవస్తువుయొక్క జ్ఞానమువలన నన్యవస్తువు ప్రాప్త మగుట లేదు. ఎట్లు శుక్తిజ్ఞానమువలనఁ బురుషునకు రజతప్రాప్తి కలుగక శుక్తియే ప్రాప్త మగుచున్నదో, అట్లు సగుణశాస్త్రములయొక్క యుపదేశ

ముచేత నీయధికారిపురుషునకు నిర్గుణబ్రహ్మజ్ఞానమే కలుగుచున్నది, సగుణబ్రహ్మజ్ఞానము కలుగుట లేదు. అందువలన నిర్గుణబ్రహ్మజ్ఞానముచేతఁ దత్త్వవేత్త యగుపురుషునకు నిర్గుణబ్రహ్మమే ప్రాప్త మగును. మాయామయసగుణబ్రహ్మప్రాప్తి యగుట లేదు. ఉదా—శుక్తియందు దోషనికి రజతభ్రాంతికాలమందును మఱియొకవిశేషదర్శిపురుషున కాశుక్తిజ్ఞానమువలన నాశుక్తియే ప్రాప్తమగుచున్నది. రజతము ప్రాప్తమగుట లేదు. ఏకారణముచేత ననఁగా, శుక్తియందు రజతము వాస్తవముగా లేదు. మఱియు నన్యపురుషునియొక్క యజ్ఞానకల్పితరజత మన్యపురుషునియొక్క ప్రత్యక్షజ్ఞానమునకు విషయ మగుట లేదు. ఈలాగుననే యన్యాఽజ్ఞానిపురుషులకుఁ దమతమయజ్ఞానవశముచేత బ్రహ్మమునందు జీవేశ్వరజగద్రూపభ్రాంతి విద్యమానమై యున్నకాలమందును శ్రుత్యాచార్యప్రసాదమువలన విశేషదర్శి యగునన్యపురుషునకు "బ్రహ్మైవాహ" మ్మను నద్వితీయబ్రహ్మముయొక్క సాక్షాత్కారమువలన నానందైకరసాఽద్వితీయనిర్విశేషబ్రహ్మమే ప్రాప్త మగుచున్నది. సగుణేశ్వరప్రాప్తి యగుట లేదు. ఏకారణముచేత ననఁగా, సగుణేశ్వరుఁడు మాయామయుఁ డగుటవలన నిర్గుణబ్రహ్మముకన్న భిన్నుఁడు గాఁడు. భ్రాంతిచేతఁ జూడఁబడినపదార్థములు వాస్తవ మగుట లేదు. ఎట్లు భ్రాంతిచేతఁ జూడఁబడినశుక్తిరజత మాశుక్తియందు వాస్తవముగా లేదో అట్లద్వితీయనిర్గుణబ్రహ్మమునందు భ్రాంతిచేతఁ గల్పింపఁబడిన జీవేశ్వరజగద్భావములును వాస్తవముగా బ్రహ్మమునందు లేవు. అందువలన నీనానాజీవపక్షమందు సర్వజీవులకును బ్రపంచము సాధారణముగాఁ గాని యసాధారణముగాఁ గాని యంగీకరింపఁబడినను నిర్గుణబ్రహ్మభావప్రాప్తిరూపమోక్షము సంభవించుచున్నది.

❦[*] { (29) కొందఱు గ్రంథకారులమతరీతిగా జీవేశ్వరవిభాగవర్ణనము. (పంచమపక్షము.) } [*]❦

కొందఱు గ్రంథకర్తలైనను జీవేశ్వరులకు విభాగ మిట్లు చెప్పుచున్నారు. పూర్వోక్తసర్వజగత్తునకుఁ గారణభూత మగునజ్ఞానమునం దుపహితమైన చైతన్యము, అనఁగా, నాయజ్ఞానమునందుఁ బ్రతిబింబిత మగుచైతన్య మీశ్వరుఁ డనియును ఆయజ్ఞానముయొక్క కార్యభూత మగునంతఃకరణమునం దుపహితమైనచైతన్యము, అనఁగా నాయంతఃకరణమునందుఁ బ్రతిబింబిత మగుచైతన్యము జీవుఁ డనియును జెప్పఁబడును. అప్పుట శ్రుతి—"కార్యోపాధి రయం జీవః కారణోపాధి రీశ్వరః"—భావము॥ అంతఃకరణరూపకార్యోపాధిపహితచైతన్యము జీవుఁ డనియును అజ్ఞానరూపకారణోపాధ్యుపహితచైతన్య మీశ్వరుఁ డనియును జెప్పఁబడును. మఱియు "స్వమపీత్యో భవతి"

యను శ్రుతిచేత సుషుప్తియందు జీవునకు బ్రహ్మమునం దౌపాధికలయము అనఁగా నుపాధిలయప్రయుక్తలయము చెప్పఁబడియున్నది. అంతఃకరణము జీవున కుపాధి యని యంగీకరించినయెడల నాయంతఃకరణరూపోపాధియొక్క లయముచేత జీవున కౌపాధికలయము సంభవించును. జీవున కవిద్య యుపాధి యని యంగీకరించినచో సుషుప్తియం దవిద్యకు లయము కలుగుట లేదు. అందువలన సుషుప్తియందు జీవున కౌపాధికలయమును జెప్పునట్టి శ్రుతివచన మసంగత మగును. కావున నా శ్రుతివచనముచేతను నంతఃకరణమే జీవున కుపాధి యని సిద్ధించుచున్నది. ఈపక్షమందున్న అంతఃకరణ రూపోపాధులయొక్క నానాత్వముచేతను బరిచ్ఛిన్నత్వముచేతను జీవులును నానాగాను బరిచ్ఛిన్నులుగాను నగుదురు.

అచ్చట జీవేశ్వరస్వరూపనిర్ణయమందుఁ బూర్వోక్తపంచవిధపక్షములలో మాయోపహితచైతన్యము జగత్కారణుఁ డైనయీశ్వరుఁ డనునర్థము సర్వగ్రంథకర్తలకును సమ్మతము. అనఁగా, అజ్ఞానముయొక్క యేకత్వనానాత్వములచేత, లేక, అంతఃకరణములయొక్క నానాత్వములచేత జీవునియొక్క యేకత్వనానాత్వములయందు గ్రంథకారులకు వివాదము కలిగినను, మాయోపహితచైతన్య మీశ్వరుఁ డనునర్థమునం దేగ్రంథకర్తలకును వివాదము లేదు.

శంక:—ఈశ్వరునియందు వివాదము లేకపోయినను జీవునియొక్క యేకత్వనానాత్వములయందు గ్రంథకర్తలకుఁ బరస్పరము వివాదము చూడఁబడుటవలన ఆపక్షములలో నేపక్షము గ్రహింపఁదగినది? ఏపక్షముఁ బరిత్యజింపఁ దగినది?

సమాధానము:—సర్వవ్యవహారములును మాయామయ మగుటవలన సర్వపక్షములును గ్రహింపఁదగినవియు, అట్లే పరిత్యజింపఁదగినవియు నగును. -

శంక:—ఎప్పు డాసర్వపక్షములును బరిత్యజించుటకుఁ దగియున్నవో, అపు డాసర్వపక్షములును బరిత్యజించుటయే యుచితము. ఏపక్షమును గ్రహింపఁ దగినది కాదు.

సమాధానము:—అధ్యారోపము అపవాదము అనురెంటిచేతనే యద్వితీయబ్రహ్మజ్ఞానము కలుగుచున్నది. అధ్యారోపాపవాదములు లేక బ్రహ్మజ్ఞానము కలుగుట లేదు. వాస్తవముగా ద్వైతప్రపంచములేని బ్రహ్మమునందు ద్వైతప్రపంచముయొక్క యారోప మధ్యారోప మనఁబడును. "నేహ నానాస్తి కించన" ఇత్యాది శ్రుతులచేత నారోపితప్రపంచముయొక్క నిషేధ మపవాద మనఁబడును. ఆయధ్యారోపాపవాదములయొక్క సిద్ధికొఱకు సర్వపక్షములును గ్రహించుటకుఁ దగినవియే యగును. అయినను దానియం దీవిశేష మున్నది. పూర్వోక్తజీవునియొక్క యేకత్వ

పక్షముఁ గైనను నానాత్వపక్షముం గైనను, ఏపక్షమేముముక్షువుయొక్కమన స్సున కెక్కుచున్నదో యాముముక్షు వాపక్షము నంగీకరించి ప్రత్యగాత్మవివేచనము చేసి, అనఁగా నన్నమయాదిపంచకోశములయందుండి యాత్మను భిన్నము చేసి, యాప్రత్యగాత్మయొక్కబ్రహ్మరూపత్వమును సాక్షాత్కరించుకొనవలయును. అనఁగా "అహం బ్రహ్మాస్మి" యనుసాక్షాత్కారము సంపాదింపవలయును. బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును సంపాదింపక జీవునియొక్కయేకత్వనానాత్వములయందుఁ గేవలవివాదమాత్రముఁ జేయుట కూడదు. ఏకారణముచేత ననఁగా, సర్వమతములయందును దూషణభూషణములు సమానములే యగును. ఇచ్చటఁ దాత్పర్యమేమనఁగా, ముముక్షువులకుఁ బ్రత్యగాత్మయొక్కబోధ మేప్రకారముచేతఁ గలుగునో యాప్రకారమే ముముక్షువులు సంపాదింపఁదగినది. అదియే శాస్త్రార్థము. ఈయర్థము వార్తికాచార్యులచేతను జెప్పఁబడి యున్నది. శ్లో॥ "యయా యయా భవేత్పుంసాం వ్యుత్పత్తిః ప్రత్యగాత్మని। సా సైవ ప్రక్రియేహ స్యాత్సాధ్వీసాచానవస్థితా"—భావము॥ అధికారి పురుషులకు ఏయేప్రక్రియచేతఁ బ్రత్యగాత్మబోధ గలుగునో ఆయాప్రక్రియయే యీ వేదాంతశాస్త్రమునందు నిర్దోష మనియును గుణవంత మనియును దెలియవలయును.

(30) ఉపాదానత్వకర్తృత్వములచేత నీశ్వరుఁడు జగత్కారణుఁ డనుట.

శంక:—మాయోపహితతత్పదార్థేశ్వరునకు జగత్తుయొక్కజన్మాదికారణత్వము పూర్వము చెప్పఁబడినది. ఆకారణత్వము నుపాదానతారూపముచేతను కర్తృత్వరూపముచేతను ద్విప్రకారమై యున్నది. అందు, ఈశ్వరున కేరూపమున నుపాదానత్వమును ఏరూపమునఁ గర్తృత్వమును నున్నది.

ఇట్లు శంక కలుగఁగా, ఇప్పు డా ద్వివిధకారణత్వములు క్రమముగా నిరూపింపఁబడుచున్నవి.

ఈశ్వరుఁడు జ్ఞానశక్తిసహితాజ్ఞానోపహితస్వరూపముచేత నైననో జగత్తునకుఁ గర్త యగుచున్నాఁడు. ఇచ్చట నభిప్రాయ మేమనఁగా, జ్ఞానశక్తి సహితాజ్ఞానరూపోపాధి లేక శుద్ధబ్రహ్మమున కసంగత్వముచేతఁ గర్తృత్వము సంభవించుట లేదు. ఏల యన, కార్యముయొక్కయుపాదానకారణమును విషయము చేయునట్టి యపరోక్షజ్ఞానమును, ఇచ్ఛారూపచికీర్షయును, ప్రయత్నరూపకృతియు నను నీమూఁడును గలవాఁడే కర్త యనఁబడును. ఈవిధముగాఁ గర్తయొక్కలక్షణము పూర్వము చెప్పఁబడి యున్నది. ఇట్టికర్తృత్వము శుద్ధబ్రహ్మమునందు సంభవింపదు. ఏకారణముచేత ననఁగా "అసంగో హ్యయం పురుషః, అసంగో నహి సజ్జతే" ఇత్యాదిశ్రుతులచేత బ్రహ్మమున కసంగత్వమే తెలియఁబడు చున్నది. అట్టి యసంగబ్రహ్మమునం దాజ్ఞానే

చ్ఛాకృతులు సంభవింపవు. మఱియు నాయజ్ఞానోపహితేశ్వరునియం దైననో జ్ఞానే చ్ఛాప్రయత్నములు సంభవించును. అందువలనఁ బూర్వోక్తేశ్వరునకే జగత్కర్తృత్వము సిద్ధించుచున్నది. ఆయీశ్వరుఁడే విక్షేపాదిశక్తిసహితాజ్ఞానోపహితస్వరూపమువలన జగత్తున కుపాదానకారణుఁ డగుచున్నాఁడు. అజ్ఞానముయొక్క జ్ఞానశక్త్యావరణశక్తి విక్షేపశక్తు లను త్రివిధస్వరూపములు పూర్వము నిరూపింపఁబడి యున్నవి. దాని నచ్చటఁ దెలియవలయును. ఈప్రకారముగా నొకటే (మాయావిశిష్ట) బ్రహ్మమునకు జగత్తుయొక్క యుపాదానత్వమును గర్తృత్వమును సంభవించును. అచ్చట దృష్టాంత మే మనఁగా, ఊర్ణనాభి యనుజంతువిశేషము తంతువు నుత్పన్నము చేయుచున్నది. ఆతంతురూపకార్యమును గుఱించి యాయూర్ణనాభి యెట్లు తన శరీరాపేక్షచేత నుపాదానకారణమును దనచైతన్యరూపముచేత కర్తృరూపనిమిత్త కారణము నగుచున్నదో, అట్లే పూర్వోక్తరీతిగా నొకట్రేబ్రహ్మము జగత్తున కుపాదానకారణమును గర్తృరూపనిమిత్తకారణము నగుచున్నది.

శంక:—ఆ యొకట్రేబ్రహ్మమునకు జగత్తుయొక్క యుపాదానత్వమును నిమిత్తత్వమును గల దనునర్థమందుఁ బ్రమాణ మేమి?

సమాధానము:—బ్రహ్మమునం దభిన్ననిమిత్తోపాదానత్వము సాక్షాచ్ఛ్రుతిప్రమాణముచేతనే సిద్ధించుచున్నది. శ్రుతి—“యథోర్ణనాభిః సృజతే గృహ్ణాతి చ, యథాపృథివ్యా మోషధయః సంభవంతి, యథాసతః పురుషాత్కేశలోమాని, తథాక్షరా త్సంభవతీహ విశ్వమ్, యథాఽగ్నేః క్షుద్రా విస్ఫులింగా వ్యుచ్చరంతి ఏవ మే వాస్మా దాత్మనః సర్వే ప్రాణాః, య స్సర్వజ్ఞః సవిశ్వకృ త్సహి సర్వస్య కర్తా”— భావము॥ ఎట్లు ఊర్ణనాభిజంతువు తనయందుండి తంతువుల నుత్పన్నము చేయునదియును తనయందే యాతంతువులను లయము చేసికొనునదియు నగుచున్నదో, అట్లు బ్రహ్మముగూడ తనయందుండియే యీజగత్తు నుత్పన్నము చేయునదియును దనయందే లయము చేసికొనునదియు నగుచున్నది. మఱియు నెట్లు పృథివియం దుండి నానావిధ మైనయోషధు లుత్పన్న మగుచున్నవో మఱియు నెట్లు పురుషునియందుండి కేశలోమము లుత్పన్న మగుచున్నవో అట్లక్షరబ్రహ్మమునందుండి యీవిశ్వ ముత్పన్న మగుచున్నది. మఱియు నెట్లు ప్రజ్వలితాగ్నియందుండి క్షుద్ర విస్ఫులింగము లుత్పన్న మగుచున్నవో అట్లీయాత్మయందుండి సర్వప్రాణు లుత్పన్ను లగుచున్నారు. ఏపరమేశ్వరుఁడు సర్వజ్ఞుఁడో యాపరమేశ్వరుఁడే విశ్వమును జేయుచున్నాఁడు, ఆపరమేశ్వరుఁడే సర్వమునకుఁ గర్త. ఇత్యాద్యనేక శ్రుతులు బ్రహ్మము జగత్తున కభిన్ననిమిత్తోపాదానకారణ మని చెప్పుచున్నవి.

మఱియు "అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్తః సర్వం ప్రవర్తతే" ఇత్యాదిస్మృతులును బూర్వోక్తార్థమునే చెప్పుచున్నవి. అందువలన నొకటే బ్రహ్మమునకు జగత్తుయొక్క యుపాదానత్వకర్తృత్వములు సంభవించుచున్నవి. లేక పూర్వోక్తేశ్వరుని సర్వజ్ఞుఁ డని యంగీకరింపనియెడల నాయీశ్వరునకు సర్వజగత్కర్తృత్వమే సంభవింపని దగును. పూర్వోక్తశ్రుతులో యీశ్వరుని సర్వజగత్తునకుఁ గర్త యని చెప్పు చున్నవి. అందువలన నాయీశ్వరుని సర్వజ్ఞుఁ డని యవశ్య మంగీకరింపవలయును. ఆయీశ్వరునకు సర్వజ్ఞత్వము శ్రుతిప్రమాణముచేతను సిద్ధించుచున్నది. అచ్చట శ్రుతి— "యః సర్వజ్ఞః సర్వవిత్, యస్య జ్ఞానమయం తపః" భావము॥ ఏయీశ్వరుఁడు సర్వజ్ఞుఁడో, అనఁగా సామాన్యరూపముచేత సర్వజగత్తును జూచువాఁడో, ఏయీశ్వరుఁడు సర్వవిత్తో అనఁగా విశేషరూపముచేత సర్వజగత్తును జూచువాఁడో, మఱియు ఏయీశ్వరునకు సర్వజగత్తును విషయముఁ జేయు జ్ఞానమే తపమో, అట్టి సర్వజ్ఞేశ్వరునకు సర్వజగత్కర్తృత్వము సంభవించుచున్నది.

((31) బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల కభేదనిరూపణము.)

శంక:—పురాణాదులయం దైననో బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లనుమువ్వురయందుండియే జగదుత్పత్తిస్థితిలయములు చెప్పఁబడి యున్నవి. ఇచ్చట మాయోపహితపరమేశ్వరునియందుండి జగదుత్పత్తిస్థితిలయములు మీఁచేఁ జెప్పఁబడినవి. అందువలన నాపురాణాదివచనములకు విరోధము ప్రాప్త మగును.

సమాధానము:—మాయోపహితపరమేశ్వరుఁడే బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లనుత్రివిధరూపములను బొందుచున్నాఁడు: అది యెట్లనఁగా, పూర్వోక్తమాయయందు స్థితమైన యేనిరతిశయసత్త్వగుణ మున్నదో యాసత్త్వగుణము పరమేశ్వరునియిచ్ఛచేత లోకానుగ్రహముకొఱకు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లను త్రిమూర్తులయాకారమునఁ బరిణామమును బొందుచున్నది. అచ్చట దండకమండలధారణుఁ డగుచతుర్ముఖమూర్తిచే నుపహితుఁ డైనయాపరమేశ్వరుఁడు జగత్తును సృష్టించుబ్రహ్మ యగుచున్నాఁడు. మఱియు, శంఖచక్రగదాపద్మములను నాల్గింటిని హస్తమందు ధరించినట్టిచతుర్భుజమూర్తిచే నుపహితుఁ డైనయాపరమేశ్వరుఁడు జగత్తును పాలించువిష్ణు వగుచున్నాఁడు. మఱియుఁ ద్రినేత్రము గలిగి త్రిశూలమును హస్తమందు ధరించినట్టిమూర్తిచే నుపహితుఁ డైన యాపరమేశ్వరుఁడు జగత్సంహారకర్త యగుమహేశ్వరుఁ డగుచున్నాఁడు. ఈప్రకారముగా నాయొకఁడే పరమేశ్వరుఁడే బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వర రూపముల నొందుచున్నాఁడు. శ్రుతి—"స బ్రహ్మా స శివః సేంద్రః సో ఽక్షరః పరమః స్వరాట్ స ఏవ విష్ణుః"—భావము॥ ఆమాయోపహితపరమేశ్వరుఁడే బ్రహ్మాదిస్వరూప

విష్ణురూపము లగుచున్నాఁడు. మఱియు నీయర్థము విద్వాంసు లైనపూర్వాచార్యులచేతను జెప్పఁబడి యున్నది. అచ్చట. "శ్లో. ఏకైవమూర్తి ర్బిభిదే త్రిధాసా సామాన్య మేషాం ప్రథమా ఽవరత్వమ్ । హరే ర్హర స్తస్య హరిః కదాచి ద్వేధా స్తయో స్తావపి ధాతు రాద్యౌ"—భావము॥ ఒకఁడే పరమేశ్వరమూర్తి బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లను త్రివిధభేదములను బొందుచున్నాఁడు. ఈముువ్వురకును బ్రథమత్వావరత్వములును సమానములే యగును. అచ్చట, ఒకకాలమం దైననో విష్ణువునకు మహేశ్వరుఁ డాది యగును, ఒకకాలమం దామహేశ్వరునకు విష్ణు వాది యగును, ఒకకాలమందు విష్ణుమహేశ్వరు లిర్వురకును బ్రహ్మ యాది యగును, ఒకకాలమం దాయిర్వురును బ్రహ్మ కాది యగుదురు. కావున బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లను త్రివిధదేవతలును నధికారులచేతఁ దమతమభక్తి ననుసరించి యుపాసించుటకు యోగ్యు లగుదురు.

మఱియుఁ గొందఱు గ్రంథకారు లైననో యిట్లు చెప్పుచున్నారు. జగత్స్రష్ట యగుహిరణ్యగర్భరూపబ్రహ్మ యీశ్వరుఁడు కాఁడు. మఱి యే మనఁగా జీవవిశేషుఁడును అంతర్యామిపరమేశ్వరునిచేత నావిష్టుఁడును సమష్టిలింగశరీరాభిమానియును సత్యలోకమందు నివసించువాఁడును నగును. అట్టి హిరణ్యగర్భునకు జీవత్వము "సవై శరీరీ ప్రథమః" ఇత్యాదిశ్రుతిప్రమాణములచేతనే సిద్ధించును. శివవిష్ణువులను ద్వివిధమూర్తు లైననో మాయయొక్క శుద్ధసత్త్వగుణపరిణామ మగుటవలన నీశ్వరరూపు లగుదురు. ఈయర్థము మహాభారతమందును జెప్పఁబడియున్నది. అచ్చట. "శ్లో. రుద్రో నారాయణ శ్చైవ త్త్వేకం సత్త్వం ద్విధాకృతమ్ । లోకే చరతి కౌంతేయ వ్యక్తిస్థం సర్వకర్మసు"—భావము॥ ఓకౌంతేయా! ఆపరమేశ్వరునిచేఁ దనమాయయొక్క శుద్ధసత్త్వగుణ మొకటియే రుద్రనారాయణు లను ద్వివిధరూపములుగాఁ జేయఁబడు చున్నది. ఆయిరువురియందును విష్ణుభక్తియో మోక్షమున కంతరంగసాధనమును శివాదులభక్తియో కించిద్వ్యవధానముచేత మోక్షమునకు సాధనము నగుచున్నది. ఏకారణముచేత ననఁగా సత్త్వగుణప్రవర్తకత్వము విష్ణువునకే గలదు. ఈయర్థము పురాణాదులయందును జెప్పఁబడి యున్నది. "శ్లో. ఆరోగ్యం భాస్కరా దిచ్ఛే చ్ఛ్రియ మిచ్ఛే ద్ధుతాశనాత్ । జ్ఞానం మహేశ్వరా దిచ్ఛే న్మోక్ష మిచ్ఛే జ్జనార్దనాత్"—భావము॥ ఈపురుషుఁడు సూర్యదేవతయందుండి ఆరోగ్య మిచ్ఛించుఁ గాక, అనఁగా, ఆరోగ్యప్రాప్తికొఱకు సూర్యదేవత నుపాసింపవలయును, ఈప్రకార మైనయర్థము నుత్తరత్ర దెలియవలయును, అగ్నిదేవునియందుండి సంపత్తు నిచ్ఛించుఁ గాక, మహేశ్వరునియందుండి జ్ఞానము నిచ్ఛించుఁ గాక, విష్ణువునందుండి మోక్షము నిచ్ఛించుఁ గాక.

ఇచ్చటఁ గొందఱు శైవమతస్థు లిట్లు చెప్పుచున్నారు. చంద్రుని శిరోభూష ణముగాఁ గలవాఁడును నీలకంఠుఁడును త్రినేత్రుఁడును నుమాసహితుఁడు నైన శుద్ధసత్త్వమూర్తిచే నుపహితుఁ డైనమాయోపహితపరమేశ్వరుఁడు పరమశివుఁ డగుచున్నాఁడు. ఆపరమశివుఁడే ముముక్షుజనులచే నుపాసింప యోగ్యుఁ డగును. శ్రుతి— "ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం త్రిలోచనం నీలకంఠం ప్రశాంతమ్। ధ్యాత్వా ముని ర్గచ్ఛతి భూతయోనిం సమస్తసాక్షిం తమసః పరస్తాత్"—భావము॥ ఏపరమ శివుఁడు ఉమాసహితుఁడును పరమేశ్వరుఁడును సమర్థుఁడును త్రిలోచనము గలవాఁడును నీలకంఠుఁడును అతిశాంతస్వభావము గలవాఁడును నగునో అట్టి పరమశివుని ధ్యానముచేసి మాయాసంబంధమువలన సర్వభూతములకుఁ గారణమును సర్వమునకు సాక్షియును వాస్తవమం దజ్ఞానరూపతమస్సుకంటెఁ బర మైనదియు నగు పరబ్రహ్మమును ముముక్షుజనులు పొందుచున్నారు. ఆపరమశివునకే బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులు ముగ్వురును విభూతు లగుదురు. అచ్చట "స బ్రహ్మ స శివః సేంద్రః సో౽క్షరః పరమః స్వరాట్" ఇత్యాదిశ్రుతులు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల ముగ్వురను ఆపరమశివునియొక్కవిభూతులుగానే చెప్పియున్నవి. అట్లే పురాణమందును నీయర్థము చెప్పఁబడి యున్నది. "శ్లో. యస్యాజ్ఞయా జగత్స్రష్టా విరించిః పాలకో హరిః। సంహర్తా కాలరుద్రాఖ్యో నమస్తస్మై పినాకినే"—భావము। ఏపరమశివునియాజ్ఞచేత బ్రహ్మ జగదుత్పత్తి చేయుచున్నాఁడో విష్ణువు పరిపాలనముఁ జేయుచున్నాఁడో కాలరుద్రుఁడు సంహారముఁ జేయుచున్నాఁడో ఆపరమశివుని నమస్కరించుచున్నాను.

కొందఱు వైష్ణవమతముగలవా రిట్లు చెప్పుచున్నారు. శంఖచక్రగదాపద్మములను నాల్గిటిని హస్తమందుధరించి లక్ష్మివిరాజమానుఁ డగు నిరతిశయసత్త్వమూర్తిచే నుపహితుఁ డైనమాయోపహితపరమాత్మయే పరమవాసుదేవుఁడు. ఆపరమవాసుదేవుఁడే ముముక్షుజనులచే నుపాసించుటకు యోగ్యుఁ డగును. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులు ముగ్వురు నాపరమవాసుదేవునియొక్కవిభూతులే యగుదురు. "స బ్రహ్మ సశివ స్సేంద్రః సో౽క్షరః పరమః స్వరాట్" ఇత్యాదిశ్రుతులును బ్రహ్మదులు ముగ్వురు నాపరమవాసుదేవునియొక్కవిభూతు లనియే చెప్పియున్నవి. మఱియు "తమేవ విద్వా నమృత ఇహ భవతి నాన్యః పంథా విద్యతే౽యనాయ" ఇత్యాదిశ్రుతులును "మోక్ష మిచ్ఛే జనార్దనాత్" ఇత్యాదిపురాణవచనములును ఆపరమవాసుదేవునియొక్కధ్యానమువలననే మోక్షప్రాప్తి చెప్పుచున్నవి. అందుచేత నాపరమవాసుదేవుఁడే ముముక్షుజనులచే నుపాసింప యోగ్యుఁ డగుచున్నాఁడు.

మఱియు, హైరణ్యగర్భులో యిట్లనుచున్నారు. హిరణ్యగర్భుఁడే మాయోపహితపరమేశ్వరుఁడు. ఆహిరణ్యగర్భునియొక్క పరమేశ్వరత్వమం దనేక శ్రుతిస్మృతిప్రమాణము లున్నవి. అందువలన నాహిరణ్యగర్భుఁడే ముముక్షుజనులచే నుపాసించుటకు యోగ్యుఁ డగుచున్నాఁడు.

[illegible] పూర్వము శైవులచేతను వైష్ణవులచేతను బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లను త్రిమూర్తులకు భిన్నముగా నొకపరమశివుఁడును బరమవాసుదేవుఁడును గల్పింపఁబడిరి. [illegible] వానియం దే ప్రమాణమును జూడఁబడ లేదు. మఱియు వారివలన నాయర్థము సిద్ధించుటకొఱకు "స బ్రహ్మా స శివః సేన్ద్రః" ఇత్యాది శ్రుతివచనము లేవి ప్రమాణములుగాఁ జెప్పఁబడినవో యాశ్రుతు లామాయోపహితపరమేశ్వరునే చెప్పుచున్నవి. ఆవచనములకుఁ ద్రిమూర్తులకంటె భిన్నుఁ డైనయాపరమశివునియందుఁ గాని పరమవాసుదేవునియందుఁ గాని ప్రమాణరూపత్వము సంభవింపదు. అందువలన నామాయోపహితపరమేశ్వరుఁడే బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లను త్రివిధరూపములను బొందుచున్నాఁడు. ఈకారణమువలనఁ ద్రివిధరూపములును సమానము లని పూర్వము చెప్పఁబడినమతమే ముముక్షుజను లాశ్రయించుటకు యోగ్యమై యున్నది.

[*] { (32) మాయోపహితపరమేశ్వరునియందుండి ఆకాశాది జగదుత్పత్తిక్రమనిరూపణము. } [*]

అందుఁ బూర్వము మాయోపహితతత్పదార్థరూపబ్రహ్మమునకు జగదుత్పత్తిస్థితిలయకారణత్వరూపతటస్థలక్షణము చెప్పఁబడినది. ఇపు డాలక్షణమును స్పష్టముఁ జేయుటకొఱకు మాయోపహితపరమేశ్వరునియందుండి యాకాశాదిజగదుత్పత్తిక్రమము చెప్పఁబడుచున్నది. అది యెట్లన, ఉత్పన్ను లగుటకు యోగ్యు లైనప్రాణుల యొక్క పుణ్యపాపకర్మములచే సహకృతుఁ డగుపూర్వోక్తవిక్షేపాదిశక్తిప్రధాన మాయోపహితేశ్వరుఁడు ప్రథమమం దీజగత్తిప్పు డుత్పన్న మగుటకు యోగ్య మగు నని సంకల్పించెను. ఆసంకల్పవిశిష్టేశ్వరునియందుండి ప్రథమమున నాకాశ ముత్పన్న మైనది. ఆయాకాశమందుండి వాయు వుత్పన్న మైనది. వాయువునందుండి యగ్ని యుత్పన్న మైనది. అగ్నియందుండి జల ముత్పన్న మైనది. జలమందుండి పృథివి యుత్పన్న మైనది. అందు శ్రుతి—"తస్మాద్వా ఏతస్మాదాత్మన ఆకాశః సంభూతః। ఆకాశాద్వాయుః। వాయోరగ్నిః। అగ్నేరాపః। అద్భ్యః పృథివీ"—భావము॥ ఆమాయోపహితబ్రహ్మమునందుండి యాకాశమును ఆకాశమునందుండి వాయువును వాయువునందుండి యగ్నియును అగ్నియందుండి జలమును జలమునందుండి పృథివి [illegible]యుత్పన్న మైనవి.

శంక:—అచేతనములును గల్పితములు నైన యాకాశాదిభూతములకు వాయ్వాదిభూతములయొక్క యుపాదానకారణత్వ మెట్లు సంభవించును?

సమాధానము:—ఇచ్చట నాకాశాదులకు వాయ్వాదులయొక్క యుపాదానత్వము వివక్షితము గాదు. మఱి యే మనఁగా నాకాశాద్యుపహితచైతన్యములకే వాయ్వాదులయొక్క యుపాదానత్వము వివక్షితమై యున్నది. అనఁగా నాకాశోపహితచైతన్యమందుండి వాయు వుత్పన్న మైనది. ఆవాయూపహితచైతన్యమందుండి యగ్ని యుత్పన్న మైనది. ఆయగ్న్యుపహితచైతన్యమందుండి జల ముత్పన్న మైనది. ఆజలోపహితచైతన్యమందుండి పృథివి యుత్పన్న మైనది. ఈప్రకారముగా నాయా యుపాధిసహితచైతన్యమే సర్వత్ర కారణ మగుచున్నది. ఒకవేళఁ గల్పితాచేతనమే కారణ మని యంగీకరించినయెడలఁ జేతనబ్రహ్మమునకు సర్వజగత్కారణత్వమును జెప్పునట్టి శ్రుతులకు విరోధము ప్రాప్త మగును. ఇచ్చట సారాంశ మే మనఁగా, మాయ కారణబ్రహ్మమున కుపాధి యగుటవలన నెట్లామాయ కాకాశాదిప్రపంచముయొక్క కారణత్వ మున్నదో అట్లాకాశాదులు నాకారణబ్రహ్మమున కుపాధి యగుటవలననే యాయాకాశాదులకును వాయ్వాదులయొక్క కారణత్వ మున్నది, స్వతంత్రముగా లేదు.

((33) వైశేషికమతరీతిగా జగదుత్పత్తినిరూపణము.)

ఇచ్చట వైశేషికశాస్త్రానుసారు లిట్లు చెప్పుచున్నారు.—ద్రవ్యము-1, గుణము-2, కర్మము-3, సామాన్యము-4, విశేషము-5, సమవాయము-6, అభావము-7, అని పదార్థములు సప్తవిధములే. అచ్చట గుణాదిపదార్థములు ద్రవ్యమునకుఁ బరతంత్రములై యున్నవి. సర్వభావకార్యములును సమవాయికారణము అసమవాయికారణము నిమిత్తకారణము అను త్రివిధకారణములచే జన్య మగుచున్నవి. జన్యద్రవ్యమును జన్యగుణకర్మము లనుత్రివిధములును భావకార్యము లనంబడును. అచ్చట సమవాయికారణత్వ మొకద్రవ్యపదార్థమునందే గలదు. గుణకర్మాదులయందు లేదు. అసమవాయికారణత్వము గుణకర్మము లనుద్వివిధపదార్థములయందే గలదు. అన్యపదార్థములయం దుండుట లేదు. నిమిత్తకారణత్వమో ద్రవ్యాదిసకలపదార్థములయందుఁ గలదు. అచ్చట, పృథివి-1, జలము-2, తేజస్సు-3, వాయువు-4, ఆకాశము-5, కాలము-6, దిక్కు-7, ఆత్మ-8, మనస్సు-9, అని ద్రవ్యములు నవవిధములే యని చెప్పుదురు. పృథివ్యాదిచతుర్విధద్రవ్యములయొక్క పరమాణువులును ఆకాశాదిపంచద్రవ్యములు నను నివి యున్నియు నిత్యద్ర

వ్యము లనియును నిరవయవము లనియును జెప్పుదురు. ఆపరమాణువులయందుండి యుత్పన్నము లైన ద్వ్యణుకాదిబ్రహ్మాండపర్యంతము లగుసర్వకార్యద్రవ్యములును అనిత్యద్రవ్యము లనియును అవయవు లనియును జెప్పుదురు. సృష్ట్యాదికాలమునందుఁ బరమేశ్వరుని యిచ్ఛచేత నాపరమాణువులయందుఁ గ్రియ గలుగుచున్నది. అనంతరము రెండురెండుపరమాణువులకు సంయోగము గలుగుచున్నది. ఆసంయుక్తపరమాణుద్వయమునందుండి ప్రథమము ద్వ్యణుకరూపకార్య ముత్పన్న మగుచున్నది. ఆ ద్వ్యణుకరూపకార్యమునకుఁ బరమాణుద్వయము సమవాయికారణము. ఆపరమాణుద్వయసంయోగ మసమవాయికారణము. ఈశ్వరేచ్ఛాదికము నిమిత్తకారణము. ఈరీతిగా నుత్తరత్ర త్ర్యణుకాదికార్యములకును సమవాయికారణాదికమును దెలియవలయును. ఈప్రకారముగానే యాద్వ్యణుకరూపకార్యోత్పత్త్యనంతరము పునఃక్రియచే సంయుక్తద్వ్యణుకత్రయమునందుండి త్ర్యణుకరూపకార్య ముత్పన్న మగుచున్నది. తదనంతరము పునఃక్రియచే సంయుక్తత్ర్యణుకచతుష్టయమునందుండి చతురణుకరూపకార్య ముత్పన్న మగుచున్నది. ఈప్రకార మైనక్రమముచే మహాపృథివి మహాజలము మహాతేజస్సు మహావాయు వుత్పన్న మగుచున్నవి. అందువలన నాపరమాణువులే సర్వజగత్తున కుపాదానకారణ మగుచున్నవి. మాయోపహితబ్రహ్మము జగత్తున కుపాదానకారణము గాదు. ఇట్లు వైశేషికశాస్త్రానుసారు లంగీకరించుచున్నారు. ఈవైశేషికశాస్త్రకారులమతము న్యాయప్రకాశగ్రంథమునందు మాచే విస్తరముగా నిరూపింపఁబడి యున్నది. దానిం దెలియ నిచ్ఛ గలవారచ్చటఁ దెలియవలయును.

ఈవైశేషికమతము గూడ సమీచీనము గాదు. ఏల యన, శక్తిసాదృశ్యాద్యనేకపదార్థములు విద్యమానములై యుండఁగాఁ బదార్థములు సప్తవిధములే యను వైశేషికులప్రతిజ్ఞ యసంగతమై యున్నది. మణిమంత్రాదులసమీపతవలన వహ్నియందు దాహరూపకార్యము గలుగుట లేదు. ఆమణిమంత్రాదులు దూరమగుటవలన నావహ్నికి దాహము గలుగుచున్నది. దానిచే నావహ్నియందు దాహానుకూల మగుశక్తియొక్క నాశోత్పత్తు లవశ్య మంగీకరింపవలయును. అనఁగా మణిమంత్రాదు లుండుటవలన దాహానుకూలశక్తి నష్ట మగుచున్నది, ఆమణిమంత్రాదులు దూర మగునపు డాశక్తి పునరుత్పన్న మగుచున్నది. అందువలన నావహ్నియందు దాహానుకూలశక్తి నవశ్య మంగీకరింపవలయును. ఇట్లు మృత్తికాదిసర్వకారణములయందును దమతమఘటాదికార్యములకు ననుకూల మైనశక్తి యున్నది. ఆశక్తి ద్రవ్యాదిసప్తపదార్థములకన్న భిన్నపదార్థమే యగును.

అచ్చట వైశేషికు లుక్తస్థలమందు మణిమంత్రాదిప్రతిబంధకములయొక్క-యభావమునే దాహమునకుఁ గారణముగా నంగీకరించుచున్నారు. వారికథనము శ్రుతిసూత్రములకు విరుద్ధ మగుటవలన నసంగతము. శ్రుతి "కథ మసతః సజ్జాయేత"–భావము॥ అభావరూపాసత్తునుండి సత్కార్యముయొక్క-యుత్పత్తి యెుకప్పుడును గలుగదు. సూత్రము "నాసతో ఽదృష్టత్వాత్" అభావరూపాసత్తునుండి కార్యోత్పత్తి యుక్తము గాదు. ఏకారణముచేత ననఁగా లోకమున నసత్తైన నరశృంగాదులయందుండి యేకార్యోత్పత్తియును జూడఁబడుటలేదు. మఱి యే మృద్గా సత్తైన మృత్తికాదులయం దుండియే ఘటాదికార్యోత్పత్తి చూడఁబడుచున్నది. అందువలనఁ బ్రతిబంధకాభావమును గార్యమునకుఁ గారణ మని యంగీకరించుట యాశ్రుతిసూత్రములకు విరుద్ధ మగుటచే నసంగతము.

ఈప్రకారముగానే "చంద్రవత్ ముఖమ్" ఇత్యా ద్యనుభవమువలన ముఖాదులయందుఁ జంద్రాదులయొక్క-సాదృశ్యము సిద్ధించుచున్నది. అందువలన నాసాదృశ్యముగూడ శక్తివలె నాద్రవ్యాదిసప్తపదార్థములకన్న భిన్నపదార్థమే. ఈ శక్తి సాదృశ్యములయొక్క-విస్తరనిరూపణము న్యాయప్రకాశముయొక్క-చతుర్థపరిచ్ఛేదమందుఁ జేయఁబడియున్నది. దాని నచ్చటఁ దెలియనగును. ఈరీతిగా శక్తిసాదృశ్యాద్యధికపదార్థములు విద్యమానము లగుచుండఁగాఁ బదార్థములు సప్తవిధములే యను వైశేషికులకథన మసంగతమై యున్నది.

మఱియు, అంధకారరూపదశమద్రవ్యము విద్యమాన మగుచుండఁగా ద్రవ్యములు నవవిధములే యను నావైశేషికకథనము గూడ నసంగతము. "నీలం తమ శ్చలతి" యను ప్రత్యక్షప్రతీతివలన నాయంధకారరూపతమమునందు నీలరూపమును జలనక్రియయును సిద్ధించుచున్నవి. గుణక్రియల కాశ్రయము ద్రవ్యమే యగుటవలన నాయంధకారరూపతమమునకు ద్రవ్యత్వము సంభవించుచున్నది. మఱియు వైశేషికు లాతమ మాలోకముయొక్క-యభావరూపముగా నంగీకరించుచున్నారు. వారికథన మసంగతము. ఏల యన, ఏది యేని యభావమో అది యది ప్రతియోగిసాపేక్షప్రతీతికే విషయ మగుచున్నది. ప్రతియోగినిరపేక్షప్రతీతికి విషయ మేయభావము నగుట లేదు. ఉదా–ఘటాభావము పటాభావము ఇత్యాద్యభావములు ఘటపటాదిరూపప్రతియోగిసాపేక్షప్రతీతికే విషయము లగుచున్నవి. ఈయంధకారరూపతమ మాలోకరూపప్రతియోగిసాపేక్షప్రతీతికి విషయ మగుట లేదు. అందువలన నాయంధకారము నాలోకాభావరూపముగా నంగీకరించుటయందేప్రమాణమును లేదు. మఱి యే మనఁగా, పూర్వోక్తయుక్తివలన నాయంధకార

ము దశేమ్ముద్రవ్య మనియే యంగీకరింపవలయును. అంధకారరూపతమస్సునకు ద్రవ్యత్వమును ఆలోకాభావత్వమును గుఱించి న్యాయప్రకాశము ద్వితీయపరిచ్ఛేదాంతమందు విస్తరముగా నిరూపింపఁబడి యున్నది. దాని నచ్చటఁ దెలియనగును.

మఱియు వైశేషికులచే నాత్మగూడ జ్ఞానాదిగుణముల కాశ్రయ మగుటచేతను సమవాయికారణ మగుటచేతను ద్రవ్యముగానే యంగీకరింపఁబడియున్నది. అదియు నసంగతమై యున్నది. ఏల యన, శ్రుతిస్మృతి విద్వాంసులయనుభవ మను నీత్రివిధప్రమాణములచే నాత్మకు నిర్గుణత్వమును సచ్చిదానందరూపత్వమునే నిశ్చయింపఁబడియున్నది. "సాక్షీ చేతా కేవలో నిర్గుణశ్చ" అను శ్రుతి యో యాత్మ నిర్గుణ మని చెప్పుచున్నది. "సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, ఆనందో బ్రహ్మ" అను శ్రుతి యాత్మను సచ్చిదానందరూపముగాఁ జెప్పుచున్నది. అందువలన నాయాత్మ ద్రవ్యరూపము గాదు. ఆత్మ యద్రవ్య మగుటవలన గుణాదులవలెఁ బరతంత్ర మగు నని వైశేషికులు చెప్పినయెడల నదియు నసంగతము. ఏల యన, శ్రుతిస్మృతులయం దాత్మయే సర్వకల్పనల కధిష్ఠాన మనియును సర్వప్రేరక మనియును జెప్పఁబడి యున్నది. అట్టియాత్మ యద్రవ్యరూపత్వముచేతఁ బరతంత్ర మని చెప్పుట యాశ్రుతిస్మృతివాక్యములకు విరుద్ధ మగును. అందువలన నద్రవ్యరూప మైనను ఆయాత్మ సర్వమునకు నధిష్ఠాన మగుటచేతను సర్వప్రేరక మగుటచేతను స్వతంత్రమే యగును. ఈకారణము చేతను ద్రవ్యము నవవిధములే యనువారిప్రతిజ్ఞ యసంగతము.

మఱియు నావైశేషికులచేత నాకాశాద్యనేకనిత్యపదార్థము లంగీకరింపఁబడి యున్నవి. వారి యాకల్పనగూడ శ్రుతికి విరుద్ధ మగుటవలన నసంగతము. ఎట్లన, శ్రుతి బ్రహ్మముకన్న భిన్న మగు సర్వజగత్తును అనిత్య మనియే చెప్పియున్నది. అచ్చట శ్రుతి—"అతోఽన్యదార్తమ్, మాయామాత్ర మిదం ద్వైత మద్వైతం పరమార్థతః"— భావము॥ బ్రహ్మముకన్న భిన్న మైనసర్వజగత్తును ఆర్తము అనఁగా మిథ్య యగును. ఈసర్వద్వైతప్రపంచము మాయామాత్రము, అనఁగా మిథ్య, అద్వైతబ్రహ్మమే పారమార్థికసత్యము. మఱియు "ఆత్మన ఆకాశః సంభూతః, తన్మనో కురుత" అను నీశ్రుతియం దాకాశమునకును మనస్సునకును బ్రహ్మమునందుండి యుత్పత్తి చెప్పఁబడి యున్నది. మఱియు "జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుః" అనువచనమువలన శ్రీభగవంతునిచేత నుత్పత్తి గలపదార్థములకు నియమముగా నాశము చెప్పఁబడి యున్నది. ఉత్పత్తినాశములు గల వగుటవలన నాకాశాదు లనిత్యములే యగును. మఱియు వైశేషికులచేఁ బరమాణువుల కనిరవయవత్వనిత్యత్వము లంగీకరింపఁబడి యున్నవో అవియును నసంగతములు. ఎట్లన, లోకమం దేదే

పదార్థములు రూపాదిగుణసహితములును బరిచ్ఛిన్నములు నగుచున్నవో యా పదార్థములు సావయవములు ననిత్యములు నగుచున్నవి. ఉదా—ఘటపటాదిపదార్థములవలె. ఈలాగుననే నాపరమాణువులును మీమతమునందు రూపాదిగుణసహితములును బరిచ్ఛిన్నములు నగును. అందువలన నాపరమాణువులును ఘటాదులవలె సావయవములు ననిత్యములు నగును.

మఱియు, పరమాణువులను సావయవము లని యంగీకరించుటయందు వైశేషికులచేత ననవస్థాదోషప్రాప్తి చెప్పఁబడి యున్నది. అదియు నసంగతము. ఏ కారణముచేత ననఁగా, ఈశ్వరరూపపరమకారణునియందే యవయవధారయొక్క విశ్రాంతి సంభవించుచున్నది. మఱియు సూక్ష్మభూతములకన్న భిన్నములై పరమాణువులుగల వనుటయం దేప్రమాణమును లేదు. మఱి యేమనఁగా సూక్ష్మభూతములే పరమాణువు లనఁబడును. ఆసూక్ష్మభూతములయుత్పత్తి పూర్వోక్తరీతిగా నీశ్వరునియందుండియే యగుచున్నది. ఈకారణమువలనఁ గూడ నాపరమాణువులు సావయవము లనియు ననిత్యము లనియునే సిద్ధించుచున్నది. మఱియు నావైశేషికులచేత సంయుక్తపరమాణుద్వయము నందుండి ద్వ్యణుకముయొక్క యుత్పత్తి చెప్పఁబడి యున్నది. అదియును సంభవించుట లేదు. ఏల యన, ఆవైశేషికులచేతఁ బరమాణువులు నిరవయవము లని యంగీకరింపఁబడి యున్నది. మఱియు సంయోగమున కవ్యాప్యవృత్తిత్వము నంగీకరింపఁబడి యున్నది. ఏద్రవ్యమునందు సంయోగ మున్నదో ఆద్రవ్యమునందే సంయోగాభావము గూడ నున్నది. ఉదా—ఒకవృక్షముయొక్క శాఖాదిదేశమందుఁ బక్షియొక్క సంయోగ మున్నది, మూలాదిదేశమందుఁ దత్సంయోగాభావ మున్నది. ఇదియే సంయోగమందవ్యాప్యవృత్తిత్వము. ఆసంయోగము సావయవద్రవ్యములకే సంభవించుచున్నది. నిరవయవద్రవ్యములకా సంయోగము సంభవించుట లేదు. వైశేషికులచేఁ బరమాణువులు నిరవయవము లనియే యంగీకరింపఁబడి యున్నది. అందువలన నాపరమాణువులసంయోగ మసంభవ మగుటవలన నాపరమాణువులయందుండి ద్వ్యణుకోత్పత్తి చెప్పుట యత్యంత విరుద్ధము.

మఱియు "యేనాఽశ్రుతం శ్రుతం భవతి" ఇత్యాదిశ్రుతులవలన ఏకకారణరూపబ్రహ్మముయొక్క జ్ఞానముచే సర్వజ్ఞానముయొక్క ప్రతిజ్ఞ చేయఁబడి యున్నది. ఆప్రతిజ్ఞ బ్రహ్మముకంటె భిన్నము లగుపరమాణ్వాదు లనాదు లనియు నిత్యము లనియు నంగీకరించుటయందు బాధిత మగును. ఆప్రతిజ్ఞ బాధిత మైనయెడల నాప్రతిజ్ఞానంతరము మృత్తికాదిదృష్టాంతములచేతఁ గార్యమునకుఁ గారణము

కన్న వవ్యతిరేకత్వసిద్ధిచేత నాప్రతిజ్ఞార్థమున కేయుపపాదన చేయఁబడుచున్నఁగో అది యనర్థ మగును. అందువలన నిది సిద్ధించు చున్నది. బ్రహ్మముకన్న భిన్న మైన సర్వజగత్తును బ్రహ్మమునుండియే యుత్పన్న మగునదియును బ్రహ్మమునందే లయ మగునేదియు నగుచున్నది.

((34) సాంఖ్యమతరీతిగా జగదుత్పత్తి నిరూపణము.)

ఇచ్చట సాంఖ్యశాస్త్రానుసారులు త్రిగుణాత్మకప్రధానమందుండియే మహత్తత్త్వాదిక్రమముగా జగదుత్పత్తి నంగీకరించు చున్నారు. ఈసాంఖ్యమత ముత్తరత్ర స్పష్ట మగును. ఈసాంఖ్యమతముగూడ సమీచీనము గాదు. ఏల యన, సాంఖ్యులచేఁ బ్రధానము జడ మనియును నిత్య మనియును స్వతంత్ర మనియు నంగీకరింపఁబడి యున్నది. ఆప్రధానమే జగత్కారణ మనునర్థమం దొకప్రమాణమును లేదు. మఱియు "మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యాత్, అజా మేకాం లోహితశుక్లకృష్ణాం బహ్వీః ప్రజాః సృజమానాం సరూపామ్" ఇత్యాదిశ్రుతులు సిద్ధాంతసమ్మత మైన మాయనే జగత్కారణ మని చెప్పుచున్నవి. ఆప్రధానమును జెప్ప లేదు. అందువలన నాప్రధానమునకు జగత్తుయొక్కయుపాదానకారణత్వము సంభవించుట లేదు.

శంక:—ఆప్రధానము కపిలస్మృతిచేత సిద్ధ మగుచున్నది. అందువలన నాప్రధానమున కప్రామాణికత్వముఁ జెప్పుట యుక్తము గాదు.

సమాధానము:—శ్రుతికి విరుద్ధ మైననాకపిలస్మృతికిఁ బ్రమాణరూపత్వము లేదు. శ్రుతిమూలకస్మృతియే ప్రమాణ మగును. శ్రుతికి విరుద్ధ మైనస్మృతి ప్రమాణము గాదు. అందువలన మాయోపహితబ్రహ్మ మందుండియే యాకాశాది క్రమముచేఁ బ్రపంచోత్పత్తి యగుచున్న దని పూర్వము చెప్పిన సిద్ధాంతమతమే యెల్లరు నంగీకరింపవలయును.

(35) సూక్ష్మశరీరోత్పత్తియు స్థూలభూతోత్పత్తియు నిరూపించుట.

ఇఁకఁ బూర్వోక్తాకాశాదిపంచభూతములయందుండి సూక్ష్మశరీరముయొక్కయు స్థూలభూతములయొక్కయు నుత్పత్తిక్రమము చెప్పఁబడుచున్నది. అందీశ్వరున కుపాధిరూపముగాఁ జెప్పఁబడినపూర్వోక్తమాయ సత్త్వరజస్తమోరూపత్రిగుణాత్మకము. మఱియుఁ గారణముయొక్కగుణమే కార్యముయొక్కగుణముల నారంభించునదియై యున్నది. అందువలన నామాయయొక్కకార్యరూపము లగు నాకాశాదిపంచభూతములును సత్త్వరజస్తమోరూపత్రిగుణాత్మకములే యగుచున్నవి. ఆయాకాశాదిపంచభూతములు ప్రత్యక్షవ్యవహారమున కయోగ్యము లగుట

వలన సూక్ష్మము లనఁబడును. మఱియుఁ బంచీకరణాభావమువలన నపంచీకృతము లనఁబడును. అట్టి యపంచీకృతసూక్ష్మభూతములయందుండి సప్తదశలింగరూపసూక్ష్మ శరీర ముత్పన్న మైనది. ఆసప్తదశలింగము లివి—పంచజ్ఞానేంద్రియములు పంచకర్మేంద్రియములు పంచప్రాణములు మనోబుద్ధులు. శ్రోత్రము త్వక్కు చక్షువు రసన ఘ్రాణ మను పంచేంద్రియములు జ్ఞానసాధన మగుటవలన జ్ఞానేంద్రియము లనఁబడును. వాక్కు పాణి పాదము పాయువు ఉపస్థ మను పంచేంద్రియములు క్రియాసాధన మగుట వలనఁ గర్మేంద్రియము లనఁబడును. అందు శబ్దజ్ఞానమునకు సాధన మైనయింద్రియము శ్రోత్ర మనఁబడును. స్పర్శజ్ఞానమునకు సాధన మైనయింద్రియము త్వక్కనఁబడును. రూపజ్ఞానమునకు సాధన మైనయింద్రియము చక్షు వనఁబడును. రసజ్ఞానమునకు సాధన మైనయింద్రియము రసన మనఁబడును. గంధజ్ఞానమునకు సాధన మైనయింద్రియము ఘ్రాణ మనఁబడును. వచనక్రియకు సాధన మైనయింద్రియము వాక్కనఁబడును. గ్రహణక్రియకు సాధన మైనయింద్రియము పాణి యనఁబడును. గమన క్రియకు సాధన మైనయింద్రియము పాద మనఁబడును. విసర్గక్రియకు సాధన మైన యింద్రియము పాయు వనఁబడును. సుఖక్రియకు సాధన మైనయింద్రియ ముపస్థ మనఁబడును. యద్యపి మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము, అనుభేదముచేత నంతఃకరణము చతుర్విధమై యున్నవి. తథాపి, ఇచ్చట మనస్సునందుఁ జిత్తమునకును బుద్ధియం దహంకారమునకు నంతర్భావము సంగీకరించి మనోబుద్ధులు రెండే గ్రహింపఁబడినవి.

ఇఁక నాకాశాదిపంచభూతములయందుండి సప్తదశలింగోత్పత్తి క్రమము చెప్పఁబడుచున్నది. "సత్త్వాత్సంజాయతే జ్ఞానమ్" అను గీతావచనమునందు సత్త్వగుణమునందుండి జ్ఞానోత్పత్తి చెప్పఁబడి యున్నది. శ్రోత్రాదిపంచజ్ఞానేంద్రియములయందుఁ బూర్వోక్తక్రమముగా జ్ఞానసాధనత్వము స్పష్టమే యగుచున్నది. అందువలన నాయాకాశాదిపంచభూతములయొక్క యమిళితసాత్త్వికాంశములందుండి శ్రోత్రాదిపంచజ్ఞానేంద్రియము లుత్పన్నము లగుచున్నవి. ఆకాశముయొక్క సాత్త్వికాంశమునందుండి శ్రోత్రేంద్రియమును వాయువుయొక్క సాత్త్వికాంశమునందుండి త్వగింద్రియమును తేజముయొక్క సాత్త్వికాంశమునందుండి చక్షురింద్రియమును జలముయొక్క సాత్త్వికాంశమునందుండి రసనేంద్రియమును పృథివియొక్క సాత్త్వికాంశమునందుండి ఘ్రాణేంద్రియము నుత్పన్నము లగుచున్నవి.

శంక:—శ్రోత్రాదిపంచేంద్రియములు పూర్వోక్తక్రమముగా నాకాశాదిపంచభూతములయందుండి యుత్పన్నము లగుచున్న వను నర్థము తెలియుట యెట్లు?

సమాధానము:— శబ్దస్పర్శరూపరసగంధము లనుపంచగుణములలో నేగుణము నేయింద్రియము గ్రహించుచున్నదో యాయింద్రియ మాగుణముగలది యగు నని నియమము. ఎట్లు శ్రోత్రేంద్రియము శబ్దగుణమును గ్రహించుటచేత నా శ్రోత్రేంద్రియము శబ్దగుణసహితమే యగునో అట్లు త్వగాదీంద్రియములును స్పర్శాదిగుణములను గ్రహించుటచేత నాత్వగాదీంద్రియములును స్పర్శాదిగుణసహితములే యగును. ఆశబ్దాదిగుణసహితద్రవ్యము లాకాశాదు లనియే సిద్ధ మగుచున్నది. ఈప్రకార మైనయుక్తిచేత నాశ్రోత్రాదీంద్రియములు క్రమముగా నాయాకాశాదిభూతములయొక్క కార్యము లనియే సిద్ధించు చున్నది. అట్లు గాక శ్రోత్రాదీంద్రియము లాయాకాశాదిభూతములయొక్క కార్యము లని యంగీకరింపనియెడల నాశ్రోత్రాదీంద్రియములయందు శబ్దాదిగుణగ్రాహకత్వమే గలుగక పోవలయును. మఱియుఁ గేవలయుక్తిచేతనే శ్రోత్రాదీంద్రియములయం దాకాశాదిభూతములయొక్క కార్యత్వము సిద్ధించుటయే గాక శ్రుతిప్రమాణముచేతను సిద్ధించుచున్నది. "శ్రోత్ర మాకాశే వాయౌ త్వ గగ్నౌ చక్షు రప్సు జిహ్వా పృథివ్యాం ఘ్రాణమ్" అనుశ్రుతియం దాకాశాదిభూతములయొక్క సాత్త్వికాంశమునందుండి క్రమముగా శ్రోత్రాదిపంచజ్ఞానేంద్రియములయుత్పత్తి చెప్పఁబడి యున్నది. అందువలన నాకాశాదిభూతములయొక్క సాత్త్వికాంశములందుండి శ్రోత్రాదిపంచజ్ఞానేంద్రియములయుత్పత్తి యని శ్రుతియుక్తులచేత సిద్ధించుచున్నది.

మఱియు నాకాశాదిపంచభూతములమిళితసాత్త్వికాంశమునందుండి యంతఃకరణ ముత్పన్న మగుచున్నది. ఆయంతఃకరణము శ్రోత్రాదిపంచేంద్రియద్వారమున నాశబ్దాదిపంచగుణములను గ్రహించుచున్నది. అందువలన నంతఃకరణ మాయాకాశాదిపంచభూతములమిళితసాత్త్వికాంశములయొక్క కార్య మని యవశ్య మంగీకరింపవలయును. అట్లు గాక యంతఃకరణ మాపంచభూతములయొక్క కార్య మని యంగీకరింపనియెడల నాయంతఃకరణమునకు శబ్దాదిగుణగ్రహణశక్తియే లేకపోవలయును. ఇచ్చట సాంఖ్యశాస్త్రానుసారు లిట్లు చెప్పుచున్నారు. ఆయంతఃకరణము బుద్ధి, అహంకారము, మనస్సు, అను భేదముచేఁ ద్రివిధ మగుచున్నది. అందు మూలప్రకృతియందుండి బుద్ధి యుత్పన్న మగుచున్నది. ఆబుద్ధి మహత్తత్త్వ మనఁబడును. ఆమహత్తత్త్వ మను బుద్ధియందుండి యహంకార ముత్పన్న మగుచున్నది. ఆయహంకారము సత్త్వరజస్తమము లను త్రిగుణములయొక్క భేదముచేత సాత్త్వికము రాజసము తామస మని త్రివిధ మగుచున్నది. అందు సాత్త్వికాహంకారమునందుండి శ్రోత్రాదిపంచజ్ఞానేంద్రియములును [illegible]ంద్రియములును మన

సాత్త్వికటియుఁ జేరి యేకాదశేంద్రియము లుత్పన్నము లగుచున్నవి. తామసాహంకారమునందుండి శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధము లను పంచతన్మాత్ర లుత్పన్నము లగుచున్నవి. రాజసాహంకార మాద్వివిధాహంకారములను బ్రవర్తింపఁ జేయుటవలనఁ గేవలసహకారిమాత్ర మగుచున్నది. ఆపంచతన్మాత్రలయందుండి క్రమముగా ఆకాశము వాయువు అగ్ని జలము పృథివి యను పంచమహాభూతము లుత్పన్నము లగుచున్నవి. ఈయర్థము సాంఖ్యతత్త్వకౌముదియందును జెప్పఁబడి యున్నది. అచ్చట. శ్లో. "మూలప్రకృతి రవికృతి ర్మహదాద్యాః ప్రకృతి వికృతయ స్సప్త। షోడశకస్తు వికారో న ప్రకృతి ర్నవికృతిః పురుషః"–భావము॥ సత్త్వరజస్తమము లను త్రిగుణములయొక్క-సామ్యావస్థకుఁ బ్రధాన మని పేరు. ఆప్రధానము జగత్తునకు మూలకారణ మగుటవలన మూలప్రకృతి యనఁబడును. ఆమూలప్రకృతి దేనికిని వికృతి యగుట లేదు. ఇట సర్వత్ర ప్రకృతిశబ్దముచేతఁ బరిణామ్యుపాదానకారణమును వికృతిశబ్దముచేతఁ గార్యమును గ్రహింపవలయును. మఱియు మహత్తత్త్వము అహంకారము పంచతన్మాత్రలు–ఈసప్తకమును బ్రకృతియు వికృతియు నగుచున్నవి. మూలప్రకృతియొక్క-యపేక్షచేత నైననో మహత్తత్త్వము వికృతి యగుచున్నది. అహంకారముయొక్క-యపేక్షచేతఁ బ్రకృతి యగుచున్నది. ఇట్లే యహంకారమును మహత్తత్త్వముయొక్క-యపేక్షచేత నైననో వికృతి యగుచున్నది. ఇంద్రియతన్మాత్రలయొక్క-యపేక్షచేతఁ బ్రకృతి యగుచున్నది. ఈప్రకారముగా నాపంచతన్మాత్రలు నహంకారాపేక్షచేత వికృతులును బంచమహాభూతములయొక్క-యపేక్షచేఁ బ్రకృతులు నగుచున్నవి. పూర్వోక్తైకాదశేంద్రియములును బంచమహాభూతంబులు నగు నీషోడశకము వికృతులే యగుచున్నవి. దేనికిని బ్రకృతి యగుట లేదు. మఱియు నసంగుఁ డగుటవలనఁ బురుషుఁడు ప్రకృతియును గాఁడు వికృతియును గాఁడు. ఈసాంఖ్యమతముయొక్క-విస్తరనిరూపణము న్యాయప్రకాశగ్రంథముయొక్క-ద్వితీయపరిచ్ఛేదమున నాత్మనిరూపణమందు మాచేఁ జేయఁబడి యున్నది. దాని నచ్చటఁ దెలియనగును. ఈసాంఖ్యమతముగూడ శ్రుతిసూత్రములకు విరుద్ధ మగుటవలన నసంగతము. ఎట్లన, బ్రహ్మసూత్రకారుఁ డగు శ్రీవ్యాసభగవానుల చేత "ఈక్షతే ర్నాశబ్దమ్" ఇత్యాదిసూత్రములచేతఁ బ్రధానకారణవాదము ఖండింపఁబడియే యున్నది. ఈసూత్రమున కిది యర్థము, వైదికశబ్దముచే నప్రతిపాదిత మగుటవలన నప్రామాణిక మైనట్టి ప్రధానము జగత్తునకుఁ గారణము గాదు. ఏకారణముచే ననఁగా. "తదైక్షత బహుస్యామ్" అను శ్రుతిచే జగత్కారణమునందు జ్ఞానరూపేక్షణము ([illegible]) చెప్పఁబడి యున్నది. అయ్యీక్షణము చేతనము

నందే సంభవించును, జడప్రధానమందు సంభవింపదు. అందువలన న్యాయికాభిమతకారణవాద మసంగతము. మఱియు "అన్నమయం హి సౌమ్యమనః ఆపోమయః ప్రాణః తేజోమయీ వాక్" అను శ్రుతిచేతను "శ్రోత్ర మాకాశే వాయౌ త్వక్" అనుపూర్వోక్తశ్రుతిచేతను అంతఃకరణము ప్రాణము ఇంద్రియము లనునీమూటి యందు భూతములయొక్క కార్యత్వమే నిశ్చయింపఁబడుచున్నది. సాంఖ్యు లామూటిని భూతకార్య మని యంగీకరించుట లేదు, అందుచేతను ఆసాంఖ్యమతము శ్రుతిప్రమాణమునకు విరుద్ధమై యున్నది.

శంక:—మీవేదాంతమతమందును బ్రహ్మ మసంగము. అట్టి యసంగ బ్రహ్మమునకు దీక్షణపూర్వకముగా జగత్తుయొక్క యుపాదానకారణత్వ మంగీకరించుట యత్యంతవిరుద్ధము. అట్టివిరుద్ధార్థమును శ్రుతియు నెట్లు ప్రతిపాదించును?

సమాధానము:—శుద్ధబ్రహ్మ మసంగరూప మగుటవలన యద్యపి దానికి జగ దుపాదానత్వము సంభవించుట లేదు, తథాపి మాయోపహితబ్రహ్మమున కాయుపాదానత్వము సంభవించు చున్నది. మఱియు శ్రుతిచేతఁ గూడ నామాయోపహితబ్రహ్మమునకే జగత్తుయొక్క యుపాదానత్వము చెప్పఁబడినది. ఈ యర్థము పూర్వమే విస్తరముగాఁ బ్రతిపాదింపఁబడి యున్నది. ఇచ్చట నైయాయికులచే మనస్సు నిరవయవ మనియును అణు వనియును నిత్య మనియు నంగీకరింపఁబడి యున్నది. ఈ నైయాయికమతము న్యాయప్రకాశముయొక్క ద్వితీయపరిచ్ఛేదమున మనోనిరూపణమందు విస్తరముగాఁ బ్రతిపాదింపఁబడినది. ఈ నైయాయికమతమును శ్రుతివిరుద్ధ మగుటవలన నసంగతము. ఏల యన, మనస్సును నిత్య మని యంగీకరించిననో "ఏక మే వాద్వితీయం బ్రహ్మ" అను శ్రుతికి విరోధము ప్రాప్త మగుట యొకటి. మఱియొకటి "ఏతస్మా జ్జాయతే ప్రాణో మనః సర్వేంద్రియాణిచ। తస్మానో ఒకురుత" ఇత్యాదిశ్రుతులయందు మనస్సున కుత్పత్తి చెప్పఁబడి యున్నది. మఱియు ఏది భావకార్య మగునో అది యనిత్యమే యగును. ఎట్లు ఘటపటాదికము భావకార్య మగుటవలన ననిత్యమే యగునో అట్లు భావకార్య మగుటవలన మనస్సుకూడ ననిత్యమే యగును.

మఱియు నైయాయికులచేత మనస్సు మూర్తద్రవ్య మని యంగీకరింపఁబడి యున్నది. ఏది యేది మూర్తద్రవ్య మగునో అది యది పరిచ్ఛిన్నమే యగును. ఏది యేది పరిచ్ఛిన్న మగునో అది యది సావయవమే యగును. ఏది యేది సావయవ మగునో అది యది యనిత్యమే యగును. ఈప్రకారమైననియమము ఘటపటాదిమూర్తద్రవ్యములయందు చూడఁబడుచున్నది. అందువలన మూర్తద్రవ్య మగు

ట్టువలన మనస్సుకూడ సావయవము ననిత్యమునే యగును. మఱియు నైయాయికుల చేత మనస్సు అణు వని యంగీకరించి యామనస్సంయోగముచేత నాత్మయందు సుఖదుఃఖాదులయుత్పత్తి యంగీకరింపఁబడినది. అదియు నసంగతము. ఏల యన, అణురూప మనస్సంయోగజన్య మగునాసుఖమును ఒక్కయణుప్రదేశమందే యుండును. సర్వాంగవ్యాపులు కాఁజాలవు. మఱియు శీతలగంగాజలమందు నిమగ్న పురుషునకు సర్వాంగవ్యాపిసుఖానుభవము గలుగు చున్నది. అందువలన నామన స్సణువు కాదు. మఱియు, నాకుఁ బాదమందుఁ బీడ యున్నది, శిరమందు సుఖ మున్నది. అని యీప్రకారముగా నేకకాలమందే సుఖదుఃఖములయొక్క యనుభవము కలుగుచున్నది. అదియును నైయాయికులమతమం దసంగత మగును. ఏకారణము చేత ననఁగా, అణుమనస్సునకు నేకకాలమందుఁ బాదశిరోద్వయముతో సంయోగము సంభవించుట లేదు. మఱియు భూతములయొక్క కార్యరూప మయినమనస్సు నందు విభుత్వము సంభవించుట లేదు. అట్లే విభుమనస్సునకు విభువగునాత్మతో సంయోగముకూడ సంభవించుట లేదు. ఇట్లు చెప్పఁబడినయుక్తులచేత మనస్సు యొక్క విభుత్వముగూడ ఖండింపఁబడిన దని దెలియవలయును. మీమాంసకులు మనస్సు విభు వని యంగీకరించు చున్నారు. మనస్సుయొక్క విభుత్వప్రతిపాదనమును నైయాయికానుసారముగాఁ దత్ఖండనమును న్యాయప్రకాశముయొక్క ద్వితీయపరి చ్ఛేదమున మనోనిరూపణమందు విస్తరముగాఁ జేయఁబడి యున్నది. దాని నచ్చటఁ దెలియవలయును. అందువలన, ఆకాశాదిపంచభూతములయొక్క మిళితసాత్త్వికాం శములందుండి యంతఃకరణ ముత్పన్న మగుచున్నది, అట్లే సావయవము నగు చున్నది యని సిద్ధాంతము.

ఆయంతఃకరణము, సంకల్పము నిశ్చయము అభిమానము స్మరణ మను చతుర్విధము లగువృత్తులయొక్క భేదముచేత, మనస్సు బుద్ధి అహంకారము చిత్తము అని చతుర్విధమై యున్నది. అందు, సంకల్పవృత్తిసహితాంతఃకరణము మన స్సనియును, నిశ్చయవృత్తిసహితాంతఃకరణము బుద్ధి యనియును, అభిమానవృత్తిసహి తాంతఃకరణ మహంకార మనియును, స్మరణవృత్తిసహితాంతఃకరణము చిత్త మని యును జెప్పఁబడును. ఇఁకఁ గర్మేంద్రియములయుత్పత్తిప్రకారము చెప్పఁబడుచున్నది. పూర్వోక్తాకాశాదిపంచసూక్ష్మభూతములయొక్క పరస్పరామిళితరాజసాంశమునం దుండి కర్మేంద్రియము లుత్పన్నము లగుచున్నవి. ఆకాశముయొక్క రాజసాంశము నందుండి వాగింద్రియమును వాయువుయొక్క రాజసాంశమునందుండి పాణీంద్రియ మును తేజస్సుయొక్క రాజసాంశమునందుండి పాదేంద్రియమును జలముయొక్క రాజ

పాంశమునందుండి పాయ్వింద్రియమును బృథ్వియొక్క రాజసాంశమునందుండి యుపస్థేంద్రియమును నుత్పన్నము లగుచున్నవి. ఇచ్చటఁ గొందఱు గ్రంథకారులు జలముయొక్క రాజసాంశమునందుండి యుపస్థేంద్రియమును బృథ్వియొక్క రాజసాంశమునందుండి పాయ్వింద్రియము నుత్పన్నము లైనవని యంగీకరించుచున్నారు. అచ్చట "తస్మిన్నాపః ప్రతిష్ఠితా ఇతి రేతసి" అను శ్రుతియందు జలములకు రేతస్సునందు స్థితి చెప్పఁబడి యున్నది. అందువలన నుపస్థేంద్రియము జలమునందుండియే యుత్పన్న మైనదని యంగీకరించుట యుచితము.

ఇఁకఁ బ్రాణములయొక్క యుత్పత్తి చెప్పఁబడుచున్నది. పూర్వోక్తాకాశాదిసూక్ష్మపంచభూతములయొక్క మిళితరాజసాంశమునందుండి ప్రాణ ముత్పన్న మగుచున్నది. ఆప్రాణము క్రియాభేదముచేతను స్థానభేదముచేతను బ్రాణాపానవ్యానోదానసమానము లని పంచప్రకార మగుచున్నది. అచ్చట సర్వదా యూర్ధ్వగమనసహితవాయువు ప్రాణ మనఁబడును. యద్యపి, ఉదానవాయువుగూడ నూర్ధ్వగమనసహిత మగుచున్నది. తథాపి, ఆయుదానము మరణకాలమందే యూర్ధ్వగమనసహిత మగుచున్నది. సర్వదా యూర్ధ్వగమనసహిత మగుట లేదు. ప్రాణవాయువైననో సర్వదా యూర్ధ్వగమనసహితమై యున్నది. అందువలన నీప్రాణముయొక్క లక్షణమున కుదానమం దతివ్యాప్తి గలుగుట లేదు. ఆప్రాణము నాసిక మొదలు నాభిపర్యంతస్థానమునం దున్నది "వాయుః ప్రాణో భూత్వా నాసికే ప్రావిశత్" అను నైతరేయశ్రుతివాక్యముచేతఁ బ్రాణమునకు నాసికాదిస్థానమునందే స్థితి చెప్పఁబడి యున్నది. అధోగమనసహితవాయు వపాన మనఁబడును. ఆయపానము నాభిమొదలు పాయుపర్యంతస్థానమునం దుండునది. "మృత్యు రపానో భూత్వా నాభిం ప్రావిశత్" అనుశ్రుతిచేత నాయపానమునకు నాభిమొదలగుస్థానములయందే స్థితి చెప్పఁబడి యున్నది. సర్వపురములయందును గమనము గలవాయువు వ్యాన మనఁబడును. ఆవ్యానవాయువు సమగ్రశరీరమం దుండునది. మరణకాలమం దూర్ధ్వగమనముఁ జేయునట్టివాయు వుదాన మనఁబడును. ఆయుదానవాయువు కంఠస్థానమం దుండునది. భోజనము చేయు నన్నమును బానము చేయు జలమును స్థూల మధ్యమ సూక్ష్మము లను త్రివిధవిభాగముల నాయాస్థానములయందుఁ బ్రాప్తింపఁ జేయువాయువు సమాన మనఁబడును. అచ్చట మలమూత్రములకు హేతుభూత మగునన్నజలములయొక్క స్థూలభాగ మేది యున్నదో దానిని శరీరమందుండి బాహ్యమునకు వెడలింపఁజేయుటకొఱకు నాసమానవాయు వపానమునకుఁ బ్రాప్తింపఁజేయుచున్నది. మాంసరుధిరములకు హేతుభూత మైనయన్నజలములయొక్క మధ్యమ

భాగమును నాడీద్వారమున సర్వాంగములయందుఁ బ్రాప్తింపఁజేయుచున్నది. మనః ప్రాణము లనురెంటికి నుపకారక మగుచున్న జలములయొక్క-సూక్ష్మభాగము సామనః ప్రాణములయందుఁ బ్రాప్తింపఁజేయు చున్నది. ఈకారణముచేతనే శ్రుతియందు మన స్సన్నమయ మని చెప్పఁబడి యున్నది. ప్రాణము జలమయ మని చెప్పఁబడి యున్నది. ఈసమానవాయువును సమగ్రశరీరమం దున్నది. కొన్నిగ్రంథములయం దీసమానమునకు నాభిస్థానము చెప్పఁబడి యున్నది. అది ముఖ్యత్వముచేఁ జెప్పఁబడినది. అనఁగా నాసమానవాయువునకు ముఖ్యస్థానము నాభియై యున్నది. ఇచ్చటఁ గొన్నిశాస్త్రములవారు నాగ కూర్మ కృకర దేవదత్త ధనంజయము లనుపంచ విధవాయువులుఁ జేరి ప్రాణవాయువు దశవిధము లని చెప్పుచున్నారు.

అందు ఉద్గారము చేయించువాయువు నాగ మనియును నేత్రోన్మీలనముఁ జేయించువాయువు కూర్మ మనియును క్షుతమును జేయించువాయువు కృకర మనియును జృంభణమును జేయించువాయువు దేవదత్త మనియును శరీరపోషణముఁ జేయించువాయువు ధనంజయ మనియును జెప్పఁబడును.

అచ్చట పూర్వోక్తప్రాణాదిపంచవాయువులకన్నను నాగాదిపంచవాయువులను బృథక్కు-గా నంగీకరించుటయం దొకటి గౌరవదోషము ప్రాప్త మగుచున్నది. మఱియొకటి ఆనాగాదిపంచవాయువులయందు శ్రుత్యాదిప్రమాణాభావ మగుచున్నది. అందువలన వేదాంతగ్రంథములయం దానాగాదిపంచకమునకుఁ బ్రాణాదిపంచకమునం దంతర్భావ మని యంగీకరించి ప్రాణము పంచవిధమే యని చెప్పఁబడి యున్నది.

ఇఁకఁ బూర్వోక్తేంద్రియాంతఃకరణములయొక్క-యధిదేవతలను జెప్పుచున్నాము. శ్రోత్రము త్వక్కు- చక్షువు జిహ్వా ఘ్రాణము అను పంచజ్ఞానేంద్రియములకుఁ గ్రమముగా దిగ్వాయ్వాదిత్యవరుణాశ్వినులు దేవతలు. ఇచ్చటఁ గొన్నిగ్రంథములయందు ఘ్రాణమునకుఁ బృథివి దేవత యనియును జెప్పఁబడి యున్నది. వాక్పాణిపాదపాయూపస్థము లనుపంచకర్మేంద్రియములకుఁ గ్రమముగా వహ్నీంద్రోపేంద్రమృత్యుప్రజాపతులు దేవతలు. మఱియు మనస్సు బుద్ధి అహంకారము చిత్తము అనుచతుర్విధాంతఃకరణమునకుఁ గ్రమముగాఁ జంద్రచతుర్ముఖశంకరాచ్యుతులు దేవతలు.

శంక:—శ్రోత్రాదీంద్రియములకు దిక్కు- మొదలైనవి యధిష్ఠాతలనుటకుఁ బ్రమాణ మేమి?

సమాధానము:—సుబాలోపనిషత్తునందు "శ్రోత్ర మధ్యాత్మం శ్రోతవ్య మధిభూతం దిశ స్తత్రాధిదైవతమ్" ఇత్యాదివచనములచేత జ్ఞానకర్మేంద్రియములకును అంతఃకరణమునకును బూర్వోక్తదేవత లని చెప్పఁబడి యున్నది. అందువలన నాయింద్రియాంతఃకరణముల కధిష్ఠానదేవతలు శ్రుతిప్రమాణముచేతనే సిద్ధులగుచున్నారు.

మఱియు నాయధిష్ఠానదేవతలు కేవలశ్రుతిప్రమాణముచేతనే సిద్ధించుటయే గాక యనుమానప్రమాణమువలనఁ గూడ సిద్ధు లగుచున్నారు. అది చూపఁబడుచున్నది. ఈలోకమం దెది యెది యచేతనకారణ మగుచున్నదో అది యతిచేతనము నాశ్రయించుకొనియే కార్యమునకు జనక మగుచున్నది. ఎట్లు మృత్తిక యచేతనకారణ మగుటవలనఁ జేతనకులాలుని నాశ్రయించుకొనియే ఘటాదికార్యముల యుత్పత్తి చేయుచున్నదో అట్లాయింద్రియములు నచేతనకారణ మగుటవలనఁ జేతనదేవతల నాశ్రయించుకొనియే తమతమకార్యముల యుత్పత్తి చేయుచున్నవి.

శంక:—జీవచేతనమే యాసర్వేంద్రియములకు నధిష్ఠాత యగును. జీవచేతనముకన్న భిన్నమైన యితరాధిష్ఠాతృదేవతల నంగీకరించుట వ్యర్థమై యున్నది.

సమాధానము:—జీవచేతన మింద్రియప్రేరక మని యంగీకరించినయెడల నాజీవచేతనము స్వానుకూలార్థమునందే యాయింద్రియములను బ్రవర్తింపఁజేయునది యగును. ప్రతికూలార్థమందుఁ బ్రవర్తింపఁజేయని దగును. అట్లు చూడఁబడుటలేదు. ఏమి టే మనఁగా, జీవచేతనమునకుఁ బ్రతికూల మగుశత్రుదర్శనమును దుర్గంధాదిజ్ఞానమును చక్షుర్ఘ్రాణాదీంద్రియము లుత్పన్నము సేయుచున్నవి. దీనిచేఁ దెలియఁబడున దేమనఁగా జీవచేతన మింద్రియప్రేరకము గాదు. ఏమి టే మనఁగా పూర్వోక్తదేవతలే ప్రేరకులు, ఆదేవతలు జీవునియొక్క పాపకర్మవశముచేతఁ బ్రతికూలార్థములయందును నాయింద్రియములను బ్రవర్తింపఁజేయుచున్నారు.

ఇంతపర్యంతము సప్తదశలింగరూపసూక్ష్మశరీరముయొక్క నిరూపణము చేయఁబడినది. ఇపుడు తైత్తిరీయోపనిషత్తునందుఁ జెప్పఁబడియుండు కార్యకారణరూపాన్నమయాదిపంచకోశములకు స్థూలసూక్ష్మకారణము లనుత్రివిధశరీరములయం దంతర్భావము చెప్పఁబడుచున్నది.

((36) అన్నమయాది పంచకోశసంగ్రహనిరూపణము.)

అప్పుడు అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమ యానందమయము లనునవి యైదును నాత్మ నాచ్ఛాదించునవి యగుటవలనఁ గోశము లనఁబడును.

క్తరత్ర చెప్పఁబోవునట్టి స్థూలశరీర మన్నమయకోశ మనఁబడును. ఆయన్నమయ కోశమును గార్యకారణభేదముచేత ద్విప్రకార మగుచున్నది. అస్మదాదిజీవులయొక్క వ్యష్టి స్థూలశరీరము కార్యరూపాన్నమయకోశ మనఁబడును. విరాట్టుయొక్క సమష్టి స్థూలశరీరము కారణరూపాన్నమయకోశ మనఁబడును. ఈప్రకారముగా నుత్తరత్ర ప్రాణమయాదికోశములకును వ్యష్టిసమష్టిరూపములచేతఁ గార్యకారణభావము దెలియవలయును. పూర్వోక్తసప్తదశలింగరూపసూక్ష్మశరీరము ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయము లను త్రివిధకోశరూపములై యున్నవి. పూర్వోక్తవాగాది పంచకర్మేంద్రియసహితప్రాణము ప్రాణమయకోశ మనఁబడును. పూర్వోక్తశ్రోత్రాదిపంచజ్ఞానేంద్రియసహితమనస్సు మనోమయకోశ మనఁబడును. జ్ఞానేంద్రియములతోఁ గూడినబుద్ధి విజ్ఞానమయకోశ మనఁబడును. ఈవిజ్ఞానమయకోశమే యాత్మయందుఁ గర్తృత్వమున కుపాధి. అనఁగా వాస్తవమునం దాత్మ యకర్తయై యుండియును ఈవిజ్ఞానమయకోశవిశిష్టుఁడై కర్త యనఁబడుచున్నాఁడు. "శ్రుతి—విజ్ఞానం యజ్ఞం తనుతే కర్మాణి తనుతేపి చ"—భావము॥ ఈవిజ్ఞానమయోపాధిసహితజీవాత్మయే యజ్ఞము చేయుచున్నాఁడు, అట్లే సర్వకర్మములను జేయుచున్నాఁడు.

ఇఁకఁ బంచమ మగు నానందమయకోశమును జెప్పుటకొఱకుఁ బ్రథమమున నంతఃకరణముయొక్క సాత్త్వికవృత్తివిభాగము చెప్పఁబడుచున్నది. అచ్చట, పూర్వోక్తాంతఃకరణముయొక్క సాత్త్వికవృత్తి ద్విప్రకారమై యున్నది. ఒకటి నిశ్చయవృత్తి మఱియొకటి సుఖాకారవృత్తి. నిశ్చయవృత్తిసహితాంతఃకరణము బుద్ధి యనఁబడును. ఆబుద్ధి విజ్ఞానమయకోశరూప మగుటవలన నాబుద్ధ్యుపాధితోఁ గూడినజీవాత్మ, కర్త జ్ఞాత ప్రమాత యనఁబడుచున్నాఁడు. ద్వితీయ మగుసుఖాకారవృత్తిసహితాంతఃకరణ మాత్మయొక్క భోక్తృత్వమున కుపాధియై యున్నది. అనఁగా వాస్తవమునం దాత్మ యభోక్తయైనను ఆసుఖాకారవృత్తిసహితాంతఃకరణముచేత విశిష్టుఁడై భోక్త యనఁబడుచున్నాఁడు. ఆసుఖాకారవృత్తులు తైత్తిరీయోపనిషత్తునందుఁ బ్రియమోదప్రమోదము లనునామములచేఁ జెప్పఁబడుచున్నవి. ఇష్టవస్తుదర్శనజన్యసుఖము ప్రియ మనఁబడును. ఇష్టవస్తుప్రాప్తిజన్యసుఖము మోద మనఁబడును. ఇష్టవస్తుభోగజన్యసుఖము ప్రమోద మనఁబడును. భోక్తృత్వమున కుపాధి [illegible]ంతఃకరణమే యజ్ఞానపర్యంత మానందమయకోశ మనఁబడుచున్నది. [illegible]మయకోశరూపోపాధిసహితచైతన్యాత్మ భోక్త యనఁబడుచున్నాఁడు. కొందఱు [illegible]కారులు కేవలాజ్ఞానమునే యానందమయకోశ మనుచున్నారు. ఈయానందమయకోశము కారణశరీరమం దంతర్భూతమై యున్నది. ఈపంచకోశము

ఆత్మపురాణముయొక్క దశమాధ్యాయమునందు విస్తరముగా మాచే నిరూపింపఁబడి యున్నవి. దాని నచ్చటఁ దెలియనగును.

ఇఁకఁ బూర్వోక్తసూక్ష్మశరీరముయొక్క విభాగము చెప్పఁబడుచున్నది. ఆసప్తదశలింగరూపసూక్ష్మశరీరము సమష్టివ్యష్టిభేదముచేత ద్విప్రకార మగుచున్నది. పూర్వోక్తాపంచీకృతాకాశాదిపంచభూతములును ఆభూతములయొక్క కార్యము లైన యింద్రియాంతఃకరణప్రాణరూపసప్తదశలింగములును జేరి సమష్టిసూక్ష్మశరీర మనఁబడును. ఆసమష్టిసూక్ష్మశరీరరూపోపాధిసహితచైతన్యము హిరణ్యగర్భప్రాణసూత్రాత్మ లనునామములచే చెప్పఁబడుచున్నది. అచ్చట సమష్టిసూక్ష్మశరీరము జ్ఞానశక్తిసహితాంతఃకరణజ్ఞానేంద్రియములతో ఘటిత మగుటవలన జ్ఞానశక్తిసహితమై యున్నది. ఈకారణముచే నాశరీరోపహితచైతన్యము హిరణ్యగర్భుఁ డనఁబడును. మఱియు నాసమష్టిసూక్ష్మశరీరము క్రియాశక్తిసహితప్రాణకర్మేంద్రియములతో ఘటిత మగుటవలన క్రియాశక్తిసహితమై యున్నది. ఈకారణముచే నాశరీరోపహితచైతన్యము ప్రాణ మనఁబడును. పటమునందుండుసూత్రమువలె నాసమష్టిసూక్ష్మశరీరము సర్వబ్రహ్మాండమందు వ్యాపకమై యున్నది. ఈకారణముచే నాశరీరోపహితచైతన్యము సూత్రాత్మ యనఁబడును. లేక, పూర్వోక్తాపంచీకృత పంచమహాభూతములకన్నఁ బృథక్కుగానే యొకసర్వవ్యాపకలింగశరీర ముత్పన్న మగుచున్నది, ఆలింగశరీరమే సమష్టి యనఁబడును. ఆసమష్టి లింగశరీరోపహితచైతన్యము హిరణ్యగర్భుఁ డనఁబడును.

((37) సమష్టివ్యష్టిలక్షణనిరూపణము.)

ఇఁకఁ బ్రసంగానుసారముగా సమష్టివ్యష్టులయొక్క లక్షణములు చెప్పఁబడుచున్నవి. నైయాయికమతమునందు గోత్వజాతి సర్వగోవ్యక్తులయం దెట్లనుస్యూతమై యున్నదో అట్లు సర్వవ్యష్టివ్యక్తులయం దెది యనుస్యూతమై యున్నదో అది సమష్టి యనఁబడును. అచ్చటఁ బ్రమాణము. "తేభ్యః సమభవ త్సూత్రం లింగం సర్వాత్మకం మహత్"—భావము॥ ఆయపంచీ[illegible]పంచభూతములయందుండి యేకసర్వవ్యాపక సూత్రాత్మనామక సమష్టిసూక్ష్మశరీర [illegible]న్న మైనది. ఆ[illegible] సూక్ష్మశరీరము పరమాత్మను బోధించుటవలన లింగ మనఁబడును. ఈ[illegible] శరీరమును సాంఖ్యశాస్త్రానుసారులు మహత్తత్త్వ మని చెప్పుచున్నారు. [illegible] కొందఱు గ్రంథకారు లిట్లు చెప్పుచున్నారు. ఎట్లనేకవృక్షములసము[illegible] వన మనఁబడుచున్నదో అట్లు సర్వవ్యష్టిలింగశరీరములయొక్క సముదాయము సమష్టి

యనఁబడును. ఏకైకవృక్షమువలెఁ బ్రత్యేకలింగశరీరము వ్యష్టి యనఁబడును. ఏకైక గోవ్యక్తి యితరగోవ్యక్తులయం దనుస్యూతము గాక దానికంటె వ్యావృత్తమై యగుచున్నదో అట్లేకలింగశరీర మితరలింగశరీరములయం దనుస్యూతము గాక దానికంటె వ్యావృత్త మగుచున్నది. ఇట్టి వ్యావృత్తత్వమే యాలింగశరీరమందు వ్యష్టిత్వము. ఆవ్యష్టిలింగశరీరోపహితచైతన్యము తైజసుఁ డనఁబడును. తేజోవికారరూపాంతఃకరణోపహిత మగుటవలన నాచైతన్యము తైజసుఁ డనఁబడును. ఎట్లు ఘటత్వాది జాతికిని ఘటరూపవ్యక్తికిని దాదాత్మ్య మున్నదో అట్లాసమష్టిలింగశరీరమునకును వ్యష్టిలింగశరీరమునకును దాదాత్మ్య మున్నది. ఆసమష్టివ్యష్టిలింగశరీరరూపద్వివిధోపాధులకుఁ దాదాత్మ్య ముండుటవలనఁ దదుపహితసూత్రాత్మతైజసు లనునిరువురకును దాదాత్మ్యమే యున్నది. అచ్చట “భిన్నత్వే సత్య ఉభిన్న సత్తాకత్వం తాదాత్మ్యమ్ ”—భావము॥ ఏపదార్థములు వ్యవహారదృష్టిచేఁ బరస్పరభిన్నములై యుండియును వాస్తవముం దేకసత్తాసహితము లగుచున్నవో ఆపదార్థములకుఁ దాదాత్మ్యసంబంధ మున్నది. ఉదా—తంతుపటాదులకును గుణగుణ్యాదులకును దాదాత్మ్యసంబంధ మున్నది. అచ్చట హిరణ్యగర్భునియొక్క—యభేదోపాసనవలన నీపురుషునకాహిరణ్యగర్భభావప్రాప్తిరూపఫలము గలుగుచున్నది. ఈకారణముచే నిచ్చట సమష్టివ్యష్టిసూక్ష్మశరీరరూపోపాధులయొక్క తాదాత్మ్యమును జెప్పుటచేత నాహిరణ్యగర్భతైజసు లిరువురకుఁ గూడ తాదాత్మ్యము చెప్పఁబడినది. అందువలన నట్లు చెప్పుట నిష్ఫలము గాదు.

((38) సమవాయమునందు శంకాసమాధానములు.)

శంక:—నైయాయికులచే జాతివ్యక్తులరెంటికిని దాదాత్మ్యసంబంధ మంగీకరింపఁబడ లేదు. మఱి యేమనఁగా సమవాయసంబంధమే యంగీకరింపఁబడి యున్నది. అందువలన జాతివ్యక్తులయొక్క—తాదాత్మ్యదృష్టాంతముచేత సమష్టివ్యష్టులకుఁ దాదాత్మ్య మంగీకరించుట యత్యంతవిరుద్ధమై యున్నది.

సమాధానము॥—లక్షణప్రమాణము లను రెంటచేతనే వస్తుసిద్ధి యగుచున్న దనునది శాస్త్రకారులయొక్క—నియమము. ఆ సమవాయమున కేలక్షణప్రమాణములును సంభవించుట లేదు. అందువలన నాసమవాయ మంగీకరించుటకు [illegible] గాదు.

శంక:—“నిత్యసంబంధః సమవాయః”—భావము॥ నిత్యమైనసంబంధ మేది గలదో అది సమవాయ మనఁబడును. ఇట్లు సమవాయమునకు లక్షణము

విద్యమానమై యున్నది. ఈలాగుననే ఆసమవాయమునందుఁ బ్రత్యక్షాదిప్రమాణములును విద్యమానములై యున్నవి. అందువలన నాసమవాయమునకు లక్షణప్రమాణములయొక్కయభావము చెప్పుట యసంగతమై యున్నది.

సమాధానము:—"ఏక మేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ" ఇత్యాదిశ్రుతులచేత బ్రహ్మ మద్వితీయ మని చెప్పఁబడినది. ఆబ్రహ్మముయొక్కయద్వితీయత్వము సమవాయము నిత్య మని యంగీకరించుటయందు సంభవించుట లేదు. అందువలన నద్వైతశ్రుతికి విరుద్ధ మగుటవలన నాసమవాయమునకు నిత్యత్వము సంభవించుట లేదు.

శంక:—మీామతమునందును, అజ్ఞానమును ఆయజ్ఞానమునకుఁ జేతనముతోఁ గలసంబంధమును, ఇత్యాదిపదార్థము లనాదు లనియును భావరూపము లనియు నంగీకరింపఁబడి యున్నది. ఏపదార్థము లనాదిభావరూపము లగునో యాపదార్థములు నిత్యములే యగును. అందువలన నాయజ్ఞానాదినిత్యపదార్థము లుండుటవలన నాబ్రహ్మమున కద్వితీయత్వ మెట్లు సంభవించును?

సమాధానము:—వేదాంతసిద్ధాంతమునం దాయజ్ఞానాదికము బ్రహ్మమునం దధ్యస్త మని యంగీకరింపఁబడి యున్నది. ఈకారణమువలన నాయధిష్ఠానబ్రహ్మముకన్న నాయజ్ఞానాదులు భిన్నసత్తాసహితములు గావు. అందువలన నాయజ్ఞానాదులు విద్యమానములై యుండినను బ్రహ్మమున కద్వితీయత్వము సంభవించును. మఱియు నాయజ్ఞానాదిక మనాదిభావరూపమై యుండినను బ్రహ్మమునం దారోపింపఁబడిన దగుటవలన బ్రహ్మజ్ఞానముచే నాయజ్ఞానాదికము నివృత్త మగుచున్నది. అనారోపితానాదిభావపదార్థమే నిత్య మగుచున్నది, అనారోపితానాదిభావరూపత్వ మేకాధిష్ఠానబ్రహ్మమునందే యున్నది, ఆయజ్ఞానాదులయందు లేదు. అందువలన మీాసమవాయమువలె నాయజ్ఞానాదులును అనిత్యములే యగుటవలన నిత్యసంబంధము సమవాయ మనుసమవాయలక్షణము సంభవింపదు.

మఱియు, యుక్తిచే విచారించిచూచినను ఆసమవాయముయొక్కస్వరూపము సిద్ధించుట లేదు. అంత నైయాయికు లగుమీాచే గుణగుణులకును క్రియాక్రియాసహితములకును అవయవావయవులకును జాతివ్యక్తులకును విశేషనిత్యద్రవ్యములకును సమవాయసంబంధ మంగీకరింపఁబడి యున్నది. ఆసమవాయము గుణగుణులు మొదలగువానిసంబంధులకంటె భిన్నమా? లేక, అభిన్నమా? ప్రథమపక్షముగు భిన్నపక్ష మంగీకరించినయెడల దానియందు నిట్లడుగవలయును. ఆసమవాయమా సంబంధులయం దేసంబంధముచేత నున్నది? సంయోగసంబంధముచే నున్నదా? లేక సమవాయసంబంధముచే నున్నదా? లేక ఏదైన నొకయన్యసంబంధ

ముచే నున్నదా? అందుఁ బ్రథమసంయోగపక్షమో సంభవింపదు. ఏల యన రెండు ద్రవ్యములకే సంయోగసంబంధ మున్నది. ఆసమవాయము ద్రవ్యముకాదు. అట్లే గుణకర్మాదులును ద్రవ్యములు కావు. అందువలన సమవాయ మాసంబంధులయందు సంయోగసంబంధముచే వర్తించుట సంభవింపదు. ఆసమవాయము తనసంబంధులయందు సమవాయసంబంధముచే వర్తించు ననుద్వితీయపక్ష మంగీకరించినయెడల నాత్మాశ్రయము 1 అన్యోన్యాశ్రయము 2 చక్రకము 3 అనవస్థ 4 అనుచతుర్విధదూషణములు ప్రాప్తము లగును. అవి చెప్పఁబడుచున్నవి. ఆసమవాయ మేసమవాయముచేఁ దనసంబంధులయం దున్నదో యాసమవాయ మాసమవాయమున కభిన్నమా? లేక భిన్నమా? అభిన్న మనినయెడల నాత్మాశ్రయదోషప్రాప్తి యగును. ఆసమవాయమునకుఁ దనస్థితియందు తనయపేక్ష కల దనుట యేది గలదో అదియే యాత్మాశ్రయదోషమై యున్నది. మఱియు నాసమవాయము భిన్న మనినయెడల ద్వితీయసమవాయమును బ్రథమసమవాయమువలెఁ దనసంబంధులయం దేసమవాయముచేత నుండును? ఆద్వితీయసమవాయము తనచేతనే తా నుండినయెడలఁ బూర్వమువలె మరల నాత్మాశ్రయదోషము ప్రాప్త మగును. ఆద్వితీయసమవాయము ప్రథమసమవాయముచే నుండినయెడల నన్యోన్యాశ్రయదోషము ప్రాప్త మగును. ప్రథమసమవాయము ద్వితీయసమవాయముచే నుండుటయును ద్వితీయసమవాయము ప్రథమసమవాయముచే నుండుటయు ననునిదియే యన్యోన్యాశ్రయదోషము. ఈయన్యోన్యాశ్రయదోషము నివర్తించుటకొఱకు ద్వితీయసమవాయము వేఱొకతృతీయసమవాయముచే నున్న దని యంగీకరించినయెడల నాతృతీయసమవాయమును తనచేఁదా నుండినయెడలఁ బూర్వమువలె మరల నాత్మాశ్రయదోషము ప్రాప్త మగును. ద్వితీయసమవాయముచే నుండినయెడలఁ బూర్వమువలె మరల నన్యోన్యాశ్రయదోషము ప్రాప్త మగును. ఆతృతీయసమవాయము ప్రథమసమవాయముచే నుండినయెడలఁ జక్రకదోషము ప్రాప్త మగును. ప్రథమసమవాయమునకుఁ దనస్థితికొఱకు ద్వితీయసమవాయముయొక్కయపేక్షయును ఆద్వితీయసమవాయమునకుఁ దనస్థితికొఱకుఁ దృతీయసమవాయముయొక్కయపేక్షయును ఆతృతీయసమవాయమునకుఁ దనస్థితికొఱకు మరల నాప్రథమసమవాయముయొక్కయపేక్షయు ననుట యేది గలదో అదియే చక్రకదోషమై యున్నది, ఆచక్రకదోషమును నివర్తించుట కాతృతీయసమవాయముయొక్కస్థితికొఱకుఁ జతుర్థసమవాయమును ఆచతుర్థసమవాయముయొక్కస్థితికొఱకుఁ బంచమసమవాయమును ఈప్రకారము విశ్రాంతిరహితసమవాయములధార నంగీకరించినయెడల ననవస్థాదోషము ప్రాప్త మగును. అందువలన

నాసమవాయము తనసంబంధులయందు సమవాయసంబంధముచే నున్న దను ద్వితీయపక్షము సంభవింపదు.

మఱియు నాసమవాయ మేదైన నొకయన్యసంబంధముచే నున్న దను తృతీయపక్ష మంగీకరించినయెడల నదియును సంభవింపదు. ఏల యన, సంయోగము సమవాయము అను ద్వివిధసంబంధములకన్న భిన్న మగు వేఱొకతృతీయ సంబంధము మీచే నిరూపించుటకు సాధ్యము గాదు. ఆసమవాయము స్వరూపసంబంధముచే నున్న దని చెప్పినను అదియును సంభవింపదు. ఏకారణముచే ననఁగా, స్వరూపసంబంధమునం దేప్రమాణమును లేదు. ఒకవేళ మీ రాస్వరూపసంబంధము నంగీకరించినయెడల గుణగుణులు మొదలగు నేయేపదార్థములకు సమవాయసంబంధము మీచే నంగీకరింపఁబడి యున్నదో వానికిని స్వరూపసంబంధమే సంభవించును. కావున సమవాయమే సిద్ధింపని దగును.

మఱియు నాసమవాయము తనసంబంధుల కభిన్న మను నాద్యద్వితీయ పక్ష మంగీకరించినయెడల నదియును సంభవింపదు. ఎట్లన, నైయాయికు లగు మీచే సమవాయము గుణగుణులు మొదలగుపదార్థములకన్న భిన్నపదార్థముగానే యంగీకరింపఁబడి యుండుటవలన మీమతసిద్ధాంతమునకు హాని కలుగును. అందువలన నే ప్రకారముచేతను నాసమవాయమునకు స్వరూపము సిద్ధింపదు.

మఱియు, ప్రమాణాభావ మగుటచేతను నాసమవాయము సిద్ధింపదు. ఆ సమవాయమునందుఁ బ్రత్యక్షప్రమాణమును సంభవింపదు. ఏకారణముచే ననఁగా, మీచే నాసమవాయ మతీంద్రియ మనియే యంగీకరింపఁబడి యున్నది. *అతీంద్రియార్థమందు నింద్రియరూపప్రత్యక్షప్రమాణముయొక్క ప్రవృత్తి గలుగదు. "ఘటే రూపం సమవేతమ్" అను సమవాయవిషయకప్రతీతి కేవలము మీచేతనే కల్పింపఁబడినది. సర్వశాస్త్రకారులకును నాప్రతీతి సమ్మతము గాదు. అందువలన నాప్రతీతికిఁ బ్రమాణరూపత్వమే లేదు. ఈరీతిగానే హేతురూపలింగముయొక్క యభావము చేతను నాసమవాయమునం దనుమానప్రమాణమును సంభవింపదు.

శంక:—"రూపీ ఘట ఇతి విశిష్టబుద్ధిః, విశేషణవిశేష్యసంబంధవిషయా విశిష్టబుద్ధిత్వాత్, దండీపురుష ఇతి బుద్ధివత్"—భావము॥ రూపసహితము ఘట మను విశిష్టబుద్ధి (విశిష్టజ్ఞానము) రూప మనువిశేషణముయొక్కయు ఘట మను విశేష్యముయొక్కయు సంబంధమును విషయము చేయుచున్నది, విశిష్టబుద్ధి యగుట వలన, లోకమం దేది యేది విశిష్టబుద్ధి యగునో అది యది విశేషణవిశేష్యము లను రెంటియొక్క సంబంధము నవశ్యము విషయము చేయుచున్నది, దండి పురుషుఁ డను

విశిష్టబుద్ధి దండరూపవిశేషణముయొక్కయు పురుషరూపవిశేష్యముయొక్కయు సంయోగసంబంధమును ఎట్లు విషయము చేయుచున్నదో అట్లు "రూపవాన్ ఘటః" అను విశిష్టబుద్ధియును రూపగుణ మైనవిశేషణముయొక్కయు ఘటరూపవిశేష్యముయొక్కయు సమవాయసంబంధమునే విషయము చేయుచున్నది. ఈప్రకార మగు ననుమానప్రమాణము విద్యమాన మగుచుండఁగా నాసమవాయమునం దనుమానప్రమాణముయొక్కయభావము చెప్పుట యసంగతము.

సమాధానము:—పూర్వోక్తరీతిగా నాసమవాయముయొక్కస్వరూపమే సిద్ధించుట లేదు. అందువలన నీయనుమానముచేత రూపఘటములకుఁ దాదాత్మ్యసంబంధమే సిద్ధించుచున్నది. సమవాయసంబంధము సిద్ధింపదు. ఈప్రకారముగా లక్షణప్రమాణములను రెంటిని నిరూపించుటకు సాధ్యము గానందున నాసమవాయము సిద్ధింపదు. ఆసమవాయము సిద్ధింపనందున జాతివ్యక్తులకుఁ దాదాత్మ్యసంబంధమే సిద్ధించుచున్నది. అందువలన జాతివ్యక్తులయొక్కతాదాత్మ్యదృష్టాంతముచే సమష్టివ్యష్టి సూక్ష్మశరీరములయొక్క తాదాత్మ్యము సంభవించుచున్నది.

ఇచ్చటఁ గొందఱు నైయాయికులు నాసమవాయ మతీంద్రియ మని యంగీకరించుచున్నారు. కొందఱు నైయాయికులు నాసమవాయము ప్రత్యక్ష మని యంగీకరించి యున్నారు. అట్లే కొందఱు నైయాయికులు నాసమవాయ మేక మనియును గొందఱు నైయాయికులు నానాయనియు నంగీకరించి యున్నారు. ఆసర్వనైయాయికమతములును న్యాయప్రకాశముయొక్క చతుర్థపరిచ్ఛేదమందగు సమవాయనిరూపణమున విస్తరముగాఁ జెప్పఁబడి యున్నవి. తెలియ నిచ్ఛ గలవా రచ్చటఁ దెలియవలయును.

శంక:—పూర్వము మీచే సమష్టిసూక్ష్మశరీరమునకును వ్యష్టిసూక్ష్మశరీరమునకును దాదాత్మ్యము చెప్పఁబడినది. అది సంభవింపదు. ఏల యన, కార్యమునకుఁ దనయుపాదానకారణముతోఁ దాదాత్మ్య మున్నది. ఉదా—పటరూపకార్యమునకుఁ దనతంతురూపోపాదానకారణముతోఁ దాదాత్మ్య మున్నది. మఱియు వ్యష్టిసూక్ష్మశరీరమునకు నాసమష్టిసూక్ష్మశరీర ముపాదానము గాదు. మఱి యే మనఁగాఁ బూర్వోక్తరీతిగా నాకాశాదిపంచభూతములే యుపాదాన మగుటవలన సమష్టివ్యష్టి సూక్ష్మశరీరములకుఁ దాదాత్మ్యకథన మసంగతము.

సమాధానము:—వ్యష్టిసూక్ష్మశరీరమున కుపాదాన మైనయపంచీకృతసూక్ష్మభూతములే సమష్టిసూక్ష్మశరీరమునం దంతర్గతములై యున్నవి. అందువలన నాసమష్టిసూక్ష్మశరీరమునందు వ్యష్టిసూక్ష్మశరీరముయొక్కయుపాదానకారణత్వము

సంభవించుచున్నది. ఆయుపాదానోపాదేయభావములు సంభవించుటవలన నాశరీర
కిని దాదాత్మ్యము సంభవించును.

((39) సూక్ష్మశరీరమును బుర్యష్టకరూపముగా నిరూపించుట.)

ఇకఁ బూర్వోక్తసూక్ష్మశరీరము పుర్యష్టకరూపముగాఁ జెప్పఁబడుచున్నది. పూర్వోక్తసూక్ష్మశరీరమే, యవిద్య 1 కామము 2 కర్మము 3 అనుమూటితోఁ గూడినదై పుర్యష్టక మని చెప్పఁబడుచున్నది. అష్టపురులయొక్క సమూహమునకుఁ బుర్యష్టక మని పేరు. ఆపుర్యష్టక మేది యనఁగా—పంచజ్ఞానేంద్రియములు 1 పంచకర్మేంద్రియములు 2 చతుర్విధాంతఃకరణములు 3 పంచప్రాణములు 4 పంచసూక్ష్మభూతములు 5 అవిద్య 6 కామము 7 కర్మము 8. అచ్చట ఇంద్రియాంతఃకరణప్రాణపంచభూతములు పూర్వము నిరూపింపఁబడి యుండుటవలన నిప్పు డవిద్యాకామకర్మములు మూఁడును జెప్పఁబడు చున్నవి. ఇచ్చట, అవిద్యాశబ్దముచేఁ గార్యాఽవిద్యను గ్రహింపవలయును. అన్యమునం దన్యబుద్ధి కార్యావిద్య యనఁబడును. ఆకార్యావిద్యయును జతుర్విధము. అనిత్యమందు నిత్యత్వబుద్ధి 1 అశుచియందు శుచిత్వబుద్ధి 2 అసుఖమందు సుఖత్వబుద్ధి 3 అనాత్మయం దాత్మత్వబుద్ధి 4. అందుఁ గర్మోపాసనలకు ఫలరూప మగుటవలన ననిత్య మైన స్వర్గబ్రహ్మలోకాదికమందుండు నిత్యత్వబుద్ధి ప్రథమ మగునవిద్య యనఁబడును. మలమూత్రాదులచేఁ బూర్ణ మగుటవలన నశుచి యైన తనశరీరమందును స్త్రీపుత్త్రాదులశరీరములందును శుచిత్వబుద్ధి ద్వితీయ మగు నవిద్య యనఁబడును. పీడారూపదుఃఖమందు సుఖత్వబుద్ధియును దద్దుఃఖసాధన మైన బ్రహ్మహత్యాసురాపానాదికమందుండు సుఖసాధనత్వబుద్ధి యేదియో అది తృతీయ మగు నవిద్య యనఁబడును. అనాత్మరూపదేహేంద్రియాదులయందు అహ మ్మను నాత్మబుద్ధి చతుర్థ మగు నవిద్య యనఁబడును. ఏవస్తువు మనకుఁ బ్రాప్తించుఁ గాక యను నంతఃకరణవృత్తివిశేషము రాగ మనంబడును. ఆరాగమే కామ మనఁబడును. మఱియుఁ గర్మ మైననో సంచితము 1 ఆగామి 2 ప్రారబ్ధము 3 అనుభేదముచేఁ ద్రివిధ మగుచున్నది. ఆత్రిప్రకార మగుకర్మమే విహితనిషిద్ధము లనుభేదముచే మరల ద్విప్రకార మగుచున్నది. అచ్చట శ్రుతిస్మృతిరూపశాస్త్రములచే నేకర్మము విధింపఁబడి యున్నదో ఆకర్మము విహిత మనఁబడును. ఉదా—సంధ్యావందనాగ్నిహోత్రాదికర్మములు. మఱియు శ్రుతిస్మృతిరూపశాస్త్రము లేకర్మమును నిషేధించి యున్నవో ఆకర్మము నిషిద్ధ మనఁబడును. ఉదా—బ్రహ్మహత్యాసురాపానాదికర్మములు. అందు విహితకర్మము లనుష్ఠించుటచేఁ బురుషునియందు ధర్మ ముత్పన్న మగుచున్నది. నిషిద్ధకర్మము లనుష్ఠించుటచే నధర్మ ముత్పన్న మగుచున్నది. ధర్మా

ధర్మములే శాస్త్రమందు అదృష్టము అపూర్వము అనఁబడుచున్నవి. అప్పుడు ధర్మరూపాదృష్టము పురుషునకు సుఖరూపఫలము నిచ్చుచున్నది. అధర్మరూపాదృష్టము పురుషునకు దుఃఖరూపఫలము నిచ్చుచున్నది.

[*] (40) కర్మభేదనిరూపణము. [*]

ఇఁక సంచితాగామిప్రారబ్ధము లను త్రివిధకర్మములయొక్క స్వరూపము చెప్పఁబడుచున్నది. పూర్వజన్మమందు, లేక, ఈజన్మమునందుఁ జేయఁబడిన యే కర్మము తనఫలము నియ్యక కేవల మదృష్టరూపముగానే యున్నదో యాకర్మము సంచిత మనఁబడును. తత్త్వజ్ఞానోత్తరమందుఁ జేయఁబడిన యేకర్మ మున్నదో ఆ కర్మ మాగామి యనఁబడును. సంచితకర్మమందుండి బయల్పడిన యేకర్మ మీవర్తమానశరీరము నారంభించుట కైనదో యాకర్మము ప్రారబ్ధ మనఁబడును.

ఇఁకఁ బ్రసంగానుసారముగా నాకర్మములయొక్క నాశము చెప్పఁబడుచున్నది. సంచితాగామము లను ద్వివిధకర్మములు ఫలభోగముచేత నైనను లేక విరోధికర్మముచేత నైనను లేక బ్రహ్మజ్ఞానముచేత నైనను నాశ మొందుచున్నవి. యద్యపి క్రియారూపకర్మము ఫలభోగాదికము వినా తానే నష్టమగుచున్నది, తథాపి, ఇచ్చటఁ గర్మశబ్దముచేత దత్కర్మజన్యధర్మాధర్మరూపాదృష్టమును గ్రహింపవలయును. ఆయదృష్టము భోగాదికములచేతనే నాశ మొందుచున్నది. ప్రారబ్ధకర్మ మైననో కేవల ఫలభోగముచేతనే నాశ మొందుచున్నది. తత్త్వజ్ఞానముచేత నైనను విరోధికర్మముచేత నైనను నాశ మొందుట లేదు. "అవశ్య మేవ భోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభమ్। నాభుక్తం క్షీయతే కర్మ కల్పకోటిశతైరపి"—భావము। పురుషునిచేఁ జేయఁబడినశుభకర్మ మైనను అశుభకర్మ మైనను అవశ్య మనుభవింపవలయును. కల్పకోటిశతములకైనను భోగము వినా ఆకర్మములు నాశ మొందుట లేదు. ఇత్యాదివచనములు భోగముచే నాకర్మనాశముఁ జెప్పియున్నవి. మఱియు "ప్రాయశ్చిత్తైరపైత్యేనో య దజ్ఞానకృతం భవేత్"—భావము॥ అజ్ఞానముచేతఁ జేయఁబడినపాపము ప్రాయశ్చిత్తములచే నివృత్త మగుచున్నది, ఇత్యాదివచనములు ప్రాయశ్చిత్తరూపవిరోధికర్మముచేతను ఆపాపకర్మములకు నాశము చెప్పుచున్నవి. దీనియందు నింత విశేష మున్నది. పాపకర్మములు ప్రాయశ్చిత్తరూపవిరోధికర్మచేత నాశ మొందుచున్నవి, పుణ్యకర్మములును గర్మనాశనదియొక్క జలస్పర్శాదిరూపవిరోధికర్మముచేత నాశ మొందుచున్నవి. మఱియు "క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే। జ్ఞానాగ్నిః సర్వకర్మాణి భస్మసా త్కురుతే తథా"—భావము॥ అహం బ్ర

హాసిస్మి యనుబ్రహ్మసాక్షాత్కారము గలుగఁగా విద్వాంసులకుఁ బ్రారబ్ధకర్మముకన్న భిన్నమైనసర్వకర్మములును నాశ మొందుచున్నవి. జ్ఞానరూపాగ్ని సర్వకర్మములను భస్మము చేయుచున్నది. ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతివచనములు బ్రహ్మజ్ఞానముచేతను ఆ కర్మములకు నాశముఁ జెప్పి యున్నవి. మఱియు "ప్రారబ్ధం భోగతో నశ్యేత్, భోగేన త్వితరే క్షప యిత్వా సంపద్యతే"—భావము॥ ప్రారబ్ధకర్మము కేవలభోగము చేతనే నివృత్త మగుచున్నది, విద్వాంసుఁడు ఫలభోగముచేతఁ బ్రారబ్ధకర్మముల నాశము చేసి శరీరపతనానంతరము నిర్విశేషబ్రహ్మభావమును బొందుచున్నాఁడు. ఇత్యాదివచనములు ప్రారబ్ధకర్మమునకుఁ గేవలభోగముచేతనే నాశముఁ జెప్పుచున్నవి. అందువలన భోగాదులచేతఁ గర్మములయొక్క నాశము పూర్వోక్తశ్రుతిస్మృత్యాదిప్రమాణములచేతనే సిద్ధించుచున్నది.

శంక:—సంచితకర్మములు ప్రాయశ్చిత్తముచేతనైనను దత్త్వజ్ఞానముచేతనైనను నాశ మొందుఁ గాక. అయినను దత్త్వజ్ఞానానంతరము చేయఁబడినయాగామికర్మముల కాతత్త్వజ్ఞానముచేత నాశ మెట్లు సంభవించును?

సమాధానము:—బ్రహ్మజ్ఞానముయొక్క ప్రభావముచేత జ్ఞానవంతుని నాయాగామికర్మము లంటవు. ఈకారణముచేత నాయాగామికర్మములు తత్త్వవేత్తలకు ఫలజనకము లగుట లేదు. ఇదియే యాయాగామికర్మములయొక్క నాశ మని తెలియవలయును. ఈయర్థము వ్యాసభగవంతునిచేతను బ్రహ్మసూత్రమునందుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. సూత్రము.—"తదధిగమ ఉత్తరపూర్వాఘయో రశ్లేష వినాశౌ తద్వ్యపదేశాత్"—భావము॥ బ్రహ్మసాక్షాత్కారము గలుగఁగా జ్ఞానవంతునికిఁ బూర్వమం దుండిన సంచితపాపకర్మములు నశించినవి. జ్ఞానోత్తరము చేయఁబడిన యాగామిపాపములు జ్ఞానవంతు నంటుటయే లేదు. ఈద్వివిధార్థములు శ్రుతియందును జెప్పఁబడియున్నవి. శ్రుతి.—"తద్యథేషీకాతూల మగ్నౌ ప్రోతం ప్రదూయేతైవం హాస్య సర్వే పాప్మానః ప్రదూయంతే"—భావము॥ ముంజియొక్క ఇషీక యందుండుతూల మగ్నిని బొందినశీఘ్రముమే యెట్లు దగ్ధ మగుచున్నదో అట్లే యీ విద్వాంసునియొక్క పూర్వసర్వసంచితపాపకర్మములు బ్రహ్మజ్ఞానరూపాగ్నిచేత శీఘ్రమే దగ్ధము లగుచున్నది. ఈశ్రుతి తత్త్వవేత్తకుఁ బూర్వసంచితపాపకర్మములయొక్క నాశమును జెప్పుచున్నది "యథా పుష్కరపలాశ ఆపో న శ్లిష్యంత ఏవమేవంవిది పాపం కర్మ న శ్లిష్యతే"—భావము॥ జలమునందుండు కమలపత్రమును నాజల మెట్లంటుట లేదో అట్లు విద్వాంసునిఁ బాపకర్మము లంటవు. ఈశ్రుతి యావిద్వాంసుని కాగామికర్మము లంటుట లే దనుదానిని జెప్పుచున్నది. పూర్వోక్త

సూత్రమందును శ్రుతియందును గలపాపశబ్దము పుణ్యమునకును నుపలక్షణ మని తెలియవలయును. ఏకారణముచేత ననఁగా “సుహృదః సాధుకృత్యాం ద్విషంతః పాపకృత్యామ్” అను శ్రుతియందుఁ దత్త్వవేత్తయొక్క యాగామిపుణ్యకర్మములను సేవ చేయునట్టి భక్తజనులు పొందుచున్నా రనియును పాపకర్మములను ద్వేషించు జనులు పొందుచున్నా రనియును జెప్పఁబడుచున్నది. అంగువలనఁ బాపశబ్దముచేతఁ బుణ్యపాపములరెంటిని గ్రహించుట యుక్తము.

మఱియు బ్రహ్మసాక్షాత్కారముచేత విద్వాంసునకుఁ గేవలకర్మములు మాత్రమే నశించుట లేదు. మఱే మనఁగా, అవిద్యాదిపంచక్లేశములు గూడ నశించుచున్నవి. యోగశాస్త్రమునందు అవిద్య, అస్మిత, రాగము, ద్వేషము, అభినివేశము అను పంచక్లేశములు చెప్పఁబడియున్నవి. అందుఁ గార్యావిద్యాకారణావిద్య లని యవిద్య ద్వివిధము. ఈద్వివిధాఽవిద్యలు పూర్వము నిరూపింపఁబడి యున్నవి. అహంకారమునకుఁ గారణరూపసూక్ష్మావస్థ యస్మిత యనఁబడును. ఈయస్మితనే సాంఖ్యమతస్థులును యోగమతస్థులును మహత్తత్త్వ మని చెప్పుచున్నారు. వేదాంతశాస్త్రమం దాయస్మిత సామాన్యాహంకార మని చెప్పఁబడుచున్నది. ఈ వస్తువు నాకు ప్రాప్తించుఁ గాక యను నంతఃకరణవృత్తివిశేషము రాగ మనఁబడును. క్రోధ మనునది ద్వేష మనఁబడును. అహం మమరూపముచే గ్రహింపఁబడిన దేహాది పదార్థములయొక్క త్యాగమును సహింపమి యభినివేశ మనంబడును. ఈపంచక్లేశములయొక్క విస్తరనిరూపణ మాత్స్యపురాణముయొక్క యష్టమాధ్యాయమునందుఁ జేయఁబడి యున్నది. దాని నచ్చటఁ దెలియవలయును. ఈపంచక్లేశములును బ్రహ్మజ్ఞానముచేతనే నివృత్తము లగుచున్నవి. అచ్చట స్మృతి.—“జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః”—భావము॥ ఈయధికారి స్వయంప్రకాశపరబ్రహ్మమును “అహం బ్రహ్మాస్మి” యని సాక్షాత్కరించి యవిద్యాదిపంచక్లేశరూపపాశములనుండి విముక్తుఁ డగుచున్నాఁడు. ఇంతపర్యంతము సూక్ష్మశరీరముయొక్క యుత్పత్తిప్రకారము చెప్పఁబడినది.

((41) స్థూలభూతములయొక్క యుత్పత్తిప్రకారము.)

ఇఁక స్థూలభూతములయొక్క యుత్పత్తిప్రకారము చెప్పఁబడుచున్నది. పంచీకృతము లగుపంచభూతములు స్థూలభూతము లనఁబడుచున్నవి. ఆస్థూలభూతములు పూర్వోక్తాపంచీకృతపంచభూతములయొక్క తామసాంశమునందుండి యుత్పన్నము లగుచున్నవి. ఆపంచభూతములయొక్క పంచీకరణ మెట్టనఁగా. తామసాంశ

ప్రధానపూర్వోక్తాకాశాదిపంచసూక్ష్మభూతములయం దేకైకభూతమును బ్రథమమున సమానముగా రెండేసిభాగములు చేయవలయును. ఆరెండుభాగములయందు నేకైక భాగమును పృథక్కుగా నుంచి యారెండవభాగమును మరల నాలుగేసిభాగములు చేయవలయును. ఆనాలుగుభాగములను గ్రమముగాఁ బ్రథమవిభక్తము లగు నాలుగుభూతములయర్ధభాగములతో మిళితము చేయుట పంచీకరణ మనఁబడును. ఎట్లనఁగా. ఆకాశమును సమముగా రెండుభాగములు చేసి యారెంటియం దొకభాగమును బృథక్కుగా నుంచి రెండవభాగమును మరల నాల్గుభాగములు చేసి యానాలుగుభాగములయందుఁ బ్రథమభాగమును వాయువునందును ద్వితీయభాగమును దేజస్సునందును దృతీయభాగమును జలమునందును జతుర్థభాగమును బృథివియందును మిళితముఁ జేయవలయును. ఇట్లే వాయువును సమానముగా రెండుభాగములు చేసి యొకభాగమును బృథక్కుగా నుంచి మఱియొకభాగమును నాలుగుభాగములు చేసి వానియందుఁ బ్రథమభాగము నాకాశమందును ద్వితీయభాగమును దేజస్సునందును దృతీయభాగమును జలమందును జతుర్థభాగమును బృథివియందును జేర్పవలయును. ఈరీతిగాఁ దేజస్సు మొదలగు తక్కినమూఁడుభూతములయందును దెలియవలయును. ఈప్రకారముగా నాకాశాదిపంచభూతములయొక్కయర్ధభాగములు తమ వనియును నితరార్ధభాగములు వాయువు మొదలగు చతుర్విధభూతములయొక్కమయము లనియును సిద్ధ మగుచున్నది.

కొందఱు గ్రంథకారులో యొక్కొక్కభూతమును విషమముగా రెండేసి భాగములు చేసి, అనఁగా ఒకభాగమును నాలుగంశములుగాను మఱియొకభాగమును నేకాంశముగాను జేసి, ఆయేకాంశరూపాల్పభాగమును మరల నైదుభాగములు చేసి యాయైదుభూతములయందుఁ గ్రమముగా నొక్కొక్కభాగమును జేర్చినయెడలఁ బంచీకరణ మని యంగీకరించు చున్నారు. ఈపంచీకరణప్రకార మాత్మపురాణముయొక్కయేకాదశాధ్యాయమునందు స్పష్టముగా వ్రాయఁబడియున్నది. దాని నచ్చటఁ దెలియ నగును.

ఈస్థానమందు వాచస్పతిమిశ్రులమత మిదియై యున్నది.—ఛాందోగ్యోపనిషత్తునందు, తేజస్సు జలము పృథివి అను త్రివిధభూతములయొక్కయుత్పత్తిని జెప్పి "తాసాం త్రివృతం త్రివృత మేకైకం కరవాణి" అనుశ్రుతిచేత నాతేజఆది త్రివిధభూతములకుఁ ద్రివృత్కరణ (త్రివిధముగాఁ జేయుట) మే చెప్పంబడియున్నది. అచ్చట తేజస్సును సమముగా రెండుభాగములు చేసి యారెండుభాగములయం దొకభాగమును బృథక్కుగా నుంచి మఱియొకభాగమును మరల రెండుభాగములు

చేసి యా రెండు భాగములయం దొక భాగమును జలమునందును మఱియొక భాగమును బృథివియందును మిళితముఁ జేయవలయును. ఈప్రకారముగానే జలపృథివులయం దును దెలియవలయును. దీనికిఁ ద్రివృత్కరణ మని పేరు. ఈత్రివృత్కరణమునందుఁ బూర్వోక్తశ్రుతియును వ్యాసభగవానులసూత్రమును బ్రమాణములై యున్నవి. పూర్వోక్తపంచీకరణమునం దొకశ్రుతిసూత్రప్రమాణమును లేదు. అందువలన నా పంచీకరణమును బ్రతిపాదించుట యసంగతము.

అయినను, ఆచార్యులైననో యిట్లు చెప్పి యున్నారు.—తైత్తిరీయశ్రుతి యం దాకాశాది పంచభూతములయొక్క యుత్పత్తి చెప్పఁబడి యున్నది. ఆశ్రుతి యొక్క విరోధమును నివర్తించుటకొఱకు ఛాందోగ్యశ్రుతియందును నాకాశవాయు వులయొక్క యుత్పత్త్యనంతరమే తేజఆదిత్రివిధభూతములయొక్క యుత్పత్తి గ్రహింప వలయును. ఛాందోగ్యశ్రుతియందును వ్యాససూత్రమందును ఏత్రివృత్కరణము చెప్పఁబడినదో, ఆత్రివృత్కరణము పంచీకరణమునకును నుపలక్షణ మగును. ఒక వేళ నాపంచీకరణము నంగీకరింపనియెడల నాకాశవాయువులయొక్క గుణములైన శబ్దస్పర్శములు పృథివ్యాదులయందుఁ బ్రతీతములు గాఁగూడదు. పృథివ్యాదుల యందు శబ్దస్పర్శగుణములు ప్రతీతము లగుచున్నవి. అందువలనఁ బ్రామాణిక మగుటవలనఁ బంచీకరణము నవశ్య మంగీకరింపవలయును.

శంక:—పూర్వోక్తపంచీకరణముచేత సర్వభూతములకు నేకీభావ మంగీ కరించుటవలన, ఇది పృథివి ఇది జలము— అను విశేషవ్యవహారము సంభవింపని దగును.

సమాధానము:—పంచీకరణ మైనను ఆపృథివ్యాదిభూతములయందుఁ దమతమయంశము లధికములై యున్నవి. ఇతరభూతములయంశము లల్పము లగు చున్నవి. ఆయధికాంశములను గొనియే యిది పృథివి యిది జలము అను విశేష వ్యవహార మగుచున్నది. అందువలన నాపంచీకరణము నంగీకరించుటయందును విశేష వ్యవహారము సంభవించును. ఈవ్యవస్థయే "వైశేష్యాత్తు తద్వాద స్తద్వాదః" అనుసూత్రమునందు శ్రీవ్యాసభగవానులచేతను శ్రీభాష్యకారులచేతను జెప్పఁబడి యున్నది.

ఇఁకఁ బూర్వోక్తపంచీకరణమునకుఁ బ్రయోజనము చెప్పఁబడుచున్నది ఈప్రకారముగా నాయాకాశాదిపంచభూతములు పంచీకృతములైనయనంతరమ పంచీకృతాకాశమునం దొక్క శబ్దగుణ మభివ్యక్త మైనది. పంచీకృతవాయువునంద శబ్దస్పర్శము లను రెండుగుణము లభివ్యక్తము లైనవి. పంచీకృతతేజమునందు శ

స్పర్శరూపములు అను మూడుగుణము లభివ్యక్తము లైనవి. పంచీకృతజలమునందు శబ్దస్పర్శరూపరసము లను నాలుగుగుణము లభివ్యక్తము లైనవి. పంచీకృతపృథివి యందు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధము లను నైదుగుణము లభివ్యక్తము లైనవి. యద్యపి శబ్దాదిపంచగుణములు క్రమముగా నపంచీకృతాకాశాదిభూతములయం దున్నవి. తథాపి, ఆయపంచీకృతభూతములయందు శబ్దాదిగుణములు ప్రత్యక్షయోగ్యములుగా లేదు. పంచీకరణ మైనయనంతరము పంచీకృతభూతములయం దాశబ్దాదిగుణములు ప్రత్యక్షయోగ్యము లైనవి. ఇదియే యాశబ్దాదులయం దభివ్యక్తత్వమై యున్నది. ఆనైదుగుణములయందు నొక్కొక్కభూతమునకు నొక్కొక్కగుణమే యసాధారణ మని దెలియవలయును. ఇతరగుణము లైననో కారణములయందుండి ప్రాప్తము లగుచున్న వని తెలియవలయును. ఉదా—పృథివియం దసాధారణగుణము గంధమై యున్నది. శబ్దాదు లగు తక్కిననాలుగుగుణము లాకాశాదికారణములయొక్కగుణ ములై యున్నవి. ఇట్లే జలాదులయందును దెలియవలయును.

మఱియు నాపంచీకృతపృథివ్యాదికభూతములయందుండి బ్రహ్మాండమును దద్బ్రహ్మాండమునం దంతర్గతము లైన సప్తోపరిలోకములును సప్తాధోలోకములు నను నీచతుర్దశలోకములు నుత్పన్నము లైనవి. మఱియు బ్రహ్మాండరూపవిరాట్పురుషుని యందుండి మను శతరూప లను నిరువు రుద్భవించిరి. ఆయిర్వురయందుండి మను ష్యాదికసృష్టి కలిగినది. ఏప్రకారముచేత నావిరాట్పురుషునియందుండి మనుశత రూపలయొక్కయుత్పత్తియును ఆమనుశతరూపలయందుండి మనుష్యాదికసృష్టి యును గలిగినదో ఆప్రకార మాత్మపురాణముయొక్కచతుర్థాధ్యాయమునందు మాచే విస్తరముగా నిరూపింపఁబడి యున్నది.

[*] (42) స్థూలశరీరోత్పత్తివిభాగకథనము. [*]

బ్రహ్మాండమునం దంతర్గత మైనపంచీకృతపృథివియందుండి వ్రీహియవా ద్యోషధు లుత్పన్నము లైనవి. ఆయోషధులయందుండి యన్న ముత్పన్న మైనది. ఆయన్నమును స్త్రీపురుషులు భుజించుటచేతఁ బురుషశరీరమునం దాయన్నము శుక్లరూపపరిణామమును బొందుచున్నది. ఆశుక్లము రేత స్సనియును జెప్పఁబడును. స్త్రీశరీరమునం దాయన్నము శోణితరూపపరిణామమును బొందుచున్నది. పురుషుని యొక్కవీర్యమునకు శుక్ల మనియును స్త్రీయొక్కవీర్యమునకు శోణిత మనియును పేరు. మాతాపితరులయొక్కశోణితశుక్లములయందుండి మనుష్యాదికస్థూలశరీర ముత్పన్న మైనది. ఆస్థూలశరీరమును జరాయుజము 1 అండజము 2 స్వేదజము 3

ఉద్భిజ్జము 4 అను భేదముచేతఁ జతుర్విధము లగును. మాతయొక్క యుదరమందుండు గర్భము నాచ్ఛాదించు చర్మవిశేషము జరాయు వనఁబడును. ఆజరాయువునం దుండి యుత్పన్న మగుశరీరము జరాయుజ మనఁబడును. ఉదా—అవి మనుష్య గవాశ్వాజాదికశరీరములై యున్నవి. అండమునందుండి యుత్పన్న మగుశరీరము లండజము లనఁబడును. ఉదా—అవి పక్షిసర్పాదికశరీరములై యున్నవి. ఉష్ణవిశేష రూపస్వేదమునందుండి యుత్పన్న మగుశరీరము స్వేదజ మనఁబడును. ఉదా—అవి యూక మశక మత్కుణ క్రిమ్యాదికశరీరములై యున్నవి. భూమిని భేదించుకొని తమ తమబీజములయందుండి యుత్పన్నము లగుశరీరము లుద్భిజ్జము లనఁబడును. ఉదా—అవి వృక్ష లతా తృణాదిశరీరములై యున్నవి. మనుష్యాదిశరీరములవలె వృక్షలతాదికములును జీవాత్మయొక్క శరీరము లగుచున్నవి. ఈయర్థము న్యాయప్రకాశము యొక్క ద్వితీయపరిచ్ఛేదమునఁ బృథివీనిరూపణమందు విస్తరముగాఁ జెప్పఁబడి యున్నది. దాని నచ్చటఁ దెలియవలయును.

ఇఁక స్థూలశరీరమున కన్యప్రకారముగా భేదము చెప్పఁబడుచున్నది. పూర్వోక్తస్థూలశరీరము సమష్టివ్యష్టిభేదముచేత మరల ద్విప్రకార మగుచున్నది. పూర్వోక్తపంచీకృతపంచమహాభూతములును ఆభూతములయొక్క కార్యమైనబ్రహ్మాండమును ఆబ్రహ్మాండాంతర్వర్తికార్యములును నగు నీసర్వమును జేరి సమష్టిస్థూలశరీర మనఁబడును. లేక, అనేకగోవ్యక్తులయందు గోత్వజాతి యెట్లనుస్యూతమై యున్నదో అట్లీశరీరము సర్వవ్యష్టిస్థూలవ్యక్తులయం దనుస్యూత మయ్యును బంచీకృతపంచమహాభూతములయొక్క కార్య మయ్యును సర్వబ్రహ్మాండరూప మయ్యును వ్యాపక మయ్యు నున్నదో యాశరీరము సమష్టిస్థూలశరీర మనఁబడును. లేక, ఎట్లనేక వృక్షములయొక్క సమూహము వన మనఁబడునో, అట్లు సర్వవ్యష్టిస్థూలశరీరముల యొక్క సముదాయము సమష్టిస్థూలశరీర మనఁబడును. అట్టి సమష్టిస్థూలశరీరముచేత నుపహిత మైనచైతన్యము విరాట్టు వైశ్వానరుఁ డను ద్వివిధనామములచేఁ జెప్పఁబడుచున్నది. వివిధప్రకారములచేఁ బ్రకాశమాన మగుటవలన దానిని విరాట్టని చెప్పుదురు. సర్వనరులయొక్క యభిమాని యగుటవలన దానిని వైశ్వానరుఁ డందురు. ఎట్లొకగోవ్యక్తికన్నను మఱియొకగోవ్యక్తి వ్యావృత్త మగుచున్నదో అట్లు పరస్పరవ్యావృత్త మగు ప్రత్యేకస్థూలశరీరము వ్యష్టిస్థూలశరీర మనఁబడును. ఆవ్యష్టిస్థూలశరీరముచేత నుపహిత మైనచైతన్యము విశ్వుఁ డనునామముచేఁ జెప్పఁబడుచున్నది. ఆచైతన్యము సూక్ష్మశరీరమును బరిత్యజింపకయే స్థూలశరీరమునందుఁ బ్రవేశించుచున్నది. ఈకారణముచే నది విశ్వుఁ డనఁబడును. ఎట్లు ఘటాదివ్యక్తుల

కుడ్య ఘటకుడ్యాదిజాతులకును బరస్పరతాదాత్మ్య మున్నదో, అట్లే యీసమష్టిస్థూలశరీరమునకును వ్యష్టిస్థూలశరీరమునకును బరస్పరతాదాత్మ్యమే యున్నది. ఆ ద్వివిధోపాధులకుఁ దాదాత్మ్య ముండుటవలన నావైశ్వానరవిశ్వు లనుద్వివిధోపహితచైతన్యములకును దాదాత్మ్యమే యున్నది. అచ్చట సమష్టిస్థూలశరీరమం దంతర్గతము లైనపంచీకృతపంచమహాభూతములయొక్క కార్యత్వ మీవ్యష్టిస్థూలశరీరమునందుఁ గలదు. ఉపాదానకారణమునకును నుపాదేయకార్యమునకును బరస్పరతాదాత్మ్యము లోకమునందుఁ బ్రసిద్ధమై యున్నది. అందువలన నాద్వివిధస్థూలశరీరములకుఁ దాదాత్మ్యము సంభవించుచున్నది. ఈవిశ్వనామకజీవుఁ డెప్పుడు నేను వైశ్వానరుఁ డని యభేదముగా నుపాసించుచున్నాఁడో యప్పు డావైశ్వానరుని యొక్క సాక్షాత్కారముచేత నీజీవుఁ డావైశ్వానరునియొక్క యానందమును బొందుచున్నాఁడు. అందువలన నావైశ్వానరునియొక్క తాదాత్మ్యవర్ణనము నిష్ఫలము కాదు. మ ఱే మనఁగా పూర్వోక్తఫలప్రాప్తికి హేతు వగుటవలన సఫలమై యున్నది.

లేక, ఈయధికారిపురుషుఁడు ప్రథమమున శ్రుతియందుఁ జెప్పఁబడిన ప్రకారము విశ్వవైశ్వానరతైజససూత్రాత్మప్రాజ్ఞేశ్వరు లనునీసర్వులయొక్క స్వరూపమును దెలియవలయును. తదనంతరము ప్రథమము వైశ్వానరుఁడు నే నని విశ్వుని వైశ్వానరరూపమునఁ జింతింపవలయును. తదనంతరము నేను సూత్రాత్మ యని తైజసుని సూత్రాత్మరూపమునఁ జింతింపవలయును. తదనంతరము నే నీశ్వరుఁ డని ప్రాజ్ఞుని నీశ్వరరూపమునఁ జింతింపవలయును. తదనంతరము సమష్టివ్యష్టిరూపస్థూలసూక్ష్మకారణోపాధిసహితమును ఓంకారవాచ్యరూపము నగుపరబ్రహ్మము నే నని యాత్మను సర్వాత్మరూపమునఁ జింతింపవలయును. తదనంతరము మనస్సున కేకాగ్రత గలుగఁగా నధికారిపురుషుఁడు సర్వజగత్తును స్థూలసూక్ష్మాదిక్రమముగా నఖండైకరసానందరూపనిర్విశేషపరబ్రహ్మమునందు లయము చేయవలయును. అనఁగా, స్థూలమును సూక్ష్మమునందు లయము చేయవలయును. సూక్ష్మమును గారణమునందు లయము చేయవలయును. ఆకారణమును బరబ్రహ్మమునందు లయము చేయవలయును. తదనంతర మేకాగ్రమనస్సుచేత నే నఖండైకరసబ్రహ్మానందరూపుఁడ నని యాత్మను సాక్షాత్కరించుకొనవలయును. ఈప్రకార మైనయభిప్రాయముచేతనే పూర్వము సమష్టివ్యష్ట్యుపాధులయొక్క తాదాత్మ్యమును జెప్పి తదుపహితచైతన్యములకుఁ దాదాత్మ్యము చెప్పఁబడినది. అందువలన నాతాదాత్మ్యమును జెప్పుట నిష్ఫలము కాదు. మ ఱే మనఁగా, పూర్వోక్తరీతిచే నాత్మసాక్షాత్కారరూపఫలమునకు హేతు వగుటవలన సఫలమై యున్నది. ఈయర్థ మన్యగ్రంథములయందును

జెప్పఁబడియున్నది. "శ్లో. సమాధికాలా త్ప్రాగేవం విచింత్యాతి ప్రయత్నతః। స్థూలసూక్ష్మక్రమా త్సర్వం చిదాత్మని విలాపయేత్"—భావము॥ ఈయధికారిపురుషుఁడు సమాధికిఁ బూర్వకాలమందుఁ బూర్వోక్తక్రమముగా విశ్వవైశ్వానరాదులయొక్క యభేదచింతనవలన నతిప్రయత్నముతో సర్వజగత్తును స్థూలసూక్ష్మాదిక్రమముగాఁ జేతనాత్మయందు లయము చేయవలయును. మఱియు నీయర్థము కల్పతరుకారాచార్యులచేతను జెప్పఁబడి యున్నది. "శ్లో. నిర్విశేషం పరంబ్రహ్మ సాక్షాత్కర్తు మనీశ్వరాః। యేమందా స్తే ఽనుకంప్యంతే సవిశేషనిరూపణైః॥ వశీకృతే మన స్యేషాం సగుణబ్రహ్మశీలనాత్। తదే వావిర్భవే త్సాక్షా దపేతోపాధికల్పనమ్"—భావము॥ నిర్విశేషపరబ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించుటయం దసమర్థులైనమందపురుషుల ననుగ్రహించుటకొఱకు సవిశేషబ్రహ్మముయొక్క నిరూపణములు గురుశాస్త్రములచేఁ జేయఁబడుచున్నవి. ఆసగుణబ్రహ్మోపాసనచేత నాపురుషులయొక్క యేకాగ్రమైనమనస్సునందు అదియే (ఆసగుణబ్రహ్మమే) సర్వోపాధిరహితనిర్విశేషబ్రహ్మముగా సాక్షాత్కృత మగుచున్నది. మఱియు నీయర్థమునందు శ్రుతియును బ్రమాణమైయున్నది. శ్రుతి.—"ఏష సర్వేషు భూతేషు గూఢాత్మా న ప్రకాశతే। దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః"—భావము॥ ఈయాత్మ సర్వభూతములయందుండునదైనను గూఢ మగుటవలన అనఁగా నజ్ఞానముచేత నావృత మగుటవలన సర్వప్రాణులకును బ్రతీత మగుట లేదు. మ ఱే మనఁగా, విచారముచే నతిసూక్ష్మమైనబుద్ధిచేతనే సూక్ష్మదర్శిపురుషులచే నాయాత్మ సాక్షాత్కరింపఁబడుచున్నది.

శంక:—పూర్వము మీచే స్థూలసూక్ష్మకారణము లను త్రివిధవ్యష్టిశరీరములకుఁ గ్రమముగా నభిమానులైన విశ్వతైజసప్రాజ్ఞ లను త్రివిధజీవులు చెప్పఁబడిరి. ఆత్రివిధజీవులును స్వతంత్రులా? లేక, ఒకచైతన్యముయొక్క యవస్థావిశేషములా? ప్రథమస్వతంత్రపక్ష మంగీకరించినయెడల నది సంభవింపదు. ఏలయన, ఒకవేళ నాత్రివిధజీవులును స్వతంత్రులైనయెడల వారలకుఁ బరస్పరభేదమును నవశ్య మగును. అందువలన సుషుప్త్యవస్థయందుఁ బ్రాజ్ఞనామకజీవునిచే ననుభవింపఁబడిన సుఖాదిపదార్థములయొక్కయు స్వప్నావస్థయందుఁ దైజసనామకజీవునిచే ననుభవింపఁబడిన గజరథాదికపదార్థములయొక్కయు స్మరణము జాగ్రదవస్థయందు విశ్వనామకజీవునకుఁ గలుగఁ గూడదు. ఏకారణముచేత ననఁగా, ఒకనిచే ననుభవింపఁబడినపదార్థములు మఱియొకనికి స్మరణవిషయ మగుట లేదు. ఒకవేళ నొకనిచే ననుభవింపఁబడినపదార్థములు మఱియొకనికి. స్మరణవిషయ మగునేని

స్వప్నమునందు సాక్షిపురుషునిచే ననుభవింపఁబడినపదార్థములు జాగ్రత్సాక్షిపురుషునకేల ప్రత్యక్షవిషయము కావలయును.

సమాధానము:—విశ్వతైజసప్రాజ్ఞు లను త్రివిధజీవులు స్వతంత్రులు గారు. మఱి యేమనఁగా, నాత్రివిధజీవులును నొకటే ప్రత్యగాత్మయొక్క యవస్థా విశేషములై యున్నారు. అందువలన నాస్మరణానుపపత్తిరూప దోషప్రాప్తి యగుట లేదు. ఏప్రకారముగా నావిశ్వాదిత్రివిధజీవులును నొకటే జీవాత్మయొక్క యవస్థా విశేషములో నాప్రకారము చెప్పఁబడుచున్నది. ఆయొకటే జీవాత్మ జాగ్రదవస్థ యందు వ్యష్టిస్థూలశరీర సూక్ష్మశరీర కారణా ఉవిద్య లను త్రివిధముల కభిమాని యగుటవలన విశ్వుఁ డనునామముచేఁ జెప్పఁబడుచున్నాఁడు. ఆజీవాత్మయే స్వప్నా వస్థయందు సూక్ష్మశరీరకారణావిద్య లను ద్వివిధశరీరముల కభిమాని యగుటవలనఁ దైజసుఁ డనునామముచేఁ జెప్పఁబడుచున్నాఁడు. ఆజీవాత్మయే సుషుప్త్యవస్థయం దేకకారణాఉవిద్యకు నభిమాని యగుటవలనఁ బ్రాజ్ఞుఁ డనునామముచేఁ జెప్పఁబడు చున్నాఁడు. ఆజీవాత్మయే సమాధ్యవస్థయందు స్థూలసూక్ష్మకారణాఖ్య త్రివిధశరీ రాభిమానరహితుఁడై శుద్ధపరమాత్మరూపుఁ డగుచున్నాఁడు.

యద్యపి, ఈ జీవాత్మ యేకస్థూలశరీరమాత్రముయొక్క యభిమానము చేతనే విశ్వుఁ డనునామమును, ఏకసూక్ష్మశరీరమాత్రముయొక్క యభిమానము చేతనే తైజసుఁ డనునామమును బొందుచున్నాఁడు, తథాపి, ఇచ్చట స్థూలసూక్ష్మకారణము లను త్రివిధశరీరములయొక్క యభిమానమువలన జీవాత్మకు విశ్వుఁ డనునామమును సూక్ష్మకారణము లను ద్వివిధశరీరములయొక్క యభిమానమువలనఁ దైజసుఁ డను నామమును గలుగు నని చెప్పుట, త్వంపదార్థశోధనయం దుపయుక్తము లైన యన్వ యవ్యతిరేకములను బోధించుటకొఱకై యున్నది. ఆ యన్వయవ్యతిరేకము లివియై యున్నవి. జాగ్రదవస్థయం దైననో స్థూలసూక్ష్మకారణము లను త్రివిధశరీరములకు సాక్షిరూపముచేత నాత్మ భాన మగుచున్నది. స్వప్నావస్థయందు సూక్ష్మకారణము లను ద్వివిధశరీరములకు సాక్షిరూపముచేత నాత్మ భాన మగుచున్నది. సుషుప్త్య వస్థయం దేకావిద్యారూపకారణశరీరమునకు సాక్షిరూపముచేత నాత్మ భాన మగు చున్నది. సమాధ్యవస్థయం దైననో శుద్ధస్వప్రకాశచైతన్యరూపముచేత నాత్మ భాన మగుచున్నది. ఇదియే ఆత్మాత్మకు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిసమాధు లను చతుర్విధా వస్థలయందుఁ గల యన్వయము. స్వప్నావస్థయందు జాగ్రత్తయొక్క స్థూలశరీరము భాన మగుట లేదు. సుషుప్త్యవస్థయందు స్వప్నముయొక్క సూక్ష్మశరీరము భాన మగుట లేదు. సమాధ్యవస్థయందు సుషుప్తియొక్క కారణశరీరము భాసించుట లేదు.

ఇట్లయే స్థూల సూక్ష్మ కారణము లను త్రివిధశరీరములయందుఁ గల వ్యతిరేకము.
సర్వానాత్మాకారవృత్తిరహితమై యుండు చిత్తముయొక్క కేవలాత్మాకారావస్థ సమాధి యనఁబడును. ఆ సమాధ్యవస్థయందుఁ బురుషునకు దేహాదిసర్వపదార్థములయం దభిమానము నివృత్త మగుచున్నది. అందువలన నాసమాధ్యవస్థయం దాస్థూలాది త్రివిధశరీరములకును వ్యతిరేకమే యున్నది. సమాధ్యవస్థయం దీజీవుఁడు సర్వాభిమానరహితుఁ డగుటవలన శుద్ధపరమాత్మరూపుఁడే యగుచున్నాఁడు. ఏయే పదార్థము వ్యావృత్తమై యున్నదో యది సర్వము ననాత్మయే యగును. ఏది సర్వత్రా ఽన్వితమో (అన్వయసహితమో) యది యాత్మయే యనునిశ్చయము త్వంపదార్థ శోధన మనఁబడును. ఆత్వంపదార్థశోధనము పూర్వోక్తాఽన్వయవ్యతిరేకములచేతనే సిద్ధించు చున్నది.

(43) జీవాత్మయొక్క జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిమూర్ఛామరణము లను పంచావస్థలనిరూపణము.

ఇఁకఁ బూర్వోక్తజీవాత్మయొక్క జాగ్రత్త స్వప్నము సుషుప్తి మూర్ఛ మరణము అను పంచావస్థలు చెప్పఁబడుచున్నవి. పూర్వము చెప్పఁబడి యుండు శ్రోత్రాదీంద్రియములయొక్క యధిష్ఠానదేవత లైన దిగ్వాతాదిదేవతలచేత నను గ్రహింపఁబడిన శ్రోత్రాదీంద్రియములచే శబ్దాదివిషయములయొక్క యనుభవ మీ పురుషున కేయవస్థయందుఁ గలుగు చున్నదో యాయవస్థ జాగ్రదవస్థ యనఁబడును. జాగ్రదవస్థయందు సుఖదుఃఖరూపభోగము నిచ్చునట్టి పుణ్యాపాపకర్మముల కుపరామము (విరామము)ను శ్రోత్రాదీంద్రియముల కుపరామమును గలుగఁగా జాగ్రదను భవజన్యసంస్కారముచేత నీపురుషున కేయవస్థయందు శబ్దాదివిషయములును దాని జ్ఞానము నుత్పన్నము లగుచున్నవో ఆయవస్థ స్వప్నావస్థ యనఁబడును. ఏయవస్థ యందు జాగ్రత్స్వప్నము లను రెంటికిని భోగము నిచ్చునట్టికర్మములయొక్క యుపరామముచేత స్థూలసూక్ష్మశరీరాభిమాననివృత్తిద్వారమున సర్వవిశేషజ్ఞానముల యొక్క యుపరామమువలన బుద్ధికిఁ గారణాజ్ఞానరూపమున స్థితి కలుగునో యా యవస్థ సుషుప్త్యవస్థ యనఁబడును. ముద్గరప్రహారాదినిమిత్తమువలన జన్య మైన దుఃఖరూపవిషాదముచే నేయవస్థయం దీపురుషునకు సర్వవిశేషజ్ఞానములయొక్క యుపరామము గలుగుచున్నదో యాయవస్థ మూర్ఛావస్థ యనఁబడును. ఈ మూర్ఛావస్థ జాగ్రదాద్యవస్థలకన్నను భిన్నావస్థయే యగును.

ఈయర్థము శ్రీవ్యాసభగవంతునిచేతను "ముగ్ధే ఽర్ధసంపత్తిః పరిశేషాత్" అనుసూత్రమునందుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. ఈసూత్రార్థ మే మనఁగా, ముద్గరప్రహా

కాదినిమిత్తముచేత నీపురుషున కేమూర్ఛ కలుగుచున్నదో యామూర్ఛ జాగ్రదాది చతుర్విధావస్థలలో నొకయవస్థయం దంతర్భూతమా? లేక, ఆచతుర్విధావస్థలకన్న వేఱొకభిన్నావస్థయా? అను సంశయానంతరము ఈప్రకార మైన వాదియొక్క పూర్వపక్షము ప్రాప్త మగుచున్నది. శ్రుతిస్మృత్యాదులయం దీజీవాత్మకు జాగ్రదాదిచతుర్విధావస్థలే చెప్పఁబడి యున్నవి. దానికి భిన్నముగా మూర్ఛావస్థ చెప్పఁబడ లేదు. అందువలన నామూర్ఛ జాగ్రదాద్యవస్థలయందే యంతర్భూతము. దానియందును, విశేషజ్ఞానములయొక్క యుపరామము సుషుప్తియందును మూర్ఛయందును సమానము. అందువలన యామూర్ఛ సుషుప్తియందే యంతర్భూతము. ఆ సుషుప్తికన్నను మూర్ఛ భిన్నావస్థ కాదు. అనువాదియొక్క పూర్వపక్షము ప్రాప్తింపఁగా, పూర్వోక్తసూత్రముచేత శ్రీవ్యాసభగవంతునిచేత నీసిద్ధాంతము చేయఁబడినది. మూర్ఛావస్థ జాగ్రదాదిచతుర్విధావస్థలకన్నను భిన్నావస్థ యగును. జాగ్రత్స్వప్నాద్యవస్థలయందు విశేషజ్ఞానముల కభావము లేదు. మూర్ఛావస్థయం దైననో సర్వవిశేషజ్ఞానములకు నభావ మున్నది. ఈకారణముచేత మూర్ఛావస్థ జాగ్రత్స్వప్నాద్యవస్థలయం దంతర్భూతము కాదు. మరణావస్థాఽనంతర మీపురుషునకుఁ బునరుత్థానము కలుగుట లేదు. మూర్ఛావస్థాఽనంతర మైననో యీపురుషునకుఁ బునరుత్థానము కలుగుచున్నది. ఈకారణముచేత మూర్ఛావస్థ యామరణావస్థయందును అంతర్భూతము కాదు. మఱియు సుషుప్తపురుషునకు ముఖము ప్రసన్న మయ్యును శరీరము నిష్కంప మయ్యు నున్నది. మూర్ఛితపురుషునకు ముఖము వికారసహిత మయ్యును శరీరము కంపసహిత మయ్యు నున్నది. ఈకారణముచేత నామూర్ఛ సుషుప్త్యవస్థయందు నంతర్భూతము కాదు. ఇఁక నే మనఁగా, పరిశేషమువలన మూర్ఛ యాజాగ్రదాదిచతుర్విధావస్థలకన్నను భిన్నావస్థ యనియే సిద్ధించుచున్నది.

పూర్వోక్తరీతిగా సుషుప్తికిని మూర్ఛకును బరస్పరవైలక్షణ్య ముండినను సర్వవిశేషజ్ఞానములయొక్క యభావము రెంటియందును దుల్యమే యగుచున్నది. ఈకారణముచేత మూర్ఛ యర్ధసుషుప్తి యనఁబడుచున్నది. ఈశరీరమునకు భోగము నిచ్చునట్టికర్మములయొక్క నివృత్తిచేత సామాన్యవిశేషరూపద్వివిధదేహాభిమానములయొక్క నివృత్తి కలుగఁగా భావిదేవాదికశరీరప్రాప్తిపర్యంతము గల పూర్వోక్తసప్తదశతత్త్వములయొక్క పిండీభావావస్థ యేది గలదో యాయవస్థ మరణావస్థ యనఁబడును. ఇచ్చటఁ దాత్పర్య మే మనఁగా, దేహాభిమానము సామాన్యవిశేషములను భేదముచేత ద్విప్రకారమై యున్నది. సుషుప్తియందు విశేషదేహాభిమానము నివృత్త మైనను బురుషునకు సామాన్యదేహాభిమాన మున్నది. ఆదేహాభిమానముచేతనే పురు

షుఁడు సుషుప్తియందుండి యుత్థానము నొందుచున్నాఁడు. ఒకవేళఁ బురుషునకు సుషుప్తియం దాసామాన్య దేహాభిమానము లేనియెడల మరణావస్థాసహితపురుషునకుఁ బునరుత్థానము లేనట్లు ఈపురుషునకు సుషుప్తియందుండి పునరుత్థానము లేకపోవలయును. పునరుత్థానరూపహేతువువలనఁ బురుషునకు సుషుప్తియం దాసామాన్య దేహాభిమాన మనుమానముచే సిద్ధించుచున్నది. జాగ్రదవస్థయందును స్వప్నావస్థయందును బురుషునకు నేను మనుష్యుఁడను నేను బ్రాహ్మణుఁడను ఇత్యాదిప్రకారమైన విశేష దేహాభిమాన మున్నది. మరణావస్థయందుఁ బురుషున కాద్వివిధదేహాభిమానములును నివృత్తము లగుచున్నవి.

ఇచ్చటఁ గొందఱు గ్రంథకారు లీమరణావస్థను మూర్ఛావస్థకన్న భిన్నావస్థ యని యంగీకరించుట లేదు. ఇఁక నేమనఁగా, మరణావస్థకు మూర్ఛావస్థయందే యంతర్భావ మని యంగీకరించు చున్నారు. మూర్ఛితపురుషున కొకవేళ యీదేహమునందు భోగము నిచ్చుకర్మములు శేషించి యుండినయెడల నామూర్ఛయం దుండి యీపురుషునకుఁ బునరుత్థానము కలుగుచున్నది. ఒకవేళ నాకర్మములు లేనియెడలఁ బురుషునకు మరణమే గలుగుచున్నది. అందువలన మరణావస్థ మూర్ఛావస్థయం దంతర్భూతమై యున్నది.

మఱియు విశ్వతైజసప్రాజ్ఞు లనుమువ్వురు నెట్లు ఒకటే జీవాత్మయొక్కయవస్థావిశేషములో అట్లు వైశ్వానరహిరణ్యగర్భేశ్వరు లనుమువ్వురు నొకటే పరమాత్మయొక్కయవస్థావిశేషములై యున్నారు. ఒకఁడే పరమాత్మదేవుఁడు సమష్టిస్థూలశరీర సూక్ష్మశరీరములును ఆరెంటికిని గారణ మైనమాయయు నను నీమూఁటిచే నుపహితుఁడై వైశ్వానరుఁ డనునామముచేఁ జెప్పఁబడు చున్నాఁడు. ఆ పరమాత్మదేవుఁడే సమష్టిసూక్ష్మశరీరమును దానికిఁ గారణ మైనమాయయు నను రెంటిచే నుపహితుఁడై హిరణ్యగర్భుఁ డనునామముచేఁ జెప్పఁబడు చున్నాఁడు. ఆపరమాత్మదేవుఁడే కేవలైకమాయచేత నుపహితుఁడై యీశ్వరుఁ డనునామముచేఁ జెప్పఁబడు చున్నాఁడు.

((44) సగుణబ్రహ్మోపాసనాఫలనిరూపణము.)

ఇఁక వైశ్వానరహిరణ్యగర్భేశ్వరు లను మువ్వురియొక్కయుపాసనమునకు ఫలము చెప్పఁబడుచున్నది. ఈజీవుఁడు ఎప్పుడు నేనే వైశ్వానరుఁడు అని యావైశ్వానరునియొక్కయభేదోపాసన చేయుచున్నాఁడో అప్పు డీజీవున కావైశ్వానరభావప్రాప్తిరూపఫలము ప్రాప్తించుచున్నది. ఎప్పు డీజీవుఁడు నేనే హిరణ్యగర్భుఁడు

అని యాహిరణ్యగర్భునియొక్క యభేదోపాసన చేయుచున్నాఁడో అట్టి జీవున కా హిరణ్యగర్భభావప్రాప్తిరూపఫలము ప్రాప్తించుచున్నది. ఎవ్వఁడు జీవుఁడు నేనే యీశ్వరుఁడను అని యాయీశ్వరునియొక్క యభేదోపాసన చేయుచున్నాఁడో అట్టి జీవున కాయీశ్వరభావప్రాప్తిరూపఫలము ప్రాప్తించుచున్నది. ఈ యభేదోపాసన శాస్త్రములయం దహంగ్రహోపాసన యనఁబడును.

శంక:—వైశ్వానరహిరణ్యగర్భేశ్వరు లను ముగ్గురు నొకటేపరమాత్మ యొక్క యవస్థావిశేషము లని మీచేఁ జెప్పఁబడుటవలన నాముగ్గురయందు నీశ్వరత్వమే సిద్ధించుచున్నది. అది సంభవింపదు. ఏల యన, "యో ఽశనాయా పిపాసే శోకం మోహం జరాం మృత్యు మత్యేతి" అను శ్రుతి యీశ్వరుని అశనాయాపిపాసా శోకమోహజరామరణాది సర్వధర్మరహితునిఁగాఁ జెప్పుచున్నది. వైశ్వానరహిరణ్యగర్భు లనునిరువురయం దైననో, శ్రుతి క్షుధాభయజన్మమరణబంధమోక్షాదిధర్మములు చెప్పి యున్నది. ఆసర్వధర్మములును జీవునకే ప్రసిద్ధములు. హిరణ్యగర్భుఁడు విరాట్టనుపుత్రునిఁ బుట్టించి క్షుధాతురుఁడై యావిరాట్టనుపుత్రుని భక్షించుట కొఱకుఁ బ్రవర్తించెను. దానిని జూచి భయభీతుఁడై యావిరాట్టు భాణ యనుశబ్దము చేసెను. ఈప్రకారముగా వైశ్వానరహిరణ్యగర్భులయందు క్షుధాభయాదికజీవధర్మము లాత్మపురాణముయొక్క చతుర్థాధ్యాయమునందు స్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడి యున్నవి. అందువలన నావైశ్వానరహిరణ్యగర్భులయం దీశ్వరరూపత్వము సంభవించుట లేదు. ఇఁక నేమనఁగా, జీవరూపత్వమే సంభవించుచున్నది.

సమాధానము:—బహుతరశ్రుతిస్మృత్యాదులయం దావైశ్వానరహిరణ్యగర్భుల కీశ్వరత్వమే చెప్పఁబడి యున్నది. కొన్ని శ్రుతిస్మృత్యాదులయం దావైశ్వానరహిరణ్యగర్భులకు ఏజన్మాదికధర్మప్రతిపాదనము చేయఁబడి యున్నదో అది యీ యధికారిపురుషున కాహిరణ్యగర్భాదిపదములయం దనిత్యత్వాదిదోషదృష్టివలన వైరాగ్యప్రాప్తికొఱకుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. వైశ్వానరహిరణ్యగర్భులయొక్క జీవత్వమునం దావచనములకుఁ దాత్పర్యము లేదు. ఒకవేళ శ్రుతిప్రతిపాదితక్షుధాభయాదిక జీవధర్మములయొక్క సంబంధముచేత నావైశ్వానరహిరణ్యగర్భులను జీవరూపు లని యంగీకరించినయెడల జీవునియందుఁ బ్రసిద్ధమైన యిచ్ఛాదికధర్మముల నీశ్వరునియందుఁ బ్రతిపాదించునట్టి "సో ఽకామయత, తదైక్షత, తన్మనో ఽకురుత" యిత్యాదిశ్రుతులచేత నాయీశ్వరుఁడును జీవరూపుఁడే కావలయును. కావున నావైశ్వానరహిరణ్యగర్భు లీశ్వరరూపులే కాని జీవరూపులు కా రనునది సిద్ధమైనది.

ఏపురుషుఁ డాయీశ్వరునియొక్కయభేదోపాసన చేయుచున్నాఁడో యాపురుషుఁ డాయీశ్వరభావమునే పొందుచున్నాఁడు. ఇట్లు చెప్పఁబడినయుపాసనాఫలము శ్రుతిస్మృతులయందును జెప్పఁబడి యున్నది. శ్రుతి.—“తం యథా యథోపాసతే తథైవ భవతి”—భావము॥ ఏయధికారిపురుషుఁ డాపరమాత్మను వయే వైశ్వానరాదిరూపముచేత నుపాసన చేయుచున్నాఁడో యాయధికారిపురుషుఁడు తత్తద్రూపవిశిష్ట పరమేశ్వరభావమునే పొందుచున్నాఁడు. ఈయుపాసనాఫలము శ్రీసదాశివునిచేతను రఘునాథునికొఱకుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. అచ్చట “శ్లో. యే నాకారేణ యే మర్త్యా మా మే వైక ముపాసతే। తే నాకారేణ తే భ్యోహం ప్రసన్నో వాంఛితం దదే”—భావము॥ జీవులు ఒకఁడే పరమేశ్వరుఁ డైననన్ను ఏయేయాకారమున నుపాసన చేయుచున్నారో ఆయాయాకారమునఁ బరమేశ్వరుఁడ నగు నేను ప్రసన్నుఁడనై యాయుపాసకులకు వారివాంఛితార్థము నిచ్చుచున్నాను. ఈయుక్తార్థమే శ్రీకృష్ణభగవానులచేతను గీతయందు “యం యం వాపి స్మర న్భావం త్యజ త్యంతే కళేబరమ్। తం తమే వైతి కౌంతేయ సదా తద్భావ భావితః” అనుశ్లోకముచేతఁ జెప్పఁబడి యున్నది.

శంక:—పూర్వోక్తరీతిగా భావనయొక్కయుత్కర్షముచేత నీశ్వరసాక్షాత్కారము గలపురుషున కాయీశ్వరభావప్రాప్తిరూపఫలము ప్రాప్త మగుఁ గాక. అయినను మందభావన గల యుపాసకునకు నెట్టిఫలము ప్రాప్త మగును?

సమాధానము:—భావనయొక్కమందత్వముచేత నీపురుషునకుఁ బూర్వోక్తఫలము ప్రాప్తించుట లేదు. మ ఱే మనఁగా, ఆమందభావనయొక్కతారతమ్యముచేత నాయుపాసకునకు సార్ష్టిసారూప్యసామీప్యసాలోక్యము లను చతుర్విధఫలములు ప్రాప్తము లగుచున్నవి. అచ్చట, తనమనుష్యభావముయొక్కవిస్మృతితో నాయుపాస్యదేవతాభావప్రాప్తి యేది గలదో అదియే యాభావనయం దుత్కర్షమై యున్నది. తనమనుష్యభావముయొక్కకించిత్స్మరణముతో నాయుపాస్యదేవతాభావప్రాప్తి యేది గలదో అదియే యాభావనయందు మందత్వమై యున్నది. జగత్తుయొక్కయుత్పత్త్యాదివ్యాపారములను విడిచి యీయుపాసకపురుషుఁడు పరమేశ్వరునకు సమాన మైనమైశ్వర్యమును భోగమును బొందుట సార్ష్టి యనఁబడును. ఉపాసకపురుషున కాయీశ్వరునితో సమానరూపముయొక్కప్రాప్తి సారూప్య మనఁబడును. ఆయీశ్వరునియొక్కసమీపవర్తిత్వము సామీప్య మనఁబడును. ఆయీశ్వరునియొక్కలోకమునందు వసించుట సాలోక్య మనఁబడును. ఈప్రకార మైనచతుర్విధ

ఫలములు ఆయుపాసకపురుషుఁ డాయుందభావనముయొక్క తారతమ్యముచేతఁ బొందుచున్నాఁడు. శ్రుతి.—"సామ్నః సాయుజ్యం సలోకతాం జయతి"— భావము॥ ఈయుపాసకపురుషుఁ డాభావనయొక్క తారతమ్యముచేత హిరణ్యగర్భునియొక్క సాయుజ్యసాలోక్యాదులను బొందుచున్నాఁడు.

ఇట్లు తత్పదార్థముయొక్క వాచ్యార్థనిరూపణప్రసంగముచేత సగుణబ్రహ్మోపాసకుల కాయాయుపాసనచేత నాయాసగుణబ్రహ్మప్రాప్తిరూపఫలము నిరూపింపఁబడినది.

[*] (45) నిర్గుణబ్రహ్మోపాసనాఫలనిరూపణము. [*]

ఇఁక నిర్గుణబ్రహ్మోపాసకులకు నిర్గుణబ్రహ్మముయొక్క ప్రాప్తిరూపఫలము చెప్పఁబడుచున్నది ఏపురుషుఁడు వివేకాదిచతుస్సాధనసంపన్నుఁడును మందబుద్ధి గలవాఁడు నగుటవలన వేదాంతశాస్త్రవిచారణ చేయుటయం దసమర్థుఁడును నిర్గుణబ్రహ్మమును తెలియుట కిచ్ఛ గలవాఁడు నగుచున్నాఁడో యాపురుషుఁడు శ్రోత్రియబ్రహ్మనిష్ఠగురువుయొక్క ముఖమునుండి నిర్గుణబ్రహ్మముయొక్క స్వరూపనిశ్చయముచేసి సర్వస్థూలసూక్ష్మకారణోపాధిరహితమును సచ్చిదానందస్వరూపము నైన నిర్గుణబ్రహ్మము నేను అని నిర్గుణబ్రహ్మముయొక్క యుపాసన చేయవలయును. ఆనిర్గుణబ్రహ్మముయొక్క యుపాసనచేత నధికారిపురుషున కీశరీరముయొక్క జీవితావస్థయందు, లేక, మరణావస్థయందు, లేక, బ్రహ్మలోకమునం దైనను నిర్గుణబ్రహ్మముయొక్క సాక్షాత్కారము గలిగి యానిర్గుణబ్రహ్మభావప్రాప్తిరూపఫలము కలుగుచున్నది. ఎట్లు, మణిప్రభయందు మణిబుద్ధిచేత ప్రవర్తించినపురుషున కామణిప్రాప్తిరూపఫలము గలుగు చున్నదో, అట్లే నిదిధ్యాసనరూపనిర్గుణబ్రహ్మోపాసనచేత నీయధికారిపురుషున కానిర్గుణబ్రహ్మప్రాప్తిరూపఫలము గలుగుచున్నది. శ్రుతి.—"జ్ఞానప్రసాదేన విశుద్ధ సత్త్వ స్తతస్తు తం పశ్యతి నిష్కళం ధ్యాయమానః"—భావము॥ ఆనిర్గుణబ్రహ్మోపాసనచేత నతిశుద్ధ మైనచిత్తము గలవాఁడు దానిని ధ్యానించువాఁడై యానిర్గుణబ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించుకొను చున్నాఁడు. విచారమం దసమర్థుఁ డగుపురుషుఁడు బ్రహ్మవేత్త యగు గురువుయొక్క ముఖమున నిర్గుణబ్రహ్మముయొక్క స్వరూపమును బరోక్షముగా నిశ్చయము చేసి నేనే నిర్గుణబ్రహ్మ మని యానిర్గుణబ్రహ్మము నుపాసింపవలయును. ఆయుపాసనచేత నాపురుషునకు నిర్గుణబ్రహ్మసాక్షాత్కార మగుచున్నది. ఈయర్థము శ్రీభగవంతునిచేతను గీతయం దర్జునునకుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. అచ్చట "శ్లో॥ అన్యే త్వేవ మజానంతః శ్రుత్వా న్యేభ్య ఉపాసతే। తేపి చాతితరం త్యేవ మృత్యుం శ్రుతి పరాయణాః"—భావము॥ ఏపురుషుఁడు

మందబుద్ధి సహితుఁ డగుటవలనఁ దాను వేదాంతశాస్త్రవిచారణ చేయుటయందు నస మర్థుఁ డగుటవలన బ్రహ్మవేత్త యగుగురువుయొక్క ముఖమున నిర్గుణబ్రహ్మస్వరూపమును శ్రవణము చేసి "అహం బ్రహ్మాస్మి" యని ధ్యానము చేయుచున్నాఁడో ఆయుపాసకపురుషుఁడును ఆనిర్గుణబ్రహ్మముయొక్క సాక్షాత్కారముచేత సజ్ఞానసహితమృత్యువు నవశ్యము నాశము చేయుచున్నాఁడు. "తేపి చాతితరం త్యేవ" యను వచనమునందుండు నపిశబ్దముచేత శ్రీభగవంతునిచే నీకైముతికన్యాయము సూచింపఁబడినది. విచారమునం దసమర్థమందబుద్ధిపురుషుఁడును నిర్గుణబ్రహ్మోపాసనవలన నాయజ్ఞానమును నాశము చేయునపుడు విచారమందు సమర్థత గలపురుషుఁ డా యజ్ఞానమును నాశము చేయు ననుటయం దేమి చెప్పవలయును? దీనిచే సిద్ధించిన యర్థ మే మనఁగా, జ్ఞానకాండమునందుఁ జెప్పఁబడియుండు సగుణోపాసన, లేక, నిర్గుణోపాసన యను నీసర్వోపాసనలకును జిత్తైకాగ్రతాద్వారమున బ్రహ్మసాక్షాత్కారమే ముఖ్యఫలమై యున్నది. బ్రహ్మలోకాదికములో యాయుపాసనల కవాంతరఫలమై యున్నది. ముఖ్యఫలము కాదు. ఈకారణముచేతనే బ్రహ్మసూత్రకర్త యగు శ్రీవ్యాసభగవానులచేతను ఆయుపాసనలు జ్ఞానకాండమునందే విచారింపఁబడి యున్నవి.

పూర్వము మాయోపహితతత్పదార్థబ్రహ్మమునకు జగత్తుయొక్క జన్మాదికారణత్వరూపతటస్థలక్షణము చెప్పఁబడినది. అదియే తటస్థలక్షణమై యున్నది. బ్రహ్మమునందుండి మాయాద్వారమున సూక్ష్మస్థూలప్రపంచోత్పత్తిని నిరూపించి యింతపర్యంతము సిద్ధము చేయఁబడినది. ఇది యధ్యారోప మనఁబడును. తద్భావరహితవస్తువునందుఁ దద్బుద్ధి యధ్యారోప మనఁబడును. ఉదా—ఈప్రసంగమునందు వాస్తవముగా జగద్భావరహితబ్రహ్మమునందు జగద్బుద్ధి యధ్యారోపమై యున్నది. అధ్యారోపాపవాదము లను రెంటిచేతనే యాయధికారిపురుషునికి గురుశాస్త్రములు నిర్గుణబ్రహ్మోపదేశము చేయుచున్నవి. అందువలన నిఁక బ్రహ్మమునం దధ్యారోపితప్రపంచముయొక్క యపవాదము నిరూపణము చేయఁబడు చున్నది.

(46) బ్రహ్మమునం దారోపితప్రపంచముయొక్క యపవాదనిరూపణము.

ఏ యధిష్ఠానమం దేవస్తువు త్రికాలములయందు లేనిదై యుండియును భ్రాంతిచేతఁ బ్రతీత మగుచున్నదో యాయధిష్ఠానమం దావస్తువుయొక్క యభావనిశ్చయ మపవాద మనఁబడును. శుక్త్యాదులయందు భ్రాంతిచేఁ బ్రతీతము లగు రజతాదికములకు శుక్త్యాదులయం దిది రజతము కాదు మ రే మనఁగా శుక్తి యే

యను నభావనిశ్చయ మె ట్లపవాద మగునో య ట్లధిష్ఠానబ్రహ్మమునందు భ్రాంతిచే ప్రతీత మైనపూర్వోక్తమాయాదిప్రపంచమునకును ఆయధిష్ఠానబ్రహ్మమునం దీప్రపంచము త్రికాలములయందు లే దను నభావనిశ్చయము ప్రపంచముయొక్కయపవాదము. ఈయపవాదము శాస్త్రమునందు బాధ యనియును విలాపన మనియును జెప్పఁబడి యున్నది. ఏయధిష్ఠానమునం దేవస్తువు ప్రతీత మగుచున్నదో యాయధిష్ఠానమునం దావస్తువునకుఁ ద్రికాలములయం దత్యంతాభావనిశ్చయము శాస్త్రమందు బాధ యనఁబడును. ఆబాధయు శాస్త్రీయము యౌక్తికము ప్రాత్యక్షికము అనుభేదముచేఁ ద్రిప్రకార మగుచున్నది. "అథాత ఆదేశో నేతి నేతి, నేహ నానాస్తి కించన" ఇత్యాదిశాస్త్రములచే నధిష్ఠానబ్రహ్మమునందు సర్వప్రపంచాఽభావనిశ్చయము శాస్త్రీయబాధ యనఁబడును. ఎట్లు మృత్తికారూపోపాదానకారణముకన్నను భిన్నముగా ఘటరూపకార్యమున కభావమే నిశ్చిత మగుచున్నదో అట్లు సర్వప్రపంచమున కభిన్ననిమిత్తోపాదానకారణ మైనబ్రహ్మముకన్న భిన్న మగు సర్వప్రపంచమున కభావనిశ్చయముచే నాదృశ్యప్రపంచముయొక్కమిథ్యాత్వనిశ్చయమువలన బ్రహ్మాత్మమాత్రనిశ్చయ మేది గలదో యది యౌక్తికబాధ మనఁబడును. "అహం బ్రహ్మాస్మి, తత్త్వమసి" ఇత్యాదిమహావాక్యజన్యసాక్షాత్కారమువలనఁ గార్యప్రపంచసహితాఽజ్ఞాననివృత్తి యేది గలదో యది ప్రాత్యక్షికబాధ మనఁబడును. పూర్వోక్తయౌక్తికబాధయొక్కక్రమ మిదియై యున్నది. స్థూలశరీరము మొదలు బ్రహ్మాండపర్యంతము గల స్థూలప్రపంచము లన్నియుఁ బంచీకృతస్థూలభూతములయొక్కకార్యములై యున్నవి. అందువలన స్థూలప్రపంచము నాస్థూలభూతములయందు లయము చేయవలయును. అనఁగా స్థూలభూతములకన్న నాస్థూలప్రపంచము భిన్నము గా దను నిశ్చయ మీయధికారిపురుషుఁడు చేయవలయును. తదనంతర మాస్థూలభూతములను సమష్టివ్యష్టిరూపసర్వసూక్ష్మశరీరములను దమకారణరూపాపంచీకృత పంచసూక్ష్మభూతములయందు లయము చేయవలయును. అనఁగా స్థూలభూతములును సమష్టివ్యష్టిసూక్ష్మశరీరములును ఆసూక్ష్మభూతములయొక్కకార్యము లగుటవలన వానికన్న నవి భిన్నములు గా వను నిశ్చయము చేయవలయును. పూర్వమే యేసూక్ష్మభూతములయొక్క యేయేసాత్త్వికాద్యంశములయందుండి యేయే యింద్రియాదికార్యములయొక్కయుత్పత్తి చెప్పఁబడినదో ఆయాకార్యముల నాయాభూతములయొక్క యాయాసాత్త్వికాద్యంశములయందే లయము చేయవలయును.

తాత్పర్య మిదియై యున్నది. స్థూలభూతములను సూక్ష్మభూతములయొక్క తామసాంశమునందు లయము చేయవలయును. జ్ఞానేంద్రియాంతఃకరణములను సూక్ష్మభూతములయొక్క సాత్త్వికాంశమునందు లయము చేయవలయును. కర్మేంద్రియప్రాణములను సూక్ష్మభూతములయొక్క రాజసాంశమందు లయము చేయవలయును. ఆసూక్ష్మభూతములను గూడ తమతమ కారణములయందు లయము చేయవలయును. అందుఁ బృథివిని జలమునందును జలమును దేజస్సునందును దేజస్సును వాయువునందును వాయువు నాకాశమందును నాకాశము నజ్ఞానమందును నా యజ్ఞానమును జైతన్యమాత్రమందును లయము చేయవలయును. ఇచ్చటఁ దాత్పర్య మే మనఁగా, ఏది కార్య మగుచున్నదో దానికిఁ దనయుపాదానకారణము కన్న భిన్నసత్త లేదు. అందువలన నుపాదానకారణముకన్నను గార్యము భిన్నము కా దనునిశ్చయము చేసి కార్యమును విస్మరించి కారణమాత్రమును విషయము చేయుస్మరణ యేది గలదో అదియే యాకార్యమునకుఁ గారణమందు విలాపన మై యున్నది. సర్వప్రపంచమునకును బరమకారణము బ్రహ్మము. అందువలన నా సర్వప్రపంచముయొక్క విస్మరణచేత ఏకబ్రహ్మవిషయకస్మరణ యేది గలదో అదియే బ్రహ్మమునందు సర్వప్రపంచముయొక్క విలాపనమై యున్నది. దీనిని వేదాంతశాస్త్రమునందు యాౙ్తికబాధ యందురు. ఈయాౙ్తికబాధ విష్ణుపురాణమునందును జెప్పఁబడి యున్నది. "శ్లో. జగత్ప్రతిష్ఠా దేవర్షే పృథి వ్యప్సు విలీయతే। జ్యోతిష్యాపః ప్రలీయంతే జ్యోతి ర్వాయౌ ప్రలీయతే॥ వాయుశ్చ లీయతే వ్యోమ్ని త చ్చావ్యక్తే ప్రలీయతే। అవ్యక్తం పురుషే బ్రహ్మ న్నిష్కలే సం ప్రలీయతే" — భావము॥ ఓ నారదా! జగత్తున కాధారభూత మైనపృథివి జలమందు లయ మగుచున్నది. ఆజలము తేజస్సునందు లయ మగుచున్నది. ఆ తేజస్సు వాయువునందు లయ మగుచున్నది. ఆవాయు వాకాశమందు లయ మగుచున్నది. ఆయాకాశ మవ్యక్తమునందు లయ మగుచున్నది. ఆమాయారూపావ్యక్తము పరమాత్మయందు లయ మగుచున్నది. పూర్వోక్తయాౙ్తికబాధమే వార్తికకారులచేతను "అకారం పురుషం విశ్వ ముకారే ప్రవిలాపయేత్। ఉకారం తైజసం సూక్ష్మం మకారే ప్రవిలాపయేత్॥ మకారం కారణం ప్రాజ్ఞం చిదాత్మని విలాపయేత్" ఇత్యాదికవచనములచేతఁ జెప్పఁబడి యున్నది.

మఱియు, పూర్వోక్తాధ్యారోపాపవాదములను రెంటిచేతఁ దత్త్వంపదార్థశోధనమును సిద్ధించుచున్నది. ఆశోధనప్రకారము చూపఁబడుచున్నది. సమష్టిస్థూలశరీరమును సమష్టిసూక్ష్మశరీరమును మాయయును 1 క్రమముగా నీయూపాధిచే

సుపహితు లైన వైశ్వానరసూత్రాత్మేశ్వరులును 2 ఆసర్వమునకు నధిష్ఠానరూపనిరుపాధికాఖండచైతన్యమును 3 అను నీమూఁడును దగ్ధలోహపిండమువలె నేకరూపముగాఁ బ్రతీత మగునవై తత్పదవాచ్యార్థ మగుచున్నవి. సమష్టిస్థూలశరీరమును సూక్ష్మశరీరమును మాయయు నను నీసర్వముకన్న నన్వయవ్యతిరేకములచేతఁ బృథక్కుగా నిశ్చయింపఁబడిన దేయఖండచైతన్య మున్నదో ఆయఖండచైతన్యము తత్పదలక్ష్యార్థమై యున్నది. తత్పదార్థశోధనమున కుపాయభూతము లైనయన్వయవ్యతిరేకము లీప్రకార మగుచున్నవి. పంచీకృతస్థూలప్రపంచముయొక్క స్థితియవస్థయం దైననో స్థూలప్రపంచమునకు సాక్షిరూపమున నాపరమాత్మ విద్యమాన మగుచున్నది. పంచీకరణమునకుఁ బూర్వమం దైననో సూక్ష్మభూతములకును దానియొక్క కార్యములకును సాక్షిరూపమున నాపరమాత్మ విద్యమాన మగుచున్నది. ఆ యాకాశాది సూక్ష్మభూతములయొక్క యుత్పత్తికిఁ బూర్వము ప్రళయావస్థయం దైననో మాయకు సాక్షిరూపమున నాపరమాత్మ విద్యమాన మగుచున్నది. తత్త్వజ్ఞానముచేత మాయారూపాజ్ఞానము నివృత్త మగుటచేతను భోగమువలనఁ బ్రారబ్ధకర్మము నాశ మగుటచేతను ఈజీవునియొక్క వర్తమానశరీరపతనానంతరము విదేహముక్త్యవస్థయం దాపరమాత్మ యఖండస్వప్రకాశచైతన్యరూపమున విద్యమాన మగుచున్నది. ఇదియే యాతత్పదార్థరూపపరమాత్మయొక్క యన్వయము.

సమష్టిస్థూలశరీరమునకుఁ బంచీకరణమునకుఁ బూర్వము భానము లేదు. సమష్టిసూక్ష్మశరీరమున కాకాశాదిభూతములయొక్క యుత్పత్తికిఁ బూర్వము భానము లేదు. మాయకు ముక్త్యవస్థయందు భానము లేదు. ఇదియే యాసమష్టిస్థూలశరీరముయొక్కయు సమష్టిసూక్ష్మశరీరముయొక్కయు మాయయొక్కయు వ్యతిరేకము. ఈప్రకార మైన యన్వయవ్యతిరేకములచేత శోధింపఁబడిన తత్పదార్థ మగు కార్యసహితమాయాసంబంధరహితాఖండసచ్చిదానందస్వరూప పరమాత్మ తత్పదమునకు లక్ష్యార్థమై యున్నది.

[*] (47) త్వంపదార్థశోధనము. [*]

ఇఁకఁ ద్వంపదార్థశోధనము చెప్పఁబడుచున్నది. వ్యష్టిస్థూలశరీరమును వ్యష్టిసూక్ష్మశరీరమును ఈరెంటికిని గారణరూపావిద్యయును 1 క్రమముగా నాత్రివిధశరీరములతో నుపహితు లైన విశ్వతైజసప్రాజ్ఞులును 2 ఆసర్వమునకు నాధారరూపానుపహితప్రత్యక్చైతన్యమును 3 అను నీమూఁడును దగ్ధలోహపిండమువలె నేకరూపముగాఁ బ్రతీత మగునవియై త్వంపదవాచ్యార్థ మగుచున్నవి. అన్వయవ్యతిరేకములచేత స్థూలసూక్ష్మకారణము లను త్రివిధశరీరములకన్నను వేఱుచేయఁబడిన దే

సచ్చిదానందస్వరూపాత్మప్రత్యక్ చైతన్య మున్నదో అది త్వంపదలక్ష్యార్థమై యున్నది. తత్త్వంపదార్థశోధనయం దుపయుక్తము లైన యన్వయవ్యతిరేకములు పూర్వము చెప్పఁబడి యున్నవి. దాని నిచ్చటఁగూడఁ దెలియవలయును. ఇఁక శోధితతత్త్వంపదార్థముల కభేదరూపమహావాక్యార్థవర్ణన చేయఁబడుచున్నది. అచ్చటఁ బూర్వము చెప్పఁబడిన తత్పదలక్ష్యార్థశుద్ధచైతన్యమును త్వంపదలక్ష్యార్థశుద్ధచైతన్యమును ఈద్వివిధలక్ష్యార్థములను గ్రహించి త్రివిధసంబంధములతోఁ గూడినవై తత్త్వమస్యాదిమహావాక్యములు లక్షణావృత్తిచేత నఖండార్థబోధకము లగుచున్నవి. అచ్చట సామానాధికరణ్యము విశేషణవిశేష్యభావము లక్ష్యలక్షణభావము అను త్రివిధసంబంధములు మహావాక్యములకు సహకారులై యున్నవి. "తత్త్వమసి" యనువాక్యమందు ఏ తత్ త్వ మ్మను రెండుపదము లున్నవో యారెంటికిని బరస్పరసామానాధికరణ్యసంబంధ మున్నది. ఆరెండుపదములయొక్క యర్థములకుఁ బరస్పరవిశేషణవిశేష్యభావసంబంధ మున్నది. మఱియు ఆరెండుపదములకు, లేక, ఆరెం డర్థములకు నఖండచైతన్యముతో లక్ష్యలక్షణభావసంబంధ మున్నది.

(48) సామానాధికరణ్య విశేషణవిశేష్యభావ లక్ష్యలక్షణభావ సంబంధములను నిరూపించుట.

ఇఁక నీమూఁడుసంబంధములు దృష్టాంతముచేత స్పష్టము చేయఁబడుచున్నవి. "భిన్నప్రవృత్తినిమిత్తానాం శబ్దానా మేకస్మి న్నర్థే వృత్తిః సామానాధికరణ్యమ్"—భావము॥ భిన్న భిన్న ప్రవృత్తులు నిమిత్తముగాఁ గలశబ్దముల కేకార్థమందు ప్రవృత్తి యున్నదో అదియే యాపదములకుఁ బరస్పరము గల సామానాధికరణ్యసంబంధము. ఉదా—"సోయం దేవదత్తః"—భావము॥ పూర్వము నీచే నేదేవదత్తుఁ డనుపురుషుఁడు చూడఁబడెనో వాఁ డీదేవదత్తుఁడు. ఈవాక్యమందు సః అనుశబ్దము తద్దేశకాలవిశిష్టదేవదత్తునియొక్క వాచకమై యున్నది. అయంశబ్ద మైననో ఏతద్దేశకాలవిశిష్టదేవదత్తునియొక్క వాచకమై యున్నది. ఆయొకఁడే దేవదత్తునియందు సః అనుశబ్దముయొక్క ప్రవృత్తి కైననో తద్దేశకాలవిశిష్టత్వము నిమిత్తము, అయంశబ్దముయొక్క ప్రవృత్తికి నేతద్దేశకాలవిశిష్టత్వము నిమిత్తము. సోయ మ్మనురెండుశబ్దములు భాగత్యాగలక్షణచేతఁ దద్దేశకాలవిశిష్టత్వాంశమును ఏతద్దేశకాలవిశిష్టత్వాంశమును బరిత్యాగము చేసి యారెంటికి దేవదత్తపిండమును బోధించుచున్నవి. ఇదియే సో ఽయ మ్మను రెండుశబ్దములకుఁ బరస్పరసామానాధికరణ్యసంబంధము.

మఱియు "సో ఽయం దేవదత్తః" అను నుక్తవాక్యమునందే స శబ్దార్థమైన తద్దేశకాలవిశిష్టత్వమును అయంశబ్దార్థ మైన యేతద్దేశకాలవిశిష్టత్వమును